

Fredningsnævnet for Midtjylland, østlig del

Afgørelse af 19. januar 2016 om

fredning af

sammenhængende natur og landskab syd for Harlev i Skanderborg og Aarhus Kommuner

FN-MJØ 2012.55

Indholdsfortegnelse

A. Hovedpunkterne i fredningssagens forløb	4
B. Det oprindelige fredningsforslag	5
C. Bemærkninger til fredningsforslaget fremsat før det offentlige møde	31
D. Forløbet af det offentlige møde	31
E. Bemærkninger til fredningsforslaget fremsat efter det offentlige møde	36
F. Det ændrede fredningsforslag	41
G. Forslag om et ændret stiforløb	50
H. Bemærkninger til det ændrede fredningsforslag	51
J. Sagsrejsernes yderligere bemærkninger	52
K. Aarhus Kommunes afgørelse om naturbeskyttelseslovens § 3	53
L. Fredningsnævnets afgørelser under fredningssagen	53
M. Fredningsnævnets bemærkninger og afgørelse	53
N. Fredningens indhold og omfang	56
O. Retsvirkninger	66
P. Klagevejledning	66

Danmarks Naturfredningsforening, Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune fremsatte i maj 2012 forslag om fredning af sammenhængende natur og landskab syd for Harlev i Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune.

Fredningsforslaget omfattede 221,2 ha og berørte ejendommene del af matr.nr. 3a Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 29e Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 3k Lillering By, Framlev, matr.nr. 29d Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ae Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 7a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7g Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9v Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 29f Lillering By, Framlev, matr.nr. 29c Lillering By, Framlev, matr.nr. 2y Lillering By, Framlev, matr.nr. 20b Lillering By, Framlev, matr.nr. 29b Lillering By, Framlev, matr.nr. 30a Lillering By, Framlev, matr.nr. 33 Lillering By, Framlev, matr.nr. 6e Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ø Lillering By, Framlev, matr.nr. 1m Lillering By, Framlev, matr.nr. 27b Lillering By, Framlev, matr.nr. 16v Lillering By, Framlev, matr.nr. 28a Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 7a Lillering By, Framlev, matr.nr. 31c Stjær By, Stjær, matr.nr. 27 c Lillering By, Framlev, matr.nr. 11 Lillering By, Framlev, matr.nr. 1p Lillering By, Framlev, matr.nr. 1e Lillering By, Framlev, matr.nr. 2e Lillering By, Framlev, matr.nr. 4q Lillering By, Framlev, matr.nr. 44a Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ad Lillering By, Framlev, matr.nr. 44d Lillering By, Framlev, matr.nr. 4d Lillering By, Framlev, matr.nr. 32b Lillering By, Framlev, matr.nr. 24c Lillering By, Framlev, matr.nr. 4l Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 11am Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 30b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 44c Lillering By, Framlev, matr.nr. 39a Lillering By, Framlev, matr.nr. 10h Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 5aa Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 5ø Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3k Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 2n Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 2a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 6o Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3i Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 6s Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 16a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9g Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 15b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 8f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 4r Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 4q Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 4a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9æ Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 31 Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 2o Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 3h Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3l Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 8g Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 3a Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 5bt Stjær By, Stjær, matr.nr. 5d Stjær By, Stjær, matr.nr. 5f Stjær By, Stjær, matr.nr. 7h Stjær By, Stjær, matr.nr. 48a Stjær By, Stjær, matr.nr. 48b Stjær By, Stjær, matr.nr. 57 Stjær By, Stjær, del af matr.nr. 10q Stjær By, Stjær, matr.nr. 9ø Stjær By, Stjær, matr.nr. 8m Stjær By, Stjær, matr.nr. 8p Stjær By, Stjær, matr.nr. 8q Stjær By, Stjær, matr.nr. 15r Stjær By, Stjær, matr.nr. 14u Stjær By, Stjær, matr.nr. 12u Stjær By, Stjær, matr.nr. 58a Stjær By, Stjær, matr.nr. 17r Stjær By, Stjær, del af matr.nr. 24b Stjær By, Stjær, matr.nr. 18bd Stjær By, Stjær, matr.nr. 18bf Stjær By, Stjær og del af matr.nr. 47a Stjær By, Stjær.

Følgende af ejendommene er beliggende i Skanderborg Kommune:

Matr.nr. 31c Stjær By, Stjær, del af matr.nr. 5bt Stjær By, Stjær, matr.nr. 5d Stjær By, Stjær, matr.nr. 5f Stjær By, Stjær, matr.nr. 7h Stjær By, Stjær, matr.nr. 48a Stjær By, Stjær, matr.nr. 48b Stjær By, Stjær, matr.nr. 57 Stjær By, Stjær, del af matr.nr. 10q Stjær By, Stjær, matr.nr. 9ø Stjær By, Stjær, matr.nr. 8m Stjær By, Stjær, matr.nr. 8p Stjær By, Stjær, matr.nr. 8q Stjær By, Stjær, matr.nr. 15r Stjær By, Stjær, matr.nr. 14u Stjær By, Stjær, matr.nr. 12u Stjær By, Stjær, matr.nr. 58a Stjær By, Stjær, matr.nr. 17r Stjær By, Stjær, del af matr.nr. 24b Stjær By, Stjær, matr.nr. 18bd Stjær By, Stjær, matr.nr. 18bf Stjær By, Stjær og del af matr.nr. 47a Stjær By, Stjær.

Følgende af ejendommene er beliggende i Aarhus Kommune:

Matr.nr. 3a Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 29e Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 3k Lillering By, Framlev, matr.nr. 29d Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ae Lillering By, Framlev, del af

matr.nr. 7a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7g Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9v Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 29f Lillering By, Framlev, matr.nr. 29c Lillering By, Framlev, matr.nr. 2y Lillering By, Framlev, matr.nr. 20b Lillering By, Framlev, matr.nr. 29b Lillering By, Framlev, matr.nr. 30a Lillering By, Framlev, matr.nr. 33 Lillering By, Framlev, matr.nr. 6e Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ø Lillering By, Framlev, matr.nr. 1m Lillering By, Framlev, matr.nr. 27b Lillering By, Framlev, matr.nr. 16v Lillering By, Framlev, matr.nr. 28a Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 7a Lillering By, Framlev, matr.nr. 27 c Lillering By, Framlev, matr.nr. 11 Lillering By, Framlev, matr.nr. 1p Lillering By, Framlev, matr.nr. 1e Lillering By, Framlev, matr.nr. 2e Lillering By, Framlev, matr.nr. 4q Lillering By, Framlev, matr.nr. 44a Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ad Lillering By, Framlev, matr.nr. 44d Lillering By, Framlev, matr.nr. 4d Lillering By, Framlev, matr.nr. 32b, Lillering By, Framlev, matr.nr. 24c Lillering By, Framlev, matr.nr. 4l Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 11am Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 30b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 44c Lillering By, Framlev, matr.nr. 39a Lillering By, Framlev, matr.nr. 10h Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 5aa Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 5ø Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3k Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 2n Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 2a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 6o Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3i Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 6s Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 16a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9g Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 15b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 8f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 4r Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 4q Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 4a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9æ Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 31 Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 2o Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 3h Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3l Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 8g Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 3a Tåstrup By, Harlev.

Området udgøres af Lillering Skov, Tåstrup Sø og Mose, Stjær Stenskov og Søskov samt mellemliggende arealer.

Baggrunden for forslaget er hensynet til at sikre en bevarelse og forbedring af natur- og landskabsværdierne samt skabe et større sammenhængende naturområde, at forbedre adgangen til fredningsområdet både for offentligheden og i undervisnings- og formidlingsmæssig sammenhæng, at bevare og beskytte kulturhistoriske værdier og de naturligt forekommende stenbestrøninger og at medvirke til at sikre gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som er på det til enhver tid gældende udpegningsgrundlag for habitatområde 232.

Fredningsnævnet har besluttet at gennemføre fredningen i overensstemmelse med de fredningsbestemmelser og det fredningskort, der fremgår af afgørelsens afsnit N.

A. Hovedpunkterne i fredningssagens forløb

Danmarks Naturfredningsforening, Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune rejste ved brev af 30. april 2012 forslag om fredning af sammenhængende natur og landskab syd for Harlev i Skanderborg og Aarhus Kommuner.

Fredningsnævnet har i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 1 sendt fredningsforslaget til ejerne af de ejendomme, der var omfattet af forslaget, til statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser blev berørt af forslaget, samt til organisationer mv., som måtte antages at have en væsentlig interesse i forslaget. Fredningsnævnet har ligeledes i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 1 offentliggjort fredningsforslaget i Statstidende, Århus Stiftstidende og Midtjyllands Avis den 23. maj 2012.

Fredningsnævnet har i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 5 holdt et offentligt møde om sagen med en forudgående bekendtgørelse om mødet i Statstidende, Århus Stiftstidende og Midtjyllands Avis. Indkaldelse til mødet blev i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 5 og stk. 6 sendt til de samme ejere, myndigheder og organisationer, som fredningsforslaget blev sendt til. Der blev efter mødet samme dag foretaget en besigtigelse af udvalgte steder i det område, der var omfattet af fredningsforslaget. På mødet blev der fastsat en frist til at fremsætte bemærkninger til eller indsigelser mod fredningsforslaget. Et referat fra mødet blev sendt til de, der var indkaldt til mødet eller på mødet anmodede om at få sendt et referat.

På baggrund af indsigelser og andre bemærkninger til fredningsforslaget fremsat før, under og efter det offentlige møde udarbejdede Danmarks Naturfredningsforening, Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune et ændret fredningsforslag.

Fredningsnævnet har sendt det ændrede fredningsforslag bl.a. til de samme ejere, myndigheder og organisationer, som modtog det oprindelige fredningsforslag. Der blev samtidig fastsat en ny frist til at fremsætte bemærkninger til eller indsigelser mod fredningsforslaget.

Fredningsnævnet har efterfølgende besluttet ikke at holde et nyt offentligt møde om sagen, men har selv to gange besigtiget området igen.

Fredningsnævnet har herefter besluttet at gennemføre en fredning og har orienteret ejerne af de ejendomme, der har været omfattet af fredningsforslaget, Danmarks Naturfredningsforening, Skanderborg Kommune, Aarhus Kommune og Naturstyrelsen om indholdet af den afgørelse om fredning, som fredningsnævnet forventede at gennemføre. Fredningsnævnet har samtidig orienteret ejerne om, at eventuelle erstatningskrav eller krav om godtgørelse i anledning af fredningen eller fredningsforslaget skulle fremsættes overfor fredningsnævnet.

Fredningsnævnet har sendt de fremsatte erstatningskrav til Skanderborg Kommune, Aarhus Kommune og Naturstyrelsen for at få disse myndigheders bemærkninger til de rejste erstatningskrav og erstatningskrav i øvrigt som følge af en fredning.

Bemærkningerne fra Skanderborg Kommune, Aarhus Kommune og Naturstyrelsen blev efterfølgende sendt til ejerne med mulighed for at fremsætte supplerende bemærkninger til erstatningskravene.

Fredningsnævnet har efterfølgende med partsrepræsentanter besigtiget en del af området forud for afgørelsen om erstatning.

Fredningsnævnet har under sagens behandling med hjemmel i naturbeskyttelseslovens § 37a, stk. 3 besluttet at forlænge fristen for fredningssagens afgørelse til den 1. maj 2016.

Fredningsnævnet har under sagens behandling endvidere med hjemmel i naturbeskyttelseslovens § 39 truffet afgørelse om delvis at ophæve de midlertidige retsvirkninger af visse af fredningsforslagets bestemmelser om drift af lysåbne arealer og tilskudsfordring af vildt.

Fredningsnævnets afgørelse om fredning er afsagt den 19. januar 2016. Fredningsnævnet har samtidig i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 39 truffet særskilt afgørelse om erstatning i anledning af fredningen eller fredningsforslaget.

B. Det oprindelige fredningsforslag

I fredningsforslaget anførte Danmarks Naturfredningsforening, Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune følgende:

”1. Baggrunden for forslaget

Formålet med at rejse fredning for et skov- og naturområde syd for Harlev i Aarhus og Skanderborg Kommuner er at skabe et større sammenhængende naturområde med gode adgangsmuligheder for offentligheden ved at binde to adskilte habitatområder sammen. Fredningen begrundes i områdets mange fine kvaliteter af både national og international karakter, såvel som truslerne mod disse.

Parterne foreslår en fredning af området med baggrund i både områdets egenverdi og i kraft af dets værdi som en del af Det Midtjyske Søhøjland. Lokaliteten er beliggende i den østligste forgrening af Det Midtjyske Søhøjland, hvor fredningsområdet som en del af Aarhus Ådal står i forbindelse med den fredede Årslev Eng sø og Brabrand Sø i øst samt den fredede Jeksendal i syd. Biologisk set har området betydning som kerneområde. I et rekreativt perspektiv sikres med en fredning et vigtigt bindeled mellem det centrale Søhøjland i vest, Aarhusbugten i øst og Jeksendalen i syd.

Det er et mål med fredning af området at sikre og forbedre naturværdierne ved at ekstsivere jordbrugsdriften og skovdriften. Derigennem muliggøres også opnåelse af gunstig bevaringsstatus for de habitatnaturtyper og arter, som området er udpeget for.

Med den bynære beliggenhed nær Aarhus og Skanderborg, den direkte adgang til området fra Harlev og omkringliggende ældre landsbyer som Stjær, Storning og Lillering samt muligheden for at skabe forbindelse til Jeksen-fredningen via Tåstrup, vil det have stor værdi at forbedre offentlighedens adgang til og igennem fredningsområdet. Det er derfor et mål med fredningen, at udlægge enkelte nye stier for at skabe et sammenhængende stinet samt sikre permanent adgang ad udvalgte eksisterende stier og veje af lokal og regional betydning.

Ådalslandskabet fremstår bevaringsværdigt med dets karakteristiske terrænform, relative uberørthed og varierede mosaik af tørre og våde lysåbne naturtyper samt enkelte landbrugsarealer i dalbunden, og varierede bøge-dominerede skove på skrænterne. Tillige findes indtil flere udsigtspunkter med betagende kig ud over landskabet. Således har fredningen også et landskabsbevarende sigte.

Fortrinsvis i Lillering Skov findes en række bevaringsværdige kulturhistoriske spor af historisk og oplevelsesmæssig værdi. Af særlig bevaringsværdi er arealer med velbevarede højryggede oldtidsagre samt bevaringsværdige kulturhistoriske spor af nyere dato: Stenkister, ledsten og banetracé. Disse er i dag ubeskyttede og i fare for at blive ødelagt som følge af skovdriften. Tillige rummer skoven en stor tæthed af oldtidsgravhøje, som burde være beskyttet gennem Museumsloven, men ikke er det, og som i dag fremstår tilgroede med vedplanter. Det er derfor et mål med fredningen at bevare og forbedre de kulturhistoriske spor i Lillering Skov.

Endelig findes som et af få steder i landet, overvejende i Stjær Stenskov og Søskov, udstrakte partier med velbevarede stenbestrøninger. Stenbestrøningerne er aflejringer af vandreblokke fra sidste istid og et geologisk fænomen af national værdi, som har stor betydning for blandt andet Aarhus Universitet i undervisningsøjemed. Størstedelen af disse er sikret gennem eksisterende fredning af 1962. Det er et mål med den foreslåede fredning at opdatere og integrere den eksisterende

fredning. Undervisningsmæssigt er fredningsområdet også af biologisk interesse med dets mange forskellige naturtyper (fra sø og mose over lysåbne arealer til skov), og artsrigdommen i de enkelte habitater er generelt høj. Området er samtidig ideelt placeret i forhold til f.eks. Aarhus Universitet.

De kortsigtede trusler er tilgroning af de tørre naturtyper med høje urter, græsser, vedplanter og stedvis invasive arter, mens de våde naturtyper især trues af dræning og næringsstofftilførsel. Det nuværende skovbillede er ikke i tilstrækkelig grad sikret gennem eksisterende lovgivning. Ligeledes er nogle af de kulturhistoriske spor i fare for at blive udvisket på grund af skovdriften.

De langsigtede trusler er i overvejende grad yderligere tilgroning med tab af landskabs- og naturværdier til følge samt tab af kulturhistoriske værdier.

2. Fredningsforslagets afgrænsning

Den foreslåede afgrænsning fremgår af kortbilag 1. Fredningsområdet udgøres af Lillering Skov, Tåstrup Sø og Mose, Stjær Stenskov og Søskov samt mellemliggende arealer. Afgrænsningen følger i store træk habitatområde 232 med visse undtagelser med henblik på at sikre adgang samt geologiske, kulturhistoriske, landskabelige og naturmæssige værdier og sammenhænge. Det samlede fredningsareal udgør totalt 221,2 ha.

3. Beskrivelse af fredningsområdet

Omtrent 8 kilometer vest for Aarhus og 10 kilometer nord for Skanderborg, mellem Harlev, Stjær, Lillering og Tåstrup ligger *Lillering Skov, Tåstrup Sø og Tåstrup Mose samt Stjær Stenskov og Søskov*, som tilsammen danner et smukt helstøbt landskab i en del af Aarhus Ådal. Foruden en stor landskabelig herlighedsværdi rummer området en ganske varieret natur med elementer af international betydning, geologiske forekomster og kulturhistoriske spor af national betydning og stor forsknings-, undervisnings- og formidlingsmæssig værdi. Foruden de mange beskyttelsesinteresser rummer området i dag fem boliger samt en skydebane og benyttes overvejende til landbrug, gartneri og skovbrug med varierende intensitet samt til jagt og friluftsliv. Området er i sin helhed privatejet.

Lillering Skov, Tåstrup Sø og Mose er beliggende i Aarhus Kommune, mens Stjær Sten- og Søskov er beliggende i Skanderborg Kommune. Disse skove og naturområder som er habitatområder, adskilles i dag af en bræmme af landbrugsarealer, som tidligere har været et eng- og moseområde, men nu delvist er opdyrket, delvist er brakarealer (MVJ-aftaler med udløb inden for en årrække).

Naturen i fredningsområdet er rig på arter og særdeles varieret hvad naturtyper angår. Optegnelser af Zahrtmann fra 1877 beretter om over 400 kendte plantearter. Det er ca. en tredjedel af de højere plantearter, som forekommer i Danmark. Fra 1940'erne findes tillige optegnelser med adskillige sommerfugle- og fuglearter. Siden er disse registreringer fulgt op bl.a. via myndighedernes registreringer (se Danmarks Miljøportal), Dansk Botanisk Forenings Flora Danica-projekt (under færdigbehandling) og Dansk Ornitologisk Forenings indsamlinger (se DOF-basen).

Landskab og geologi

Fredningsområdet udgør et tværsnit af tunneldalen Aarhus Ådal og dens forlængelse, som strækker sig fra Bording i vest til Aarhus Bugt i øst. Tåstrup Sø tolkes som et dødishul og de mindre

cirkulære forhøjninger i terrænet vest for søen (Brandtbjerg, Birkemose Høj og andre) skal formentlig tolkes som hatbakker.

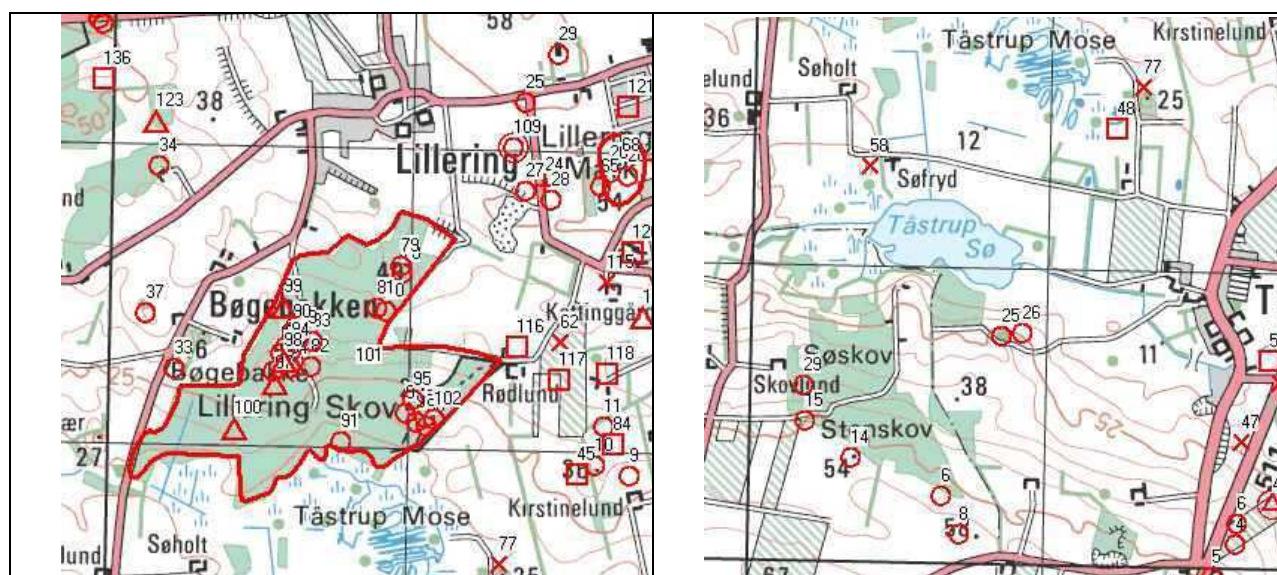
Skråningerne i Aarhus tunneldal samt det småkuperede landskab nord for ådalen er primært skovklædte med et mindre overdrevsareal beliggende i det bakkede terræn, mens sø og mose dækker bunden af tunneldalen i mosaik med mindre engområder. I den sydlige del af området findes den sidste rest af en større stenbestrøning, der blev aflejret i randen af indlandsisen i en stilstandsperiode under isens afsmeltning. Skrænterne rummer systemer af kildevæld og vældbække. Særligt i Stjær Sten- og Søskov er kilder og væld rige på kalk.

Kulturhistorie

Områdets beliggenhed i udkanten af Det Midtjyske Søhøjland har gjort det til genstand for en ganske særlig kulturhistorisk udvikling. Søhøjlandet har dannet bufferzone mellem det mere opdyrkede land mod øst og smeltevandssletterne mod vest, og har således været inddraget til jordbrugsformål – græsning, tørvegravning, tømmerproduktion og senest foder- og fødevareproduktion - i skiftende omfang gennem tiderne alt efter behovet for jord.

Området blev beviseligt jordbrugsmæssigt udnyttet allerede i jernalderen. Under folkevandrings-tiden blev det forladt og groede til med skov, mens det atter i middelalderen var genstand for en kraftig reduktion af skoven. De arkæologiske spor tyder på, at området har været beboet i bondestenalderen og i bronzealder og jernalder. Sporene er i særlig grad at finde i Lillering Skov, hvor størstedelen af de registrerede fund kan ses.

Overvejende er der tale om rundhøje, gravhøje fra oldtiden og yngre sten- eller bronzealder, men enkelte bopladser og spor af jernproduktion og agerbrug er også registreret i området såvel som der er gjort enkeltfund af neolitiske økser på markerne nær Tåstrup Moses østkant og ildsten fra jernalder fundet ved Tåstrup Sø. I forbindelse med forberedelsen af fredningsforslaget har Moesgård Museum undersøgt marksystemernes udbredelse i Lillering Skov, ...

Figur 1: Oversigtskort over registrerede kulturhistoriske spor.

Kilde: Fund og Fortidsminder, 2009. Udarbejdet af Kort og Matrikelstyrelsen for Kulturarvsstyrelsen.

Signaturforklaring: X: Enkeltfund, □: Bosættelse, O: Rundhøj, △: Markrøse

Gravhøjsbilledet er særligt her på grund af den tæthed hvormed de findes i Lillering Skov. De er primært beliggende i den centrale vestlige del af skoven omkring Bøgebakken samt i den centrale østlige del af skoven nær Rødlund.

I Lillering Skov er de tidligere dyrkningsspor særligt velbevarede. Dyrkningssporene ses som markante terrasser på skrånende terræn samt som skelvolde på højderygge og røser af sten samlet fra markerne i forbindelse med dyrkningen. Terrasserne er bedst bevarede i den østlige del af skoven, men rester af terrassekanter findes også i den centrale del af skoven. De fleste af de skeldiger, som adskilte skovparcellerne ved udskiftningen omkring år 1800 findes fortsat. Ved den nordlige indkørsel står de to høje ledsten, som har markeret indgangen til skoven efter Fredskovsforordningen af 1805, der forbød græssende dyr i skovene.

I Lillering Skov vidner også stenkisteformede broer om behovet for uhindret trafik over vandløbene, et kulturspor som er forsvundet i langt de fleste danske skove. Broerne er opbygget af ensartede, tæt stillede sidesten på en ofte anlagt stenbund og dækket af store overliggersten. Nær Tåstrup er en særdeles bevaringsværdig stenbro over Tåstrup Bæk hvor der gennem flere hundrede år har været en hovedfærdselsåre mellem Skanderborg og Randers.

Frem til slutningen af det 19. århundrede var området i bunden af dalen et stort uopdyrket engområde med enkelte mindre vandhuller opstået ved tørvegravning. I første halvdel af det 20. århundrede blev store dele af engarealerne drænet. I Tåstrup Mose nord for engen fortsatte tørvegravningen, og den blev intensiveret under 2. Verdenskrig. Det er disse sidste tørvegrave, der i dag udgør de åbne vandflader i mosen.

Figur 2: Ledsten ved den nordlige indgang til Lillering skov ved Bøgebakken.
Foto: Jens Holbech

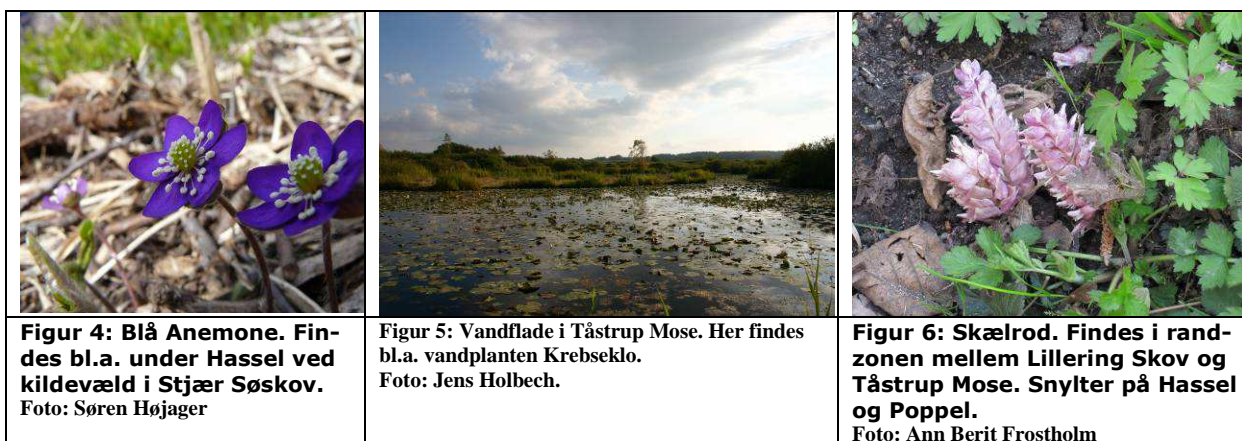
Figur 3: Stenkisteformet bro over Tåstrup Bæk.
Foto: Ann Berit Frostholm

Det senest tilkomne kulturhistoriske spor, er det resterende banetracé fra Hammel-Aarhus Jernbane, som fungerede i perioden 1902-1956. Banen blev anvendt til både person- og godstransport, hvilket stationsbygningen i Harlev og lasterampen ved Lillering Skov vidner om. I dag er størstedelen af banetracéet forsvundet, men en strækning mellem Harlev og Lillering Skov er bevaret og benyttes i dag som stiadgang til skoven af lokalbefolkningen.

De kulturhistoriske spor er under et truet af skov- og jordbrug, hvor brug af tunge maskiner, pløjning, udslæbning af træ samt tilgroning af gravhøje ødelægger eller slører sporene. De vil dog let kunne sikres gennem hensyn i tilrettelæggelsen af jordbrugsdriften og gennem pleje.

Skovene

Skrænterne og områderne oven for skrænterne er skovbevokset. I alt er der 69,7 ha fredskov, overvejende med Bøg, hvoraf 48,8 ha er udpeget som habitatskovtyper. I Lillering Skov findes desuden en del smalle slugter med Ask, mindre partier med lysåben Stilk-egeskov samt bevoksninger med nåletræer. Der er stor sandsynlighed for, at skovene rummer partier, som aldrig har været dyrket. Af skovtræer skal nævnes Avnbøgen, som er et vigtigt element i både Lillering og Stjær skovene. Af øvrige planter i skovene kan nævnes Gul-, Blå- og Hvid Anemone, Guldnælde, Hvid Hestehov, Tandrod, Skovbyg og den meget sjældne Forskelligblomstret Viol. Blandt de skovlevende fugle i området tælles Natugle, Skovhornugle, Huldue, Ravn og Stor Flagspætte samt almindeligt forekommende pattedyr som Hare, Rådyr, Ræv og Rødmus.

Der er overvejende naturlige hydrologiske forhold i skoven, ca. 11 % grøftes eller drænes fortsat. Skovdriften er overvejende ekstensiv, men er ikke sikret gennem aftaler om vedvarende ekstensiv drift. Da netop den ekstensive drift er fundamentet for den biologiske mangfoldighed i skovene samt bevaring af kulturspor og stenbestrøninger, foreslås det, at fredningen stiller krav om vedvarende ekstensiv skovdrift. Partier med Stilk-Eg kræver lys og trues af skyggende arter som nåletræer, Bøg og Ær. Plejetiltag er nødvendige for at undgå en udvikling fra egeskov til bøgeskov i løbet af nær fremtid.

Lysåbne arealer

Områdets lysåbne arealer tæller både moser, enge, søer, overdrev og vandhuller registreret efter naturbeskyttelseslovens § 3 samt ekstensivt drevne landbrugsarealer. Se også delområdekortet.

74,5 ha af området er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Godt 38 ha er mose, ca. 15 ha er søer og vandhuller, 19 ha udgøres af eng og kun godt 2 ha er karakteriseret som overdrev. Hertil kommer 3,5 km vandløb. De våde naturtyper som mose og sø er således mest udbredt næst efter skov. 22,7 ha er registreret som lysåbne tørre og våde habitatnaturtyper, som plejes efter en Natura 2000 handleplan. De resterende 51,8 ha lysåbne naturtyper er beskyttet mod tilstandsændringer efter naturbeskyttelseslovens § 3. De tørre § 3-arealer er tillige omfattet af rydningspligten i § 5 i jordressourcebekendtgørelsen såfremt de ikke var tilgroede i 2004.

Tåstrup Sø er lavvandet med en største dybde på 2 meter, forholdsvis klarvandet men næringsstofpåvirket. Åkander og andre flydeplanter fylder det meste af søens vandoverflade. Søen gennemløbes af Tåstrup Bæk, som er offentligt vandløb. Der forefindes et regulativ for Tåstrup Sø og

Bæk. Søen blev delvist afvandet omkring 1841. Bækken er rørlagt på en strækning vest for søen og lagt i kanal på en strækning øst for søen nær Tåstrup. Odder har ynglet i området.

I Stjær Stenskov og Søskov er kalkudfældende kildevæld og rigkær. Rigkær ses også i Tåstrup Mose, der er stærkt tilgroet af Rødel, Femhannet-Pil, Grå-Pil og Vrietorn. Rigkærene i mosen er rester af tidligere ekstrem-rigkær dvs. vådområder, hvor jorden er meget kalkrig. Her ses endnu Maj-Gøgeurt, Tyndakset Gøgeurt, Hjertegræs, Festgræs, Tue-Star samt Engblomme. Tørvegravning i mosen har været årsag til dannelse af hængesæk, hvor der blandt andet ses Almindelig Blærerod og Krebsklo. Der er ligeledes dannet en mindre sø i mosen med Kransnålalger. I Tåstrup Mose er der set snog og skrubbtudse. Fuglene tæller blandt andet Pungmejse, en sjælden ynglefugl i Danmark, Dobbeltbekkasin, Taffeland, Skeand og Vanrikse.

Inden for fredningsområdet findes sure overdrev med arter som Tormentil og Kantet Perikon og kalkoverdrev med arter som Hulkravet Kodriver og Stivhåret Borst. Begge overdrevstyper indeholder mange karakteristiske arter, men er plejekrævende og nogle steder stærkt tilgroet med bl.a. Rynket Rose.

En del af arealerne er under tilgroning og udtørring. Der er i dag græsning på hovedparten af § 3 arealerne i Skanderborg Kommune, og visse arealer mellem de to habitatområder er omfattet af MVJ-aftaler. Sagsrejsnerne har forventning til, at Natura 2000 handleplanen vil sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturtyper indenfor habitatområdet og føre til forbedring af de hydrologiske forhold i området. Der stilles dog forslag om at ekstsivere driften på de mellemliggende landbrugsarealer med henblik på at forbedre vandmiljøet i Tåstrup Sø samt forbedre spredningsmuligheder og levesteder for flora og fauna. Der stilles tilsvarende forslag om at ekstsivere skovdriften og om annullering af 15-årig genopdykningsret.

Naturgenopretning

Hydrologien i området er stærkt præget af dræning og afvanding. Flere naturtyper er i ringe stand på grund af ændringer i den naturlige hydrologi. Tåstrup Sø er belastet af næringsstoffer og der kan være behov for at forbedre Tåstrup Bæk som spredningsvej og levested for Odder.

Det foreslås derfor, at en fredning rummer en umiddelbar mulighed for naturgenopretning efter et nærmere beskrevet projekt, under forudsætning af, at projektet medvirker til at opfylde formålet med en fredning eller bidrager til udmøntning af en Natura 2000 handleplan, og at relevante parter, herunder lodsejere, Danmarks Naturfredningsforening og Kulturstyrelsen får et eventuelt projekt i høring.

Plejetiltag, som rydning af lysåbne naturtyper, betragtes ikke som naturgenopretning, men som almindelig pleje.

Jagt

I dag udøves jagt i store dele af fredningsområdet. Særligt er Tåstrup Mose genstand for intensiv jagt med faste standpladser i mosen samt fodring i og omkring de beskyttede naturtyper i området. Et fasanopdræt i den nordlige del af mosen er nedlagt, mens der fortsat er en udsætningsvoliere i den østlige del af mosen.

Det skal fortsat være muligt at drive jagt indenfor fredningsområdet. Udsætning, opdræt og fodring ophører senest ved fredningens ikrafttræden for at undgå øget næringsstoffbelastning, utilsigtet flo-

raforurening og med henblik på, at jagten tilpasses det tryk, naturligt sunde bestande af jagtbare arter kan tåle.

Skydebane

Indenfor fredningsområdets østlige afgrænsning på del af matr.nr. 6s, 7b, 8f, 5ø, 4r og 9v alle Tåstrup By, Harlev, findes en flugtskydningsbane med tilhørende klubhus. Skydebanen har eksisteret på stedet siden 1934 og er nært knyttet til jagtinteresserne i området, men benyttes også til præmieskydning og hundetræning i begrænset omfang. Skydebanen blev senest miljøgodkendt den 8. september 1997 på visse vilkår.

For at undgå konflikter mellem skydebanens aktiviteter og naturbeskyttelses- og friluftsjakter i området har sagsrejsnerne været i dialog med Tåstrup Jagtforening. Da der fortsat er et behov for skydemulighed, og disse ikke kan tilvejebringes andre steder i Aarhus Kommune, er sagsrejsnerne indstillet på at give skydebanen mulighed for at fortsætte aktiviteterne i området på det nuværende niveau, som er fastsat i miljøgodkendelsen af 8. september 1997 og Miljøstyrelsens afgørelse af 13. november 1998. Ved at ændre på skyderetningen, opsætte mindre støjskærme ved standpladserne, tillade midlertidig opsætning af fanghegn til lerduer og give mulighed for opstilling af 2-4 mindre maskinhuse med installationer til kastning af lerduer kan støjen nedsættes og lerduerester i området minimeres. Fredningen er ikke til hinder herfor.

Af hensyn til offentlighedens adgang til området er det hensigtsmæssigt, at der oplyses om skydetidspunkter på hjemmeside og ved skiltning i området. Ligeledes skal der være mulighed for at opstille afspærringsforanstaltninger, så stier i området kan afspærres, når der skydes på skydebanen.

Råstofindvinding

På matr.nr. 58a Stjær By, Stjær har der tidligere været udlagt en fælles lergrav. Der er ikke udlagt råstofgraveområder eller råstofinteresseområder indenfor fredningen. Da området rummer store geologiske og landskabelige værdier er råstofgravning og terrænændringer fremadrettet uønsket i området.

Vandindvinding

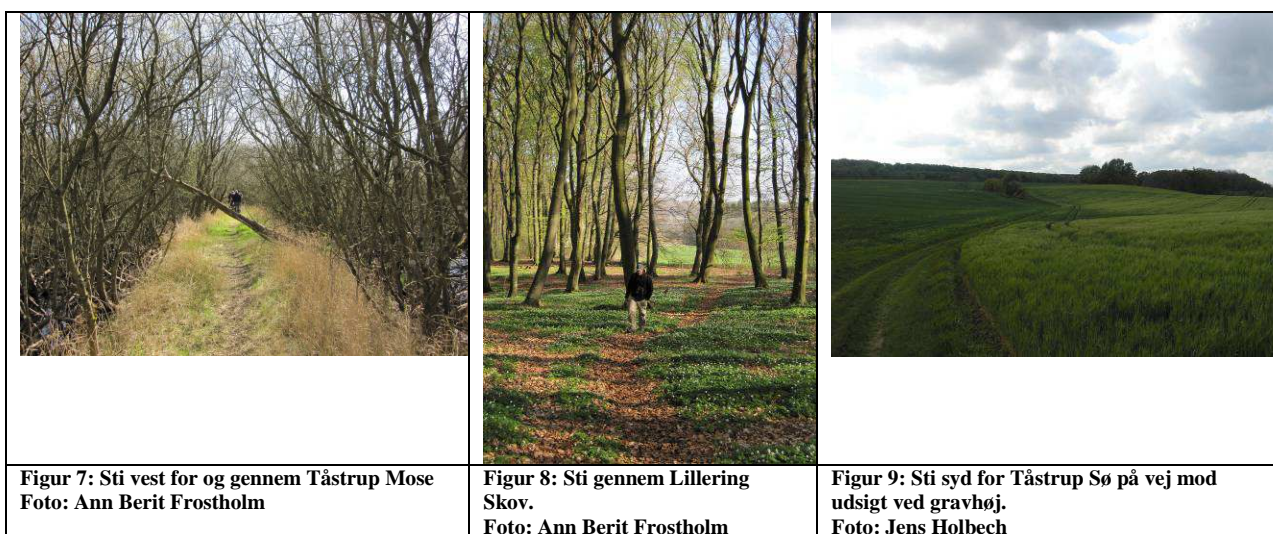
Hele området er udlagt som et område af særlige drikkevandsinteresser (OSD). Fredningen vil betyde bedre beskyttelse af drikkevandsressourcen mod nedsivning af pesticider og nitrat m.m. Statens kortlægning af grundvandsforekomsterne viser, at der er store nuværende og fremtidige drikkevandsressourcer i området. Fredningen ligger oven på en større grundvandsforekomst hvorfra både Tåstrup vandværk og Århus Vand indvinder ca. 2 millioner m³/år. Der sker i dag også privat vandindvinding på matr. nr. 5d og 7h, Stjær By, Stjær samt indvinding til vandværk på matr.nr. 27b Stjær By, Stjær i Skanderborg Kommune. Området er et potentiel kildepladsområde, og der er tale om en meget vigtig nuværende og fremtidig drikkevandsressource. Vandindvinding styres via anden lovgivning. Eventuelle ansøgninger om øget vandindvinding eller etablering af kildeplads vil kræve konsekvensvurdering i forhold til Natura 2000 områdets naturtyper og arter.

Offentlighedens adgang

Området er i sin fulde udstrækning privatejet og underlagt naturbeskyttelseslovens bestemmelser om offentlighedens adgang. Det er således lovligt at færdes i skovene på vej og sti og ad markveje

i det åbne land. Det er derimod ikke muligt at færdes mellem Lillering Skov og Stjær Stenskov og Søskov eller rundt om Tåstrup Sø. Adgangen til Tåstrup Sø og de mellemliggende arealer har været et kontroversielt spørgsmål gennem en årrække og konflikten om ejendomsretten til søen og dermed også adgangsretten har skygget for en løsning som tilgodeser både lodsejerinteresser og almenhedens interesser for at færdes i området og få adgang til de specielle naturmæssige, kulturhistoriske og geologiske oplevelser som findes her.

Det foreslås at gøre udvalgte eksisterende stier i området permanent tilgængelige for almenheden se kortbilag 1. Den øst-vestgående vej tværs over engen mellem Bøgebakken og Tåstrupvej sammenbindes med henblik på at give adgang til fods og på cykel og vedligeholdes som sådan. De øvrige stier som fremgår af kortbilag 1 fastholdes eller etableres som trampestier. Mellem Lillering Skov og Tåstrup Mose udlægges spang i en længde på ca. 15 meter, hvorved den eksisterende sti kan benyttes tørskoet det meste af året. Tilsvarende udlægges 2-3 meter spang på ny sti vest for Tåstrup Mose. Trampesti med spang giver en ret til færdsel men ikke krav om vedligehold ud over en årlig slåning ved behov for at holde sporet åbent samt vedligehold af spang. På del af matr.nr. 3a og 4a Tåstrup By, Harlev placeres stiforløbet mellem bækken og marken. Ved stiforløb på matr.nr. 2o Tåstrup By, Harlev placeres sporet 4-5 meter øst for stendiget. Da det skal være muligt at holde de lysåbne arealer afgræssede af hensyn til natur og jordbrugsinteresser, stiller fredningen krav om etablering af stenter eller lignende, hvor det er nødvendigt for at passere indhegninger for græssende dyr. I videst muligt omfang søges mennesker og græssende dyr holdt adskilt. Tilsvarende er adgang nær Tåstrup Sø og Tåstrup Bæk så vidt muligt søgt undgået med henblik på at sikre ro til fuglevildtet og den nataktive odder. Hunde skal føres i snor med undtagelse af brugshunde under træning på skydebanen og jagt. Plejemyndigheden gives desuden mulighed for at justere færdslen i det omfang beskyttelsesinteresserne lider herunder.

I dag benytter skovgæster sig af uautoriserede p-pladser til dels til gene for lodsejerne: Ved skydebanen, den sydvestlige indgang til Stjær Stenskov og Søskov, i Lillering Skov ved Bøgebakken og i den nordvestlige indgang til Lillering Skov. P-pladsen ved daginstitution beliggende Rødlundvænget i Harlev kan benyttes af de besøgende i weekender. Det foreslås at udlægge en officiel p-plads til 8 biler indenfor fredningen på en del af matr.nr. 24b Stjær By, Stjær i direkte forbindelse med det foreslåede stisystem, jf. fredningskortet. I tillæg hertil vil Aarhus Kommune undersøge parkeringsmulighed i Tarskovvænget i Tåstrup, som kan benyttes af gæster både til denne nye fredning samt Jeksen-fredningen få hundrede meter mod syd. Det skønnes at dække parkeringsbehovet og samtidig imødekommes et ønske fra lodsejere om at undgå u hensigtsmæssig parkering.

Formidling

På grund af områdets biologiske, geologiske, landskabelige og kulturhistoriske værdier har adgang til fredningsområdet også betydning i et formidlings- og undervisningsmæssigt øjemed. Gennem tiden er geologi- og biologistuderende blevet undervist i Lillering Skov og Stjær Stenskov og Søskov, men har ikke haft umiddelbar adgang til undersøgelser af vandmiljøet i for eksempel Tåstrup Mose. Her vil forslaget give en forbedring i form af de skitserede færdselsmuligheder. Tilsvarende har det værdi for skoleklasser såvel som for almenheden, at de kulturhistoriske spor og den kontekst de er opstået i kan formidles. Med fredningsforslaget forbedres dels adgangen til at opleve disse værdier, ligesom diskret skiltning muliggøres.

4. Gældende fredninger og andre beskyttelsesbestemmelser

Eksisterende fredninger

Omtrent 20 ha af Stjær Stenskov og Søskov blev fredet i 1962 med det formål at bevare de naturlige stenbestrøninger i skovbunden. Området er af national geologisk betydning og har stor værdi for Aarhus Universitet i undervisningsøjemed. Indenfor det fredede område må de naturlige stenforekomster hverken fjernes, opgraves, bortsprænges, tildækkes eller på anden måde skades. Siden fredningskendelsen blev truffet, er der sket matrikulære ændringer i området, idet fire matrikler har fået nyt nummer, mens en matrikel er delt i to. De oprindelige matrikelnumre fremgår i parentes foran nuværende matrikelnummer. Matrikler omfattet af fredningen er (14a) 14u, (15a) 15r, (8a) 8m, (9d) 9ø, (48) 48a og 48b, 57 og 5a Stjær By, Stjær.

Der er tillige i 1972 tinglyst en fredningsdeklaration på et ca. 1,6 ha stort område i Tåstrup Mose med bestemmelse om, at der på arealet ikke må opføres beboelsesbygninger, campingvogne, jagt-hytter ol., såvel som det ikke er tilladt at foretage beplantning eller andet, som kan medvirke til at forrykke arealets tilstand. Omfattet heraf er matr.nr. 29a Lillering By, Framlev (i dag del af matr.nr. 29b Lillering By, Framlev)

Begge fredninger indarbejdes i nærværende fredningsforslag og foreslås derfor ophævet med en ny fredning.

Gældende beskyttelse efter naturbeskyttelsesloven mv.

Arealer svarende til 74,5 ha er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Arealerne er beskyttet mod tilstandsændringer som følge af drift, men ikke tilstandsændringer som følge af ophør af drift. Ud af de 74,5 ha er 19 ha fersk eng, 2,2 ha overdrev, 3,5 km vandløb, 15,2 ha søer og vandhuller samt 38,1 ha mose. Tåstrup Sø afkaster den 150 meter brede søbeskyttelseslinie jf. naturbeskyttelseslovens § 16.

69,7 ha skov er fredskovspligtige. Skovene afkaster en 300 meter brede skovbyggelinje jf. naturbeskyttelseslovens § 17. Hele skovarealet er privatejet og derfor ikke underlagt krav om naturnær skovdrift eller andre former for ekstensiv skovdrift.

Alle gravhøje og markrøser forventes at blive beskyttet efter museumslovens § 29e mod tilstandsændringer og § 29f om forbud mod jordbehandling, gødskning og plantning i 2 meters radius af fortidsmindet. Kulturstyrelsen gennemfører i foråret 2012 en registrering af fortidsminder og

kulturhistoriske spor i området med henblik på at lade elementerne omfatte af en 100 m beskyttelseslinje i henhold til naturbeskyttelseslovens § 18.

De i alt godt 4 km jord- og stendiger er beskyttet efter museumslovens § 29a, med mindre de er registreret som fortidsminder og derfor omfattes af samme lovs § 29e.

Ledsten og stenkisteformede broer er beskyttet efter museumslovens § 29e, såfremt ejeren er orienteret herom. Sagsrejsere har ikke kendskab til, at det er tilfældet.

Marksystemer, bopladser og kulturspor i jorden er ikke sikret gennem lovgivningen.

Endelig er området udpeget som internationalt naturbeskyttelsesområde, se afsnit 5 herom. Se kortbilag 1 for udbredelse af beskyttelseslinjer og -zoner.

5. Fredningsforslagets konsekvenser for Natura 2000-beskyttelse

Natura 2000 område 232 (habitatområde H232) for Lillering Skov, Stjær Skov, Tåstrup Sø og Tåstrup Mose er fuldt ud indeholdt i fredningen. Udpegningsgrundlaget – de arter og naturtyper som skal fastholde eller opnå gunstig bevaringsstatus fremgår af skema 5.1. Oplysningerne i skemaet beskriver bevaringsprognosen for de internationalt beskyttede naturtyper og arter, som den er i dag. Da det er målet med den internationale naturbeskyttelse, at både naturtyper og arter skal opnå gunstig bevaringsstatus på sigt, må ændringer i areal forventes i fremtiden. Totalt dækker habitatområde 232 135 ha. Heraf er 70,57 ha udpeget som beskyttede habitattyper.

5.1 Udpegningsgrundlag og prognose ifølge Natura 2000-plan 2010-2015.				
Arealer er beregnede på baggrund af DEVANO-registrering. En "*" angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype, som myndighederne har et særligt ansvar for at beskytte.				
Nr.	Naturtype	Registreret areal (ha)	Antal forekomster	Bevaringsprognose
3150	Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter eller store vandaks	14,4	17	Ugunstig
6210	Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund (*vigtige orkidelokaliteter)	1,22	2	Ugunstig
7220	*Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand	0,05	1	Ugunstig
7230	Rigkær	4,74	10	Ugunstig
9130	Bøgeskov på muldbund	35,77	-	Ugunstig
9160	Egeskov og blandet skov på mere eller mindre rig jordbund	2,38	-	Ugunstig
91E0	*Elle- og askeskov ved vandløb, søer og væld	10,68	-	Ugunstig
3140	Kalkrige søer og vandhuller med kransnålgær	0,09	1	Ugunstig
6230	*Artsrigt overdrev eller græshede på mere eller mindre sur bund	0,83	2	Ugunstig
7140	Hængesæk og andre kærsumfund dannet flydende i vand	0,41	2	Ugunstig
1355	Odder	-	-	Günstig
1016	Sumpvindelsnegl	-	-	Ukendt

Miljøvurderingen af fredningen viser, at fredningen ikke vil få negative konsekvenser for Natura 2000 området, eller de arter og naturtyper der udgør områdets udpegningsgrundlag. Fredningen vurderes ikke at kunne påvirke bilag IV-arter eller deres yngle- og rasteområder i negativ retning. Ekstensivering af landbrugs- og skovdrift i fredningen vurderes derimod generelt at betyde for-

bedrede forhold for naturen i området som følge af en mindsket næringsstofpåvirkning og forbedret økologisk sammenhæng i området. Der henvises til bilag 6, Miljørapport og Natura 2000 konsekvensvurdering af fredningsforslaget for uddybning.

6. Planlægningsmæssige forhold

Hele fredningsområdet er omfattet af Kommuneplan 2009 for henholdsvis Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune. I det følgende redegøres for, hvilke kommuneplan rammer og kommuneplanretningslinjer området er omfattet af.

Skanderborg Kommune

For den del af fredningsforslaget som er beliggende i Skanderborg Kommune gælder, at hele arealet er beliggende i landzone uden rammer for området i Kommuneplan 09. Her er fredningsområdet beliggende i et område med særlige drikkevandsinteresser. Området er helt eller delvist omfattet af følgende retningslinjer:

- Natura 2000 område, retningslinje 3.2 (Stjær Stenskov og Søslev, samt de sønære arealer)
- Naturområde med A-målsætning, retningslinje 3.4 (Alle arealerne med § 3 natur), hvor kommunen vil arbejde for at sikre naturtypen gennem nødvendige plejeforanstaltninger så levestederne for vilde dyr og planter bevares og om muligt forbedres.
- Potentielt naturområde – 2. prioritet, retningslinje 3.4 (flere spredte arealer). Arealer som så vidt muligt skal udgå af landbrugsmæssig omdrift, og hvor der vil kunne udvikle sig en karakteristisk og værdifuld natur.
- Område af særlig geologisk interesse, retningslinje 3.9 (Stjær Stenskov og Søslev) området er udpeget på grund af de synlige stenbestrøninger i skovbunden. Inden for området skal der tages særlig hensyn til de geologiske værdier med vægt på beskyttelse og bevarelse af de geologiske værdier.
- Område af særlig landskabelig interesse, retningslinje 3.8 (hele området), som er områder i kommunen hvor der tages særlig hensyn til landskabet.
- Område, hvor skovrejsning er uønsket, retningslinje 3.11 (de sønære arealer) er områder hvor det vurderes at etablering af skov ikke er forenelig med de beskyttelseshensyn der skal varetages i det åbne land, herunder beskyttelse af værdifulde naturtyper og landskaber.

Aarhus Kommune

For den del af fredningsområdet som er beliggende i Aarhus Kommune gælder, at hele arealet er beliggende i landzone uden rammer for området i Kommuneplan 2009. I henhold til kommuneplanen er området helt eller delvist beliggende i følgende udpegninger:

- Kulturmiljø, forhistorisk tid 4200 f.Kr. – 1050 e.Kr., (Lillering Skov), hvor de kulturhistoriske værdier i videst muligt omfang skal beskyttes.

- Naturnetværk (hele området som ikke er skov), hvor ubrudte natursammenhænge skal bevares og om muligt forbedres.
- Skovrejsning uønsket (hele området som ikke er skov), hvor skovrejsning ikke er tilladt.
- Økologisk forbindelse (Tåstrup Sø og vandløbet der afleder videre ud til Aarhus Å), som har stor betydning for spredning af det åbne lands vilde dyreliv.
- § 3 natur, A og B målsat (den del af mosen som også er omfattet af habitatbestemmelserne), hvor kommunen vil arbejde for og finansiere, at naturindholdet bevares og udvikles.
- Muligt naturområde (arealet mellem Tåstrup Sø og Tåstrup Mose og ind til Tåstrup by), hvor landbrugsarealer gradvist bør udgå af omdrift med henblik på at overgå til naturområder.
- Natura 2000-område (Tåstrup Mose og Lillering Skov)
- Kvælstoffølsom natur (sammenfaldende med Habitatudpegningen), hvor tilførslen af kvælstof skal begrænses mest muligt.
- Område af særlig landskabelig interesse (hele området), som er områder kommunen vil beskytte, og hvor offentligheden skal sikres adgang.
- Bynært landskab (hele området udenfor skoven) hvor kommunen har et generelt ønske om at gøre det mere tilgængelig for rekreativ udnyttelse.
- Eksisterende skydebane (skydebanen øst for Tåstrup Mose), hvor den nuværende kapacitet iht. kommuneplanen ikke kan øges.

En fredning af området vil være en opfølgning og understøttelse af alle disse bestemmelser i kommuneplanerne.

7. Fredningsbestemmelser

§ 1 Fredningens formål

- at bevare og forbedre natur- og landskabsværdierne samt skabe et større sammenhængende naturområde.
- at forbedre adgangen til fredningsområdet både for offentligheden og i undervisnings- og formidlingsmæssig sammenhæng
- at bevare og beskytte kulturhistoriske værdier og de naturligt forekommende stenbestrøninger
- at medvirke til at sikre gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som er på det til enhver tid gældende udpegningsgrundlag for habitatområde 232.

§ 2 Bevaring af området

De fredede arealer skal bevares i deres nuværende tilstand medmindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved en dispensation efter § 11. Det betyder blandt andet, at arealerne ikke må terrænændres, bebygges eller beplantes.

Desuden er de dele af fredningen, som er omfattet af Natura 2000 underlagt den til enhver tid gældende Natura 2000 plan og opfølgende kommunale og statslige handleplaner.

Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretningsprojekter i området. Naturgenopretningsprojekter skal ske i overensstemmelse med et nærmere beskrevet projekt, som er forelagt lodsejere og Danmarks Naturfredningsforening til udtalelse samt godkendt af Fredningsnævnet.

§ 3 Arealernes drift

a. Drift af lysåbne arealer og skov uden for Natura 2000

Landbrugsarealer i omdrift ekstensiveres. Arealer omfattet heraf fremgår af delområdekortets signatur.

Driften tilrettelægges så den opfylder fredningens formål. Lysåbne arealer, jf. delområdekortet, fastholdes som lysåbne. De lysåbne arealer må ikke gødskes, kalkes, sprøjtes eller omlægges.

15 års genopdykningsret på matr. nr. 2y, Lillering By, Framlev annulleres.

Der må ikke etableres nye læhegn. Eksisterende læhegn må vedligeholdes ved enkelte genplantninger med hjemmehørende løvtræarter.

Skovdriften skal være ekstensiv efter naturnære principper og sikre opretholdelse og udvikling af biologiske værdier. Skovene drives med plukhugst eller gruppevis foryngelse og selvfor yngelse i videst muligt omfang. Der er forbud mod renafdrift af arealerne.

Træartsvalget skal fortrinsvist være hjemmehørende løvtræarter. Der kan forekomme indslag med andre lokalitetstilpassede arter, herunder nåletræer. Berørte skovarealer fremgår af signatur på delområdekortet.

Rosenhaven, en del af matr. nr. 7h Tåstrup By, Harlev som omfatter 0,46 ha ned mod Tåstrup Bæk, kan fortsat drives på stedet, men overgår til naturareal såfremt den nuværende brug af arealet til udstillingshave og gartneriformål ophører.

b. Drift af natur- og skovarealer inden for Natura 2000

Driften af naturarealer indenfor Natura 2000 området skal ske i overensstemmelse med den til enhver tid gældende Natura 2000 plan og deraf følgende kommunale og statslige handleplaner.

Skovarealer fastholdes som løvskove med hjemmehørende arter. Der kan forekomme indslag med andre lokalitetstilpassede arter, herunder nåletræ.

Skovdriften skal være ekstensiv efter naturnære principper og sikre opretholdelse og udvikling af biologiske værdier. Skovene drives med plukhugst eller gruppevis foryngelse og selvfor yngelse i videst muligt omfang. Der er forbud mod renafdrift af arealerne.

Arealer tilplantet med nåletræer, herunder juletræer, konverteres senest ved almindelig omdriftsalder til løvtræer med mulighed for indslag af andre lokalitetstilpassede arter. Disse arealer er indtegnet med signatur på fredningskortet: ”nåletræer som konverteres til løvtræer”.

Der må ikke foretages skadevoldende udslæbning af træ, dybdepløjning m.m. eller kørsel på kulturhistoriske spor, fortidsminder, diger og stenbestrøninger. Forekomsten af fortidsminder mv. fremgår af kortbilag 3.

c. Landbrugsarealer med tilplantningsforbud

Landbrugsarealer med forbud mod udsigtshæmmende beplantning, jf. delområdekortet, må anvendes til sædvanlig landbrugsdrift med 1-årige afgrøder.

Der er forbud mod udsigtshæmmende afgrøder og beplantning, herunder nye læhegn, juletræer, pyntegrønt, energipil, elefantgræs og lignende.

Fredningen er ikke til hinder for at arealerne overgår til vedvarende græsningsarealer eller høslet.

Del af matr. nr. 5d og 5f, Stjær By, Stjær som på kortbilag 2 fremgår med brun signatur, kan anvendes til gartneriformål, men overgår til lysåben natur såfremt arealerne sælges eller brugen til gartneriformål ophører.

På del af matr.nr. 5f Stjær By, Stjær kan eksisterende levende hegn med frugtræer og buske forlænges langs med ejerlavsgænsen i overensstemmelse med indtegnning som fremgår af kortbilag 2. På matr.nr. 5d og 5f, Stjær By, Stjær kan der mellem det levende hegn og stendiget i ejerlavsgænsen etableres et supplerende læhegn i en afstand fra stendiget, som sikrer mod skader herpå. Det supplerende læhegn skal bestå af hjemmehørende løvtræarter.

§ 4 Byggeri, tilstandsændringer, tekniske anlæg, oplag mv.

a. Byggeri

Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende. Forbuddet omfatter tillige legeredskaber, terrasser, drivhuse og andre faste indretninger uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse. Sådanne konstruktioner kan opføres på arealer som er omfattet af fredningskortets signatur ”hus med have og gårdspladsareal”.

Om- og tilbygninger til eksisterende bebyggelse kan kun ske efter Fredningsnævnets godkendelse. Fredningen er ikke til hinder for indvendig ombygning af eksisterende bygninger.

Bygninger som er nødvendige for landbrugsdriften kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter forudgående godkendelse af Fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Der er forbud mod opførelse af ridehaller.

Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for skovdrift eller naturpleje (max. 6 uger).

Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for får, kreaturer og lignende efter Fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering.

Byggeri skal tilpasses den eksisterende bebyggelse og det omkringliggende landskab.

b. Hegning

Der må opsættes sædvanlige fåre- og kreaturhegn. Der kan opsættes sædvanlige hegn omkring nyplantninger og foryngelser såfremt disse fjernes igen inden 10 år. Usædvanlig hegning er ikke tilladt, herunder f.eks. hvide træhegn (hestehegn).

c. Veje og stier

Der må ikke anlægges nye veje eller ændres belægning på eksisterende veje. Almindelig vedligeholdelse af mark- og skovveje med eksempelvis sten eller grus er tilladt.

Nye stier må anlægges i overensstemmelse med fredningskortet. Herudover kan nye stier anlægges med Fredningsnævnets godkendelse.

d. Dræning

Der må ikke etableres nye grøfter eller dræn. Plejemyndigheden kan dog i særlige tilfælde godkende nye grøfter eller dræn, hvis formålet er at muliggøre naturpleje, eller hvis det er nødvendigt for opretholdelse af udlagte veje og stier.

e. Øvrige forhold

Campering og teltslagning samt opmagasinering af maskiner, redskaber m.m. uden for have- og gårdspladsarealer er ikke tilladt.

Der må ikke etableres anlæg af nogen art, herunder belysning langs stier og veje.

Terrænændringer herunder råstofindvinding er ikke tilladt. Dog kan der ske terrænændringer som led i en naturgenopretning (jf. § 2), eller som mindre terrænændringer i forbindelse med byggeri og anlæg efter Fredningsnævnets godkendelse.

Fredningen er ikke til hinder for etablering af de nødvendige foranstaltninger i forbindelse med pleje, anlæg af stier mv., f. eks. stenter, drikkeanlæg, fangfolde og lignende.

§ 5 Offentlighedens adgang

a. Adgangsbestemmelser

Offentligheden har ret til at færdes og opholde sig i fredningsområdet efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler, hvor ikke andet er fastsat efter nedenstående.

Hvor adgang til de på fredningskortet udpegede stier forhindres ved hegning af hensyn til græssende husdyr, skal stierne holdes åbne og tilgængelige for offentligheden med stenter, klaplåger, færister eller lignende, eller ved at føre stien udenom eller imellem foldene.

Hunde skal føres i snor. Undtaget herfra er brugshunde i forbindelse med jagt eller træning på skydebanearealerne.

Der er adgang til stenbestrøninger i Stjær Stenskov og Søskov i undervisnings- og forskningsmæssig forbindelse.

Plejemyndigheden kan af hensyn til bevarelsen af plante- og dyrelivet fastsætte regler for begrænsning af offentlighedens færdsel i området.

b. Eksisterende veje og stier der sikres

De stier der fremgår af fredningskortet må ikke nedlægges, idet de skal sikre adgang på tværs af de centrale dele af området.

c. Anlæg af stier

I overensstemmelse med skitsering på fredningskortet, genoprettes den eksisterende stiadgang i øst-vestgående retning mellem Tåstrupvej og Bøgebakken således, at stien bliver gennemgående. Stien anlægges med grus eller stenmelsbelægning. Offentligheden kan færdes til fods og på cykel ad denne sti.

I overensstemmelse med fredningskortet, etableres der flere steder nye stiforbindelser mellem eksisterende stiforløb i området. Stierne udlægges som trampespor med adgang til fods.

d. Parkering

I forbindelse med fredning etableres parkeringsmulighed for op til 8 biler ved Stenskovvej på del af matrikel nr. 24b Stjær By, Stjær.

e. Information

Kommunen kan opsætte vejledende information og skiltning.

f. Vedligeholdelse

Plejemyndigheden sikrer, at stier som fremgår af fredningskortet holdes åbne ved slåning af sporet en gang årligt.

Plejemyndigheden sikrer, at de stier som fremgår af fredningskortet, er afmærkede i terrænet og dermed synlige for publikum.

På tre markerede strækninger i det eksisterende stiforløb i den nordlige og vestlige udkant af Tåstrup Mose udlægges plejemyndigheden spang, såvel som plejemyndigheden afholder udgifter til etablering af stenter, klaplåger og lignende, som eventuelt er nødvendigt for de udlagte stier. Vedligeholdelse af spang, stenter, klaplåger m.m. udføres af plejemyndigheden.

§ 6 Stenbestrøninger

Det er forbudt at fjerne, flytte, bortsprænge, opgrave, tildække eller på anden måde beskadige de naturlige stenforekomster i Stjær Stenskov og Søskov.

§ 7 Kulturhistoriske spor

Højryggede oldtidsagre, stenkisteformede broer og ledsten bevares og må ikke beskadiges. Der henvises til kulturkortet for disses forekomst på arealerne.

Den stenkisteformede bro på matrikel nr. 30a, Lillering By, Framlev reableres af plejemyndigheden umiddelbart efter en fredning er gennemført.

Det eksisterende tracé fra Hammelbanen samt lasterampe i skovbrynet bevares i dets nuværende stand, jf. foto i bilag 8.

Efter Fredningsnævnets godkendelse kan der ske udgravning i forbindelse med arkæologiske undersøgelser. Fredningsnævnets godkendelse erstatter ikke nødvendige tilladelser eller dispensationer, som skal indhentes ved andre myndigheder.

Det er ikke tilladt at ændre tilstanden af beskyttede sten- og jorddiger.

Fredningen er ikke til hinder for at der kan ske rydning af skovpartier, som på kortbilag 3 fremgår med signaturen ”Arealer med særlige driftshensyn”, for at beskytte og formidle de kulturhistoriske spor, såfremt det sker i overensstemmelse med et nærmere beskrevet projekt godkendt af Møsegård Museum eller Kulturarvsstyrelsen.

§ 8 Natur- og landskabspleje

Aarhus Kommune og Skanderborg Kommune har som plejemyndighed ret til – efter forudgående drøftelse med ejeren, at udføre naturpleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål.

Der kan som led i plejen f.eks. ske fjernelse af træbevoksninger herunder selvsåninger samt bekæmpelse af invasive arter. Desuden kan der opsættes hegn, afgræsses, foretages høslet og lignende.

En plan for den del af plejearbejdet, som ikke er omfattet af en Natura 2000 handleplan, skal sendes i høring ved ejeren, Kulturarvsstyrelsen og ved Danmarks Naturfredningsforening. Hvis enighed om planen ikke kan opnås mellem plejemyndighed, Danmarks Naturfredningsforening og ejer, skal sagen forelægges Fredningsnævnet til afgørelse.

§ 9 Jagt

Jagt er tilladt i overensstemmelse med den til enhver tid gældende lov om jagt og vildtforvaltning.

Vildtet må ikke tilskudsfores. Lodsejerne pålægges at fjerne fodertønder og lignende fra området umiddelbart efter fredningens ikrafttrædelse.

Der må ikke opdrættes eller udsættes vildt.

§ 10 Skydebanen

Fredningen er ikke til hinder for, at skydebanens aktiviteter kan fortsætte på maksimalt det niveau, som fremgår af miljøgodkendelsen af 8. september 1997 samt Miljøstyrelsens afgørelse af 13. november 1998.

Skyderetningen tilpasses så lerdUER ikke nedskydes over mosen, men udelukkende over arealer som muliggør let opsamling.

LerdUERester skal opsamles mindst en gang årligt.

For at nedsætte gener fra skydebanen kan der efter tilladelse fra Fredningsnævnet, opstilles nødvendige afspærringsforanstaltninger og skiltning, opstilles mindre støjskærme ved standpladserne, opsættes fanghegn til lerdUER og opstilles 2- 4 små "maskinhuse" med lerdUEkaster m.m. Tilladelse eller dispensation kan være nødvendig efter anden lovgivning.

Såfremt de nuværende skydeaktiviteter ophører, skal alle bygninger og installationer på arealet fjernes, og arealet udlægges til lysåben natur. Brugere - i dag Harlev Jagtforening - sørger for oprydning på arealerne for egen regning efter myndighedernes anvisning.

§ 11 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 12 Ophævelse af tidligere fredninger

Nærværende fredningsforslag erstatter Overfredningsnævnets kendelse af 22. maj 1962 på skovloddet af matriklerne 14a, 15a, 8a, 9d, 48, 57 og 5a Stjær By og sogn, som derfor ophæves. Tillige ophæves deklARATION af 18. april 1972 omfattende matrikel nr. 29a Lillering By, Framlev Sogn nu del af 29 b smst., som ligeledes erstattes med nærværende fredning.

§ 13 Midlertidig retsvirkning

Midlertidig retsvirkning af dette fredningsforslag træder i kraft så snart Fredningsnævnet har offentliggjort forslaget i Statstidende."

Som bilag 1 til fredningsforslaget var vedhæftet en fortegnelse over lodsejere og arealer omfattet af forslaget. Oplysningerne er ikke medtaget i afgørelsen om fredning, men derimod i den særskilte afgørelse om erstatning, der er truffet samtidig med afgørelsen om fredning.

Som bilag 2 til fredningsforslaget var i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens § 36, stk. 5 vedhæftet følgende budgetoverslag:

§§	Regulering	Areal	Erstatning	Bemærkninger	I alt kr.
1,2, 4,5e 8,9 10	Mindsteerstatning/- grundtakst	9 lods- ejere med <1 ha	3.800 kr./lodsejer	Jf. NKN	34.200

§§	Regulering	Areal	Erstatning	Bemærkninger	I alt kr.
	Grundtakst	86 ha	3.800 kr./ha	Jf. NKN	326.800
	omf. af NBL 16 og 18	12 ha	1.900 kr./ha		22.800
	omf. af NBL § 3 el. fredskov	119 ha	0 kr./ha		0
3a	Ikke § 3 arealer: Lysåbne arealer, ikke Natura 2000. Afgræsning, høslet. Forbud mod gødskning, sprøjtning, kalkning og omlægning. Ingen nye læhegn.	44 ha	50.000kr./ha	Jf. NKN 30-8-06 Sebbersund handels- og håndværkerplads	2.200.000
	§ 3 arealer: Lysåbne arealer, ikke Natura 2000. Afgræsning, høslet. Forbud mod gødskning, sprøjtning, kalkning og omlægning. Ingen nye læhegn.	10 ha	20.000kr./ha	Jf. NKN 4-2-09, Lien, Fosdalen og Sandmosen	200.000
	15 års genopdyrkningsret på matr. nr. 2y, Lillering By, Framlev annulleres, og erstattes af fredningsbestemmelserne.	3,9 ha	50.000 kr./ha	Fredning giver samme begrænsninger som på øvrige ”ikke § 3 arealer”.	195.000
	Skov, ikke Natura 2000. Ekstensiv skovdrift. Fortrinsvis hjemmehørende løvtræsarter. Forbud mod renafdrift.	5,5 ha	9.000 kr./ha	Jf. NKN 12-2-07, Mogenstrup Ås	49.500
	Rosenhaven på matr. nr. 7 h, Tåstrup By, Harlev kan fortsætte uændret. Ved nedlæggelse overgår arealet til naturareal.	0,5 ha	50.000 kr./ha	Som øvrige lysåbne, ikke § 3 arealer.	25.000
3b	Skovarealer inden for Natura 2000 iht. fredningskort.			Jf. FN 18-2-10, Al-	

§§	Regulering	Areal	Erstatning	Bemærkninger	I alt kr.
	Løvtræsbinding. Plukhugst og gruppevis foryngelse. Ingen dybdepløjning. Forbud mod renafdrift.	75 ha*	13.000 kr./ha	strup Krat	975.000
3b fortsat	Ingen skadesvoldende kørsel eller udslæbning af træ på kulturhistoriske spor iht. § 7 (arealer stort set omfattet af NBL § 18).	14 ha	2.000 kr./ha	Jf. FN 18-2-10, Alstrup Krat, hvor der ikke er givet erstatning herfor.	28.000
	Juletræer konverteres til løvtræer ved alm. omdriftsalder (uden tilplantningspåbud).	4 ha	23.000kr./ha	NKN 28-1-06, Ejer Bavnehøj 26.000 kr./ha for fjernelse af juletræer m. 2 års frist. NKN 19-5-09, Vejrhøj hvor der tildeles 20.000 kr./ha for fjernelse af juletræer/pyntegrønt.	92.000
	Øvrige nåletræer konverteres til løvtræer (uden tilplantningspåbud).	2 ha	10.000kr./ha	Jf. NKN 28-1-08, Hjortedalen	20.000
3c	Forbud imod udsigths-hæmmende beplantning/afgrøder	21 ha	4.000 kr./ha	Jf. FN 18-2-10, Alstrup Krat NKN 29-5-06, Odense Ådal	84.000
5b	Eksisterende stier	9415 m	20 kr./m	Jf. NKN 28-1-08 Hjortedalen	188.300
5c	Nye stier	3411 m	30 kr./m	Jf. NKN 14-12-06, Læsten Bakker	102.330
5d	P-plads på matr.nr. 24 b,	400 m ²	30 kr./m ²	Som ny sti. (FN 18-2-10, Al-	12.000

§§	Regulering	Areal	Erstatning	Bemærkninger	I alt kr.
	Stjær By, Stjær			strup Krat: 15 kr. pr. m ²)	
6	Stenbestrøninger beskyttes		0 kr. /ha	Er allerede fredet ved kendelse af 22. maj 1962	0
10	Skydebanen		0 kr.	Kan fortsætte uændret	0
Overslag for fredningserstatninger i alt:					4.554.930

Som bilag 3 til fredningsforslaget var vedhæftet Naturstyrelsens bemærkninger til det budgetoverslag, der forinden fredningssagens rejsning var sendt i høring.

Naturstyrelsen anførte, at den foreslåede erstatning for arealer, der er i vedvarende omdrift, var for lav. Afhængig af dyrkningsforhold kan erstatningerne forventes at blive væsentligt højere, som det eksempelvis fremgår af Naturklagenævnets afgørelse af 4. februar 2009 om Lien, Fosdalen og Sandmosen. Derimod ydes der ikke erstatning for arealer beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3, med mindre helt konkrete forhold taler herfor. Det er generelt Naturstyrelsens opfattelse, at der ikke skal ydes erstatning for beskadigelse af fortidsminder beskyttet af bestemmelserne i museumsloven. Et forbud mod beskadigelse af kulturspor, der ikke er omfattet af museumsloven, og for arealer mellem fortidsminder kan udløse erstatning. Det fremgår af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 29. juni 2011 om fredning af Alstrup Krat i Mariagerfjord Kommune, at en erstatning for sådanne restriktioner kan være noget højere end foreslået. Det er videre Naturstyrelsens opfattelse, at der ydes en større erstatning end den foreslåede for forbud mod udsigtshæmmende beplantning, som det fremgår af afgørelsen om fredning af Alstrup Krat. Det fremgår af samme afgørelse, at der ydes 60 kr. pr. løbende meter for etablering af nye stier. Den foreslåede erstatning for etablering af en parkeringsplads er uforholdsmæssig høj og ude af proportion med de øvrige anslåede erstatninger.

Naturstyrelsen anførte videre, at det fremgår af fredningsforslaget, at der ikke må opføres ridehaller. I forbindelse med landbrugsejendomme, hvor der er hestestutterier af en vis størrelse, anses sådanne efter Natur- og Miljøklagenævnets praksis i nogle tilfælde for erhvervsmæssigt nødvendige. Når det er tilfældet, kan ridehallen opføres uden landzonetilladelse. Det fremgår ikke af forslaget, om der er ejendomme i området, hvor det kan være relevant. Hvis det er tilfældet, vil et forbud mod opførelse af ridehaller udløse erstatning. Det fremgår yderligere af fredningsforslaget, at vildtet i området ikke må tilskudsfores, og at fodertønder og lignende skal fjernes. Der må heller ikke udsættes vildt. Der er ikke angivet erstatning herfor, og det er Naturstyrelsens vurdering, at en sådan regulering vil være erstatningsudløsende, da et stop for fodring og udsætning vil medføre en ringere jagt på visse arter.

Naturstyrelsen anførte således sammenfattende, at det var vurderingen, at fredningserstatningerne ville blive væsentligt større end anført i budgettet, og at det man ville opnå med en fredning – bl.a. bedre offentlig adgang samt beskyttelse og forbedring af natur- og kulturværdier – ikke ville stå mål med fredningens forventede omkostninger. Naturstyrelsens anbefalede derfor sagsrejserne at genoverveje forslaget, før fredningssagens rejsning.

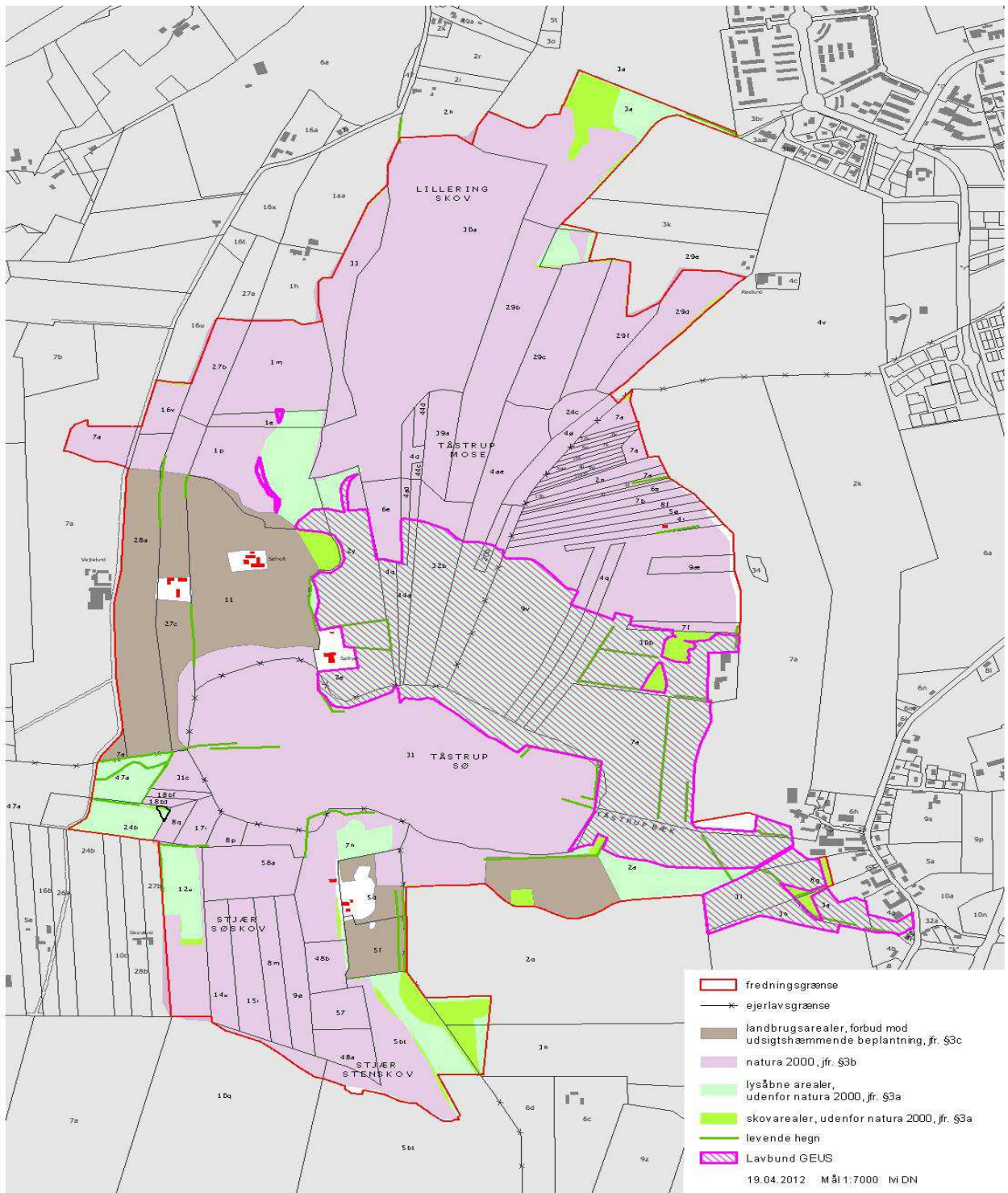
Som bilag 4 til fredningsforslaget var medtaget et brev fra Danmarks Naturfredningsforening om lavbundsjorder og fredningserstatning og et notat fra Aarhus Kommune om lavbundsarealer – begge med Naturstyrelsen som adressat.

Danmarks Naturfredningsforening anførte i brevet, at der på baggrund af Naturstyrelsens bemærkninger til budgetoverslaget blev holdt et dialogmøde mellem sagsrejerne og Naturstyrelsen for at få en grundigere belysning og fælles drøftelse af særligt spørgsmålet om erstatningsfastsættelse i forbindelse med ekstensivering af landbrugsdriften på de mellemliggende landbrugsarealer samt overvejelser i forbindelse med den valgte regulering og afgrænsning særligt vedrørende de pågældende lavbundsjorder. På mødet redegjorde sagsrejerne for fredningsforslaget og overvejelserne bag fredningsforslaget og for baggrunden for det budgetterede erstatningsniveau for ekstensivering af driften på lavbundsarealerne. Angivelsen af 50.000 kr. pr. ha. var på baggrund af Naturklagenævnets afgørelse af 30. august 2006 om Sebbesund handels- og håndværkerplads. Naturklagenævnets afgørelse af 4. februar 2009 om Lien, Fosdalen og Sandmosen indikerer en noget højere erstatning for regulering, men der var dog tale om god landbrugsjord i modsætning til arealerne omfattet af fredningsforslaget, der i vid udstrækning er vandlidende lavbundsjorder. En telefonisk henvendelse til Landbrugsrådgivning Østjylland havde medført et anslået prisniveau på 130.000 - 140.000 kr. pr. ha. for god landbrugsjord i det konkrete område og et noget lavere niveau på 78.000 - 84.000 kr. pr. ha. for ringere (vandlidende) jorder på lavbund.

Det fremgår videre af brevet, at det for at forbedre grundlaget for en eventuel senere fastsættelse af fredningserstatning blev aftalt, at sagsrejerne skulle få udarbejdet et notat med en redegørelse for, hvad der kan klassificeres som lavbundsjorder, og hvilke arealer som reelt er højbundsjord.

I det således omtalte notat blev det anført, at de lysåbne arealer uden for Natura 2000, der består af tidligere enge og moser, som nu i vid udstrækning er opdyrket landbrugsmæssigt, i arbejdet med fredningsbestemmelserne alle har været betragtet som lavbundsarealer, der således er lavt beliggende. En mindre del af arealerne er imidlertid højtliggende arealer, hvorpå der i princippet kan oprettholdes en almindelig landbrugsdrift. En fredning af disse arealer kan eventuelt medføre en højere erstatning end for hovedandelen af arealerne, der udgøres af lavtliggende områder, der ofte er vandlidende i et omfang, så det påvirker den drift, der kan være på markerne.

Det omtalte forhold blev illustreret på følgende delområdekort, hvor sammenfaldet mellem reelle lavbundsarealer og de arealer, som på kortet fremstår med signaturen ”lysåbne arealer udenfor Natura 2000”, er markeret med signaturen ”Lavbund GEUS” for at tydeliggøre baggrunden for erstatningsudmålingen ved regulering af landbrugsdriften i forbindelse med udarbejdelse af budgetoverslag for en fredning.

Som bilag 5 til fredningsforslaget var medtaget Naturstyrelsens udtalelse om notatet om lavbunds-jorder og fredningerserstatninger. Naturstyrelsen noterede sig og tog til efterretning, at sagsrejsnerne havde foretaget en grundig analyse vedrørende jordbundsforholdene i området og på denne baggrund havde vurderet, at der eventuelt kunne ske en differentieret erstatningsudmåling for arealerne beliggende mellem de adskilte Natura 2000-områder.

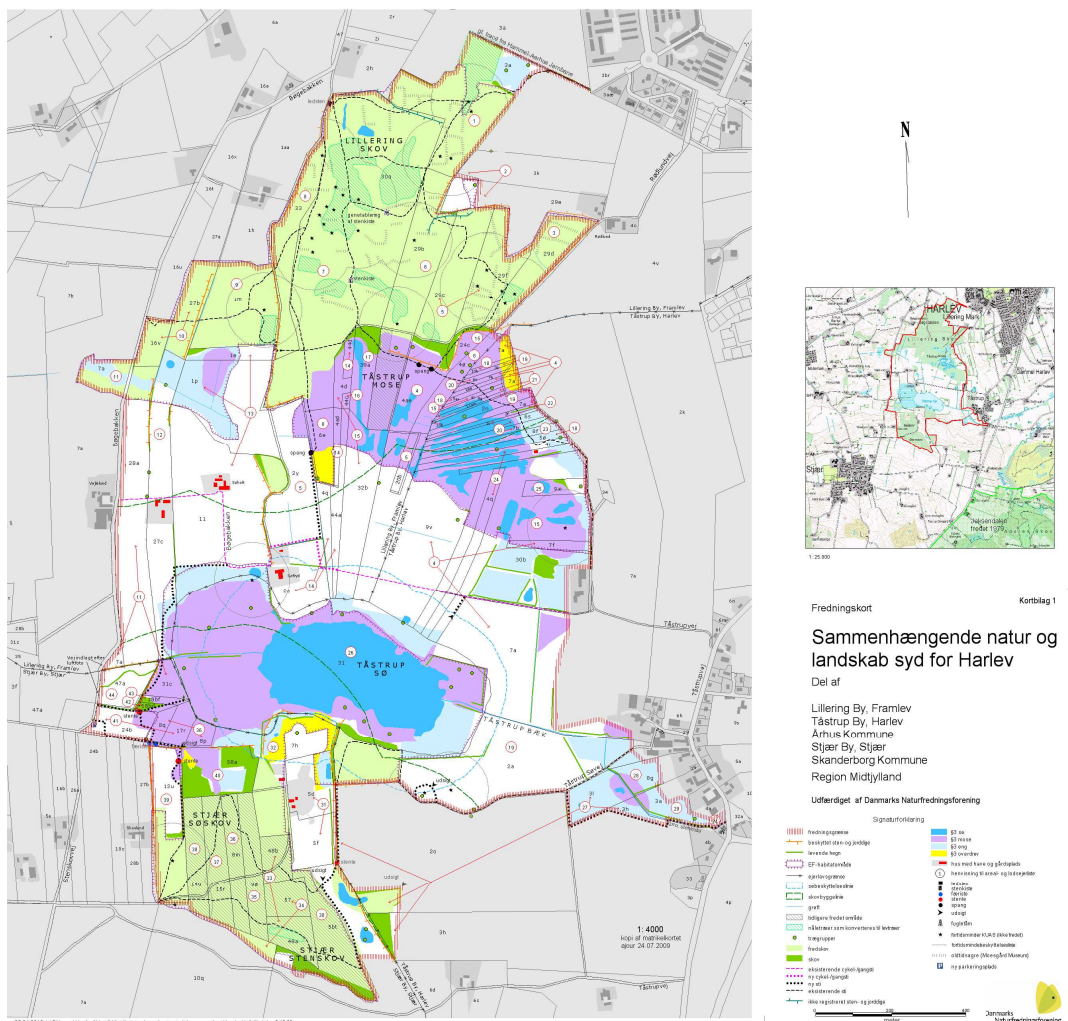
Danmarks Naturfredningsforening, Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune har herefter ved fredningssagens rejsning redegjort for drøftelserne med Naturstyrelsen og har yderligere bl.a. anført, at bestemmelserne om påbud om græsning eller høslet på arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens

§ 3 udgår, således at det tages til efterretning, at der ikke ydes erstatning. Det tages endvidere til efterretning, at der normalt ikke ydes erstatning for restriktioner, som følger af anden lovgivning, og at der således ikke ydes erstatning inden for arealer, som må forventes at blive omfattet af den 100 meters beskyttelseszone efter museumsloven, som vil blive kortlagt efter fredningssagens rejsning. Endelig tages bemærkningerne om den takstmæssige erstatning for beplantningsforbud til efterretning.

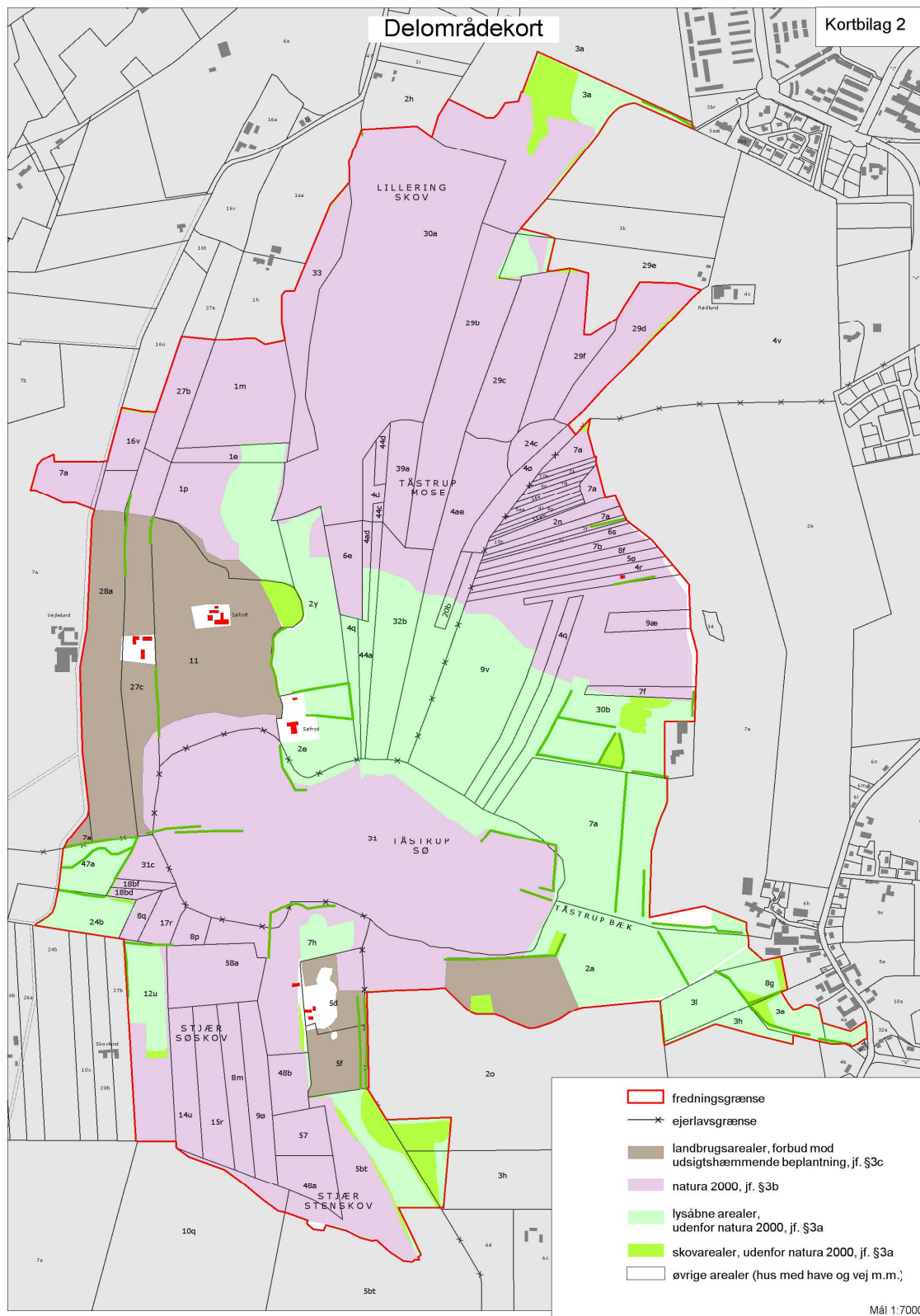
Det blev videre anført, at der i budgetforslaget er taget højde for sagsrejsernes opfattelse af, at et forbud mod dybdepløjning ikke kan sidestilles med et totalforbud mod jordbearbejdning i områder, hvor der samtidig er påbud om selvforyngelse. Erstatningen for stuedlæg, der angår en trampesti med minimalt vedligehold, er anført på baggrund af Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse af 21. december 2011 for Frendrup Hede. Denne afgørelse, der er afsagt efter høringen over budgetforslaget, fastsætter endvidere en erstatning på 15 kr. pr. m² for parkeringsareal.

Det blev endelig anført, at der i dag ikke findes hesteejendomme/stutterier i området. Der er desuden ikke kendte fortilfælde, hvor der er ydet erstatning for forbud mod tilskudsfordring af vildt eller forbud mod udsætning af vildt. Fredningsforslaget forbyder ikke jagt, men vil med de foreslåede restriktioner sikre, at der på sigt er mulighed for jagt på den mængde vildt, som området naturligt kan understøtte.

Som kortbilag 1 til fredningsforslaget var medtaget følgende fredningskort over det område, der blev foreslået fredet:

Som kortbilag 2 til fredningsforslaget var endvidere medtaget følgende delområdekort til illustration af fremtidig regulering:

C. Bemærkninger til fredningsforslaget fremsat før det offentlige møde

Hans Fløe anførte som ejer af matr.nr. 5d og 5f Stjær By, Stjær, at han rammes særligt hårdt af arealernes overgang til lysåbne arealer, da han er den eneste ejer med højtbeliggende marker, der vil blive ramt af en tidsbegrænsning og vel at mærke på hele arealet. Det må være tilstrækkeligt med et forbud mod udsigtshæmmende beplantning og med ret til etårige landbrugsafgrøder. Naboerne, der har jord lige så tæt på Tåstrup Sø, driver intensivt landbrug og undgår fredningen. Der er plantet mange frugttræer og frugtbuske, og der har været forsøgsmark, som er pløjet hvert år, så jorden har været i drift. Arealet har aldrig været lagt hen som brakmark eller uudnyttet græsmark, men er altid blevet passet og har været i drift hvert år. Han foreslår derfor, at bestemmelsen om arealernes drift, landbrugsarealer med tilplantningsforbud fjernes, således at fredningen alene bliver med forbud mod udsigtshæmmende beplantning og med tilladelse til sædvanlig landbrugsdrift med etårige afgrøder.

Kulturstyrelsen anførte med henvisning til fredningsforslaget, at der ville ske en gennemgang af området med henblik på at få konstateret og tinglyst beskyttelseslinjer i relation til ikke fortidsmindefredede gravhøje mv. uafhængigt af, om fredningen ville blive gennemført.

D. Forløbet af det offentlige møde

I referatet for det offentlige møde er anført følgende:

”Formanden for fredningsnævnet, Martin Møller-Heuer, præsenterede fredningsnævnet og redegjorde for formålet med det offentlige møde. Han bemærkede, at nævnsmedlem Eva Tørnæs har forfald. Fredningsnævnet vil derfor også på et senere tidspunkt foretage besigtigelse af området, således at det samlede fredningsnævn har samme grundlag for at tage stilling til fredningsforslaget.

Han bemærkede videre bl.a., at der vil blive udarbejdet et referat fra mødet med de fremkomne kommentarer. Referatet vil blive sendt til lodsejere mv., således at der er klarhed over de indsigelser og bemærkninger til fredningsforslaget, der sammen med allerede fremsatte indsigelser og bemærkninger vil indgå i grundlaget for fredningsnævnets afgørelse. Der vil ved afslutningen af mødet blive omtalt en frist for efterfølgende indsigelser og bemærkninger til fredningsforslaget.

Danmarks Naturfredningsforening ved Ann Berit Frostholt redegjorde for fredningsforslaget, herunder baggrunden for forslaget og de foreslåede fredningsbestemmelser.

Det blev fra lodsejerside anført, at man gerne vil medvirke til at bevare naturen, som den ser ud nu, men at Natura 2000 yder en sådan beskyttelse, at det virker overflødig med en fredning af området. Hertil kommer, at stenbestrøninger og forhistoriske minder allerede er fredet.

Ann Berit Frostholt og Aarhus Kommune ved Hanne Øster anførte, at en stor del af det, der er omfattet af fredningsforslaget, ikke er beskyttet af Natura 2000. Det er tilfældet for de kulturhistoriske spor og en stor del af skovene og de lysåbne arealer.

Det blev fra lodsejerside videre anført, at der generelt er forståelse for selve fredningen, men at det allerede nu er et meget stort problem, at ikke-beboere, der færdes i området, ikke har forståelse for, hvordan man bør opføre sig i området. Bl.a. luftes der hunde, som ikke er i snor, og der ryddes ikke op efter hundene. Der er også familier, der graver planter op i området. Det sker

jævnligt, at lodsejere bliver skældt ud eller endda bliver truet, når det kommenteres. De regler for færdsel, der fremgår af skiltene i området, overholdes ikke, og det sker, at skiltene ødelægges. Den modvilje, der er imod forslaget, skyldes langt hen ad vejen den øgede adgang til området med disse gener og med den yderligere konsekvens, at man ikke kan nyde sin natur i den fred og ro, der for mange har været grunden til at flytte til området. Der blev konkret peget på, at opsætelsen af et fugletårn vil betyde frit udsyn til flere ejendomme, og i øvrigt at det er sket uden høring af berørte lodsejere. Det blev endvidere påpeget, at det er vigtigt, at der sker den nødvendige vedligeholdelse af udlagte stier, og at der tænkes meget over den information, som gives ved skiltning i området.

Ann Berit Frostholm anførte, at Danmarks Naturfredningsforening har forståelse for bekymringen for øget adgang til området, men erfaringerne fra andre fredninger viser, at det ikke giver anledning til store problemer. Fredningsforslaget lægger op til, at Aarhus Kommune og Skanderborg Kommune kan lægge restriktioner på adgangen til området, hvis det viser sig nødvendigt, mens det i øvrigt er politiet, der skal tage sig af overholdelsen af reglerne for færdslen i området.

Hanne Øster oplyste, at offentlighedens adgang til at færdes på stier reguleres af naturbeskyttelseslovens kapitel 4. Man må færdes i skovene fra kl. 6 til solnedgang. Man må gå eller cykle på de stier, der rent faktisk er i marken. Man må også færdes på udyrkede arealer, hvis der er veje eller stier, som fører dertil. Hegn må passeres gennem låger, led og lignende, hvis der ikke er kreaturer. Det kan meget vel være, at faste stier og bestemte ruter faktisk betyder, at der sker en nedgang i færdslen andre steder i området. Der er i vidt omfang lagt op til trampestier, der ikke kræver meget vedligeholdelse, men hvor man ikke kan forvente at kan færdes med f.eks. barnevogne. Der vil i et vist omfang blive opsat skilte, og man vil se positivt på ønsker om skiltning og information.

Skanderborg Kommune ved Jonna Mosgaard oplyste, at der er givet tilladelse til fugletårnet. Det er markeret på fredningskortet, men har ikke noget med fredningen at gøre, da både fugletårnet og en sti er etableret ved frivillig aftale i Grønt Partnerskab. Der vil ikke blive lavet om på den tilladelse, der er givet hverken i relation til opsætning eller udsynsretning.

Der blev rejst en række konkrete spørgsmål om udmålingen af erstatning ved en fredning.

Martin Møller-Heuer redegjorde for processen ved behandlingen af erstatningskrav ved en fredning. Hvis fredningsnævnet påtænker at frede området, vil lodsejerne blive meddelt dette med en frist for fremsættelse af erstatningskrav. Ved erstatningsudmålingen vil der i standardtilfældene blive taget udgangspunkt i den praksis, der foreligger i tilsvarende situationer. Men der vil konkret blive taget stilling til de enkelte fremsatte erstatningskrav, herunder for en vurdering af om der er grundlag for at fravige udgangspunkterne.

Der blev rejst en række konkrete spørgsmål om konsekvenserne af, at fredningsforslaget gennemføres.

Ann Berit Frostholm oplyste, at der konkret skal laves en løsning, der giver mulighed for at passere stendiget på matr.nr. 2a, Tåstrup By, Harlev, uden at det beskadiges, f.eks. ved en stente eller en trappe. Fredningen ændrer ikke på skovebyggelinjen. Fredningsforslaget indeholder ikke et forbud mod nåletræer og kræver således ikke, at alle nåletræer fjernes, men nåletræer må ikke blive for dominerende. Man må fælde træer til brændsel til eget brug, men en renafdrift er foreslået forbudt efter fredningen. Som reglerne er i dag, skal en lodsejer anmelde en påtænkt renafdrift inden for Natura 2000 området til Naturstyrelsen.

Hanne Øster oplyste, at det er erfaringen fra andre fredninger, at en passage over et stendige vil blive brugt, så der ikke sker skade andre steder. Den foreslåede fredning af rosenhaven er ikke gjort personafhængig og hindrer således ikke, at en køber kan fortsætte med at drive rosenhave. Den tværgående sti mellem Tåstrup og Bøgebakken forventes ikke at medføre væsentligt slid på den eksisterende grusvej, hvor man i forvejen må cykle og gå. Men Aarhus Kommune vil være villig til se på konkrete problemer, der måtte opstå i relation til øget behov for vedligeholdelse af private veje.

Skanderborg Kommune ved Inger Juul oplyste, at der i forvejen er regler om forbud mod tilgroning af landbrugsejendomme (rydningspligt efter landbrugsloven), der ikke var tilgroet i 2004.

Aarhus Kommune ved Lars Eg Hoppe oplyste, at fredningsforslaget ikke indeholder en plan om at hæve vandstanden i Tåstrup Sø.

Martin Møller-Heuer oplyste på forespørgsel om fredningssagens tidsmæssige udstrækning, at der ikke på nuværende tidspunkt kan siges noget mere konkret, men at sagen vil blive fremmet hurtigst muligt. I første omgang afventer det videre forløb fremkomne indsigelser og bemærkninger før, under og efter det offentlige møde, og om disse giver anledning til, at forslagsstillerne ændrer i fredningsforslaget. Hvis fredningsnævnet når frem til, at en fredning skal gennemføres, vil lods-ejerne blive orienteret herom med mulighed for at fremsætte bemærkninger om de erstatningskrav, der vil blive gjort gældende. Fredningsnævnet skal som alt overvejende udgangspunkt træffe afgørelse om fredningsforslaget inden for to år efter modtagelsen. Hvis den samlede erstatning i anledning af en fredning overstiger 500.000 kr., skal fredningssagen forelægges Natur- og Miljøklagenævnet, der også har to år til at træffe afgørelse i sagen.

Dansk Ornitologisk Forening ved Peter Lange oplyste, at DOF støtter fredningsforslaget, der giver området et godt stiforløb og en fin sammenhæng, så man kan komme godt rundt i området. Det er erfaringen, at offentligheden færdes, hvor stierne er, og det vil mindske de gener, der nu er med færdsel i området. Det er gavnligt, at fredningsforslaget giver kommunerne adgang til naturpleje.

Jonna Mosgaard oplyste på forespørgsel, at kommunen ikke vil blande sig i naturplejen, hvis den foretages af den enkelte lodsejer. Der vil kun ske kommunal naturpleje, hvis vedkommende lods-ejer ikke selv sørger for det. Kommunerne har mange gode erfaringer med indgåelse af græsningsaftaler evt. med en anden end lodsejeren som dyreholder.

Harlev Fællesråd ved formanden Arne Nielsen oplyste, at det hele tiden har været fællesrådets holdning, at man gerne ser, at forslagsstillerne opnår enighed med lodsejerne. Fællesrådet har med tilfredshed konstateret, at Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune er medrejsere af fredningsforslaget, ikke mindst fordi kommunerne har gjort meget for at imødekomme lodsejernes ønsker, f.eks. i relation til Harlev Jagtforening. Fredningsforslaget havde nok været mere vidtgående, hvis alene Danmarks Naturfredningsforening havde været forslagsstiller. Men Danmarks Naturfredningsforening har også gjort meget for at bevare den oprindelige natur i området. Fællesrådet går ind for at bevare områdets værdier, og det er håbet, at man i fællesskab kan opdrage offentligheden til at bruge området på den rigtige måde.

Harlev Jagtforening ved formanden Thomas Brauer oplyste, at det for en stor del af det foreslåede stiforløb gør sig gældende, at stierne ikke kan bruges en stor del af året, da de står under vand. Det hjælper ikke, at der udlægges spang. Hvis der skal være en brugbar sti igennem skydeterrænet, er

det nødvendigt, at den placeres et andet sted. Det er under alle omstændigheder ikke hensigtsmæssigt, at der anlægges sti hen over skydebanen. Det er godt, at fredningsforslaget indeholder en bestemmelse om, at der må drives jagt, men der er ikke fornuftige argumenter for, at der bør være forbud mod at fodre og udsætte vildt. Fodring sker under hensyntagen til naturen. Der er hidtidig sat imellem 50 og 100 fasaner ud om året. Når det sammenholdes med, at der skal 1000 fasaner til en dyreenhed, vil udsætning ikke påvirke naturen. De gældende regler for udsætning af ænder beskytter også tilstrækkeligt. Det er grundlæggende jagtforeningens holdning, at man skal give naturen noget, når man tager noget fra naturen.

Hanne Øster oplyste, at fredningsforslaget peger på en allerede eksisterende sti. Forslagsstillerne er klar over, at den ikke kan bruges hele året, og i øvrigt at jagtforeningen kan lukke stien, når der skydes.

Hanne Øster oplyste som en konsekvens af en række konkrete forespørgsler og efter en kort drøftelse med fredningsnævnet, at Aarhus Kommune efter mødet skriftligt vil anmode fredningsnævnet om i medfør af naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 4 at træffe afgørelse om ophævelse af fredningsforslagets retsvirkninger i relation til den igangværende drift. Hun oplyste videre, at majs ikke omfattes af forbuddet mod udsigtshæmmende afgrøder, og at der ikke som følge af fredningsforslaget er pligt til nu at fælde grantræer.

Martin Møller-Heuer oplyste supplerende, at der i øvrigt kan rettes henvendelse til fredningsnævnet, hvis der er tvivl om konsekvenser af fredningsforslaget.

Skanderborg Kommune ved Inger Juul redegjorde i lyset af de allerede fremkomne bemærkninger kort om processen med borgerinddragelse.

Aarhus Kommune ved Hanne Øster oplyste, at de indvendinger og bemærkninger, der er fremsat i høringsprocessen, har haft stor betydning for indholdet af det endelige fredningsforslag. Hovedparten af de eksisterende stier vil fortsat være i området. Der vil blive udlagt enkelte nye stier og visse steder spang. Der vil også blive udlagt en parkeringsplads. Det er håbet, at parkeringspladsen vil betyde, at kørslen ikke sker andre steder, men i stedet vil lede folk hen til de stier, der er udlagt. Kommunen er økonomisk presset, men vil gå stierne igennem en gang årligt. I øvrigt må stierne som i dag vedligeholde sig selv. Der skal retableres en stenkiste i skoven. Det er vigtigt at fremhæve, at man gerne fremadrettet vil være i dialog med borgerne om området.

Naturstyrelsen ved Else Marie Stamphøj oplyste, at Naturstyrelsen grundlæggende har forståelse for ønsket om at gennemføre en fredning. Men der er nogle af de foreslåede bestemmelser, der er for vidtgående og medfører for omfattende restriktioner og for store erstatninger i forhold til det, der opnås med en fredning. Det gælder bl.a. i relation til 44 ha lysåbne arealer, der efter forslaget ikke må omlægges, gødes, sprøjtes og kalkes. De foreslåede restriktioner bruges i fredninger primært, hvor der er et helt særligt dyre- og planteliv, som ønskes beskyttet. Der er tale om en meget bred korridor mellem de to områder, som hermed tages helt ud af drift. Det er desuden et meget stort område, hvor man vil forhindre udsætning og fodring af vildt. Naturbeskyttelseslovens § 3 yder tilstrækkelig beskyttelse mod tilstandsændringer som følge af fodring. Næringsstofpåvirkningen er meget begrænset i forhold til den øvrige belastning af naturen. Træartsvalget i skovene bør ske på baggrund af Natura 2000 handleplanerne. Det er fornuftigt og nødvendigt med driftsrestriktioner i forhold til jordbearbejdning og udslæbning i forhold til fortidsminder. Naturstyrelsen vil støtte Aarhus Kommunes indstilling til fredningsnævnet om, at fredningsforslagets midlertidige retsvirkninger ophæves i videst muligt omfang.

Lars Eg Hoppe oplyste, at der ikke er tale om et samlet Natura 2000 område, men derimod to separate områder. Der er et stort potentiale i at tage det mellemliggende areal med i fredningen, da det er nødvendigt for at skabe den store sammenhæng i området. Det kan ske forholdsvis enkelt ved ekstensivering. Det er ikke hensigten konkret at løfte enkelte arter, men tanken er nærmere at kæde de to kerneområder sammen. Det vil også forbedre spredningsmulighederne.

Ann Berit Frostholt oplyste, at der i planlægningen i relation til Natura 2000 ikke er indlagt initiativer til besvarelse af de forskellige skovtyper. På den baggrund og i lyset af skovlovens begrænsede beskyttelse er der i fredningsforslaget medtaget en sådan beskyttelse.

Martin Møller-Heuer oplyste, at der samtidig med referatets udsendelse vil blive fastsat en frist for indsigelser mod fredningsforslaget. Der vil efter udløbet af fristen, og når det er klarlagt, om der som følge af fremkomne indsigelser og bemærkninger i øvrigt af forslagsstillerne vil ske ændringer i fredningsforslaget, blive taget stilling til sagens videre forløb. Han oplyste videre, at fredningsnævnet ikke er i besiddelse af indsigelser og bemærkninger sendt til forslagsstillerne i processen forud for rejsningen af fredningssagen. Hvis man ønsker at anføre tilsvarende over for fredningsnævnet, skal materialet således sendes direkte til fredningsnævnet.

Ann Berit Frostholt gennemgik et oplæg til gennemførelse af besigtigelse. Der var herved anledning til at pege på yderligere steder, der ønskes besigtiget.

Der blev herefter og med udgangspunkt i et kortbilag med angivelse af litererede besigtigelsespunkter fra kl. 14 til kl. 19.15 gennemført besigtigelse af følgende steder:

- ”Kulturhistoriske spor – Sædeles velbevaret system af oldtidsagre med god mulighed for formidling” (A) Kulturstyrelsen ved Niels-Christian Clemmensen redegjorde for de kulturhistoriske spor.
- ”Kulturhistoriske spor – System af oldtidsagre, stor koncentration af gravhøje og stenrøser, stenkisteformet bro. Mulighed for at se på juletræsbeplantning og drøfte ekstensivering af skovdrift og ønsket udvikling i skovnaturen”. (B) Kulturstyrelsen ved Niels-Christian Clemmensen redegjorde for de kulturhistoriske spor. Lodsejer Ole Brøndum foreviste en række områder i relation til den anførte juletræsbeplantning, ekstensivering af skovdrift og udvikling i skovnaturen. Han foreviste endvidere et område, der bar tydelig præg af borgeres uhensigtsmæssige brug af arealerne.
- ”Adgang og lavbundsarealer – Mulighed for at drøfte genetablering af gammel cykel-/gangsti. Godt sted at se lavbundsarealerne hvorpå den landbrugsmæssige drift foreslås ekstensiveret.” (C) Der blev fremsat forslag om en alternativ linjeføring af stien med henvisning til, at den foreslåede linjeføring står under vand en stor del af året.
- ”Stenbestrøninger – vandreblokkene ligger spredt i det meste af skoven. Her kan det kombineres med et besøg hos den lodsejer som ønsker at få fjernet tidsbegrænsningen på den jordbrugsmæssige udnyttelse af hans ejendom.” (E) Christian Kronborg fra Aarhus Universitet redegjorde for stenbestrøningerne. Lodsejer Hans Fløe redegjorde for en i forvejen skriftlig rejst indsigelse mod den del fredningsforslagets § 3 c, hvorefter del af matr.nr. 5d og 5f overgår til lysåben natur, såfremt arealerne sælges, eller brugen til gartneriformål ophører.

- ”Smuk udsigt over landskabet. Her er det også muligt at diskutere forbud mod udsigts-hæmmende afgrøder.” (F) Der skete endvidere efter ønske besigtigelse af to foreslåede linjeføringer af stier, hvorom lodsejerne Tom Holmen Hansen og Anne Louise Hansen redegjorde for deres indsigelser mod linjeføringerne.
- ”Skydebane – mulighed for at se på skydebanens indretning, drøfte jagtinteresser og naturbeskyttelse.” (H) Der skete besigtigelse af en foreslået linjeføring af en sti. Harlev Jagtforening anførte, at linjeføringen er uhensigtsmæssig særligt fordi, at den store dele at året står under vand.

Der blev ikke foretaget besigtigelse af stedet i oplægget angivet som ”Ny parkeringsplads m. adgang til kommende fugletårn samt en af de nye trampestier, der foreslås i området, og mulighed for at se eksempel på spang som de kunne tage sig ud andre steder i området” (D). Det blev dog oplyst, at der er indsigelse imod, at der etableres to stier ind i området ved den foreslåede parkeringsplads. Det blev yderligere oplyst, at den ene af de foreslåede nye stier allerede er eksisterende.

Der blev endvidere ikke foretaget besigtigelse af ”Historisk vadested med bevaringsværdig sten-kistebro. Mulighed for at se foreslået ny trampesti” (G).”

E. Bemærkninger til fredningsforslaget fremsat efter det offentlige møde

Arne Skjødt har som ejer af matr.nr. 28a Stjær By, Stjær foreslået ejendommen taget ud af fredningen. Han har herved anført, at det har været tilfældet i et tidligere fredningsforslag.

Hans Fløe har yderligere fremsat forslag om et ændret stiforløb i den sydlige del af fredningen, således at der fra den eksisterende sydligste vej i Stjær Stenskov laves en trampesti på ca. 70 meter ind til den eksisterende markvej i Aarhus Kommune. Fordelene vil være, at man sparer 300 meter trampesti og en stente, hvor kommunerne danner skel. Ved Tåstrup by sparer man 300 meter trampesti i et meget vådt område, som ikke vil være farbar hele året, og hvor offentligheden selv vil finde alternative ruter uden for stisystemet. Det foreslåede ændrede stisystem er højt beliggende og vil være farbart hele året. Udsigten fra den eksisterende markvej er en af de bedste i hele området, og markvejen ender ved fast vej til Tåstrup by. Der er stort set ingen ulemper, da den eksisterende skovvej og markvej har været offentlig tilgængelig i flere år.

Han har yderligere anført, at der ikke er grundlag for at forbyde fodring og udsætning af vildt. De seneste år er der kun udsat ca. 100 fugle om året. Der er fodret ganske moderat, og det meste af fodringen er foregået på land. Der er ikke målinger, der viser, at det har skadet området. Hvis det viser sig, at udsætning og fodring kan skade i nogle dele af fredningsområdet, må disse udpeges og et forbud begrænses til at angå det område.

Ole Brøndum har som ejer af matr.nr. 30a Lillering By, Framlev med henblik på ændringer af fredningskortet fremsat en række bemærkninger om træarter på skovparceller, manglende stendige, trægarage og brændeskur.

Thomas Brauer har som formand for Harlev Jagtforening anført, at jagtforeningen foreslår skydebanearealet undtaget fra fredningen. Der ønskes fortsat mulighed for at udsætte fasaner og ænder i overensstemmelse med gældende lovgivning. Der ønskes ligeledes fortsat mulighed for at tilskuds-fodre områdets vildt. Der skal ca. 1000 fasaner og ca. 1000 ænder til en dyreenhed, og fodring sker under hensyntagen til naturen. Der er hidtidig udsat mellem 50 og 100 fasaner og ca. 50 ænder om

året, og det påvirker ikke naturen negativt. Naturbeskyttelseslovens § 3 yder tilstrækkelig beskyttelse mod tilstandsændringer som følge af fodring, og der bør derfor ikke være særlige restriktioner herom. Der udøves ikke intensiv jagt i Tåstrup Mose. De faste standpladser er alene et led i fordelingen af pladserne på foreningens ca. 5 årlige andejagter, og der blev i jagtåret 2010/2011 kun nedlagt i alt 12 ænder.

Han har videre anført, at den foreslåede sti mellem Lillering skov og Tåstrup Mose med nyetablering af 15 meter spang ikke er hensigtsmæssig. En stor del af stien står under vand en del af året, og stiens øvrige forløb er særdeles mudret. Der bør endvidere sikres ro til fuglevildtet, den nataktive odder og mosens øvrige vildt. Det er heller ikke hensigtsmæssigt med et stiforløb i fortsættelse af Tåstrupvej og tværs over skydebaneanlægget. De to stiforløb foreslås derfor fjernet eller placeret andet sted.

Han har yderligere anført, at jagtforeningen vil have mulighed for at øge skydekapaciteten, hvis fremtidige ændringer af love eller planer giver mulighed for det. Det skal ved ændrede skyderetninger eller andre ændringer af skydebanen være muligt at opføre nødvendige støjskærme ved standpladserne og opføre nødvendige fanghegn til lerduer og to til fire maskinhuse med installationer hertil, herunder nedgravning af nødvendig strømforsyning m.v. Der skal kunne opsættes permanente og nødvendige afspærringsforanstaltninger på og ved stierne og skydeområdet, så stier og skydeområdet kan afspærres for offentligheden i de tidsrum, foreningen afholder skydninger på arealet, og så der kan opsættes skilte og anden form for nødvendig eller påbudt varsel om skydning på skydebanen, herunder eventuelt en mast til ophængning af advarselskugle, hvis politigodkendelsen kræver en sådan. Det er ikke muligt fuldt ud at imødekomme et krav om opsamling af lerduerester mindst en gang årligt, og det bør derfor i stedet i overensstemmelse med miljøgodkendelsen bestemmes, at det alene er ikke ramte lerduer og større skår, der skal opsamles. En sådan opsamling sker i dag efter aftale med Aarhus Kommune i forbindelse med, at der en gang om året foretages høslet på arealet og sker opsamling af haglskåle og de lerduerester, det er fysisk muligt at opsamle.

Samlet foreslår jagtforeningen således skydebanearealet udtaget af fredningen, så længe der foregår skydeaktiviteter på arealet. Hvis skydeaktiviteten ophører, kan arealet inddrages i fredningen. Det vil betyde, at man ikke ved eventuelle mindre justeringer af de fysiske rammer for skydeaktiviteten skal have fredningsnævnets godkendelse. Hvis arealet ikke udtages af fredningen, foreslås fredningsbestemmelserne tilpasset for skydebaneområdet, så unødigt administration undgås.

Hans Henrik Markociejski har som ejer af matr.nr. 47a Stjær By, Stjær anført, at der også bliver tale om et sammenhængende stykke, selv om ejendommen tages ud af fredningen.

Henrik Baunvig har som ejer af matr.nr. 29f, 29c, 2y og 20b Lillering By, Framlev anført, at de reelle marker enten skal rammes uden for fredningsgrænsen eller ekstensiveres, fordi spredningsmulighederne vil øges, hjemmehørende arters levevilkår vil blive forbedret, og det vil blive mere garanteret, at de gunstige bevaringsstatusser ville kunne opnås.

Advokat Jeppe Svenning har på vegne af Kent Sørensen, der ejer matr.nr. 7h Stjær By, Stjær, gjort indsigelse mod fredningsforslaget og anført, at det bør ophæves for ejendommen, da han har en væsentlig interesse i, at fredningen ikke gennemføres, og da en fredning vil være urimelig restriktivt for ejendommen og unødvendig til opnåelse af det beskrevne formål med en fredning. Området er i forvejen pålagt restriktioner med henblik på beskyttelse og bevarelse af naturen. Store dele af området er omfattet af SFL-regler eller Natura 2000. Skovarealerne er i forvejen fredet. Området er således i forvejen omfattet af flere naturbeskyttelsesforanstaltninger. Han vil blive pålagt en række unødvendige begrænsninger i anvendelsen af ejendommen, og han vil være afskåret fra at kunne opføre ny bebyggelse. Der er bopælspligt på ejendommen, og han er 70 år og planlægger at tilbringe sit otium

på ejendommen. Da den nuværende ejendom ikke lever op til nuværende krav til en beboelsesejendom, er det nødvendigt, at der kan opføres ny bebyggelse på ejendommen. Hvis fredningsforslaget gennemføres, foreslås ejendommen undtaget fra forbuddet mod at opføre ny bebyggelse. Det vil heller ikke være af afgørende betydning for området, hvis ejendommen undtages fra forbuddet mod bebyggelse, da naboejendommen har opnået tilladelse til og bygget driftsbygninger og stuehus og har fået byggetilladelse til en tilbygning til stuehuset.

Advokat Uffe Baller har på vegne af Tom Holmen Hansen og Louise Hansen, der ejer matr.nr. 3k, 2n og del af 2a Tåstrup By, Harlev henvist til en indsigelse, der forud for fredningssagens rejsning blev fremsat over for Aarhus Kommune. Han har således anført, at nødvendighedskriteriet, der er anført som den grundlæggende betingelse for et ekspropriativt indgreb som en fredning, ikke er opfyldt. Formålet kan således opnås uden en fredning. Området er i forvejen omfattet af vidtrækkende fredningsbestemmelser. Der er desuden tale om et EU-habitatområde med Natura 2000 planer i høring. Ejerne medvirker gerne til en frivillig aftale om den nødvendige naturgenopretning. Offentlighedens adgang er i forvejen sikret ved reglerne herom i naturbeskyttelsesloven. Fredningsforslaget opfylder af de samme grunde ikke de kriterier for prioritering, der er omhandlet i Naturstyrelsens fredningshandlingsplan.

Om fredningsforslagets betydning for ejerne har advokaten anført, at det indebærer en betydelig risiko for, at offentligheden vil få adgang hen over deres ejendom og tæt ved bygningerne. Den planlagte sti munder direkte ud i den markvej, der fører fra bygningerne og til markerne og skoven. Selv om det foreslås, at stien slår et knæk tæt ved bygningerne, vil det mest naturlige for stiens brugere være at fortsætte direkte mod øst ud til Tåstrupvej. Der er tale om en fælles markvej, der ikke kan afspærrer. Der er således tale om et væsentligt, uhensigtsmæssigt og unødigt indgreb. Der gøres endvidere indsigelse mod, at stien går gennem skoven, som grænser ned til Tåstrup Sø, og mod at stien skal give adgang til udsigtshøjen på markerne. De ønsker ikke, at deres skovområde skal gøres til en del af det sammenhængende stisystem i området, hvor den eksisterende markvej fuldt ud opfylder behovet for dem, der ønsker at gå tur i området. Det er en lille fredskov, som blev kortlagt for beskyttede arter i juli 2007 af Skov og Naturstyrelsen i forbindelse med Natura 2000 områder. Den har fået højeste vurdering, fordi arts- og strukturtilstanden er særlig høj. De giver gunstige betingelser for plante- og dyrelivet i skoven, og de lader store dele af skoven stå urørt og fjerner ikke væltede træer, heller ikke hen over stien. Det vil ikke være muligt at opretholde de samme betingelser for naturen, hvis skoven bliver en del af et sammenhængende stisystem. Når der lægges op til etablering af parkeringspladser, må det endvidere være sådan, at man regner med at gøre området til et udflugtsmål, og det vil medføre en belastning, som skoven er alt for lille til at klare. Det er yderligere anført, at området bruges til afgræsning af kreaturer, og at en offentlig sti gennem området derfor vil være et meget generende indgreb markdriften, hvor også kreaturerne har adgang til højen. Området bruges også til jagt, og det vil nærmest blive umuligt fremadrettet. Det er således sammenfattende anført, at stien bør kunne få et andet forløb, så den ikke belaster ejendommen i samme grad, som fredningsforslaget lægger op til. Erfaringen viser således, at ejere og lokale beboere respekterer og værner om naturen i deres område, men at det desværre langt fra altid er tilfældet, når der gives offentligheden fri adgang.

Tom Holmen Hansen og Louise Hansen har selv supplerende anført, at de ikke ønsker et sammenhængende stisystem over ejendommen og i skoven. Der er ved bygningerne tale om en privat markvej, hvor ingen andre har tinglyst vejret/adgang. Hvis fredningsforslaget godkendes, ønskes der dels en ret til at afspærre og eventuelt nedlægge markvejen fra Tåstrup Søvej til den nye trampesti, og dels at strækningen ikke skal fremgå som en sti på et fredningskort. Markvejen har aldrig været en del af et stisystem, men har altid endt blindt i en lille privat skov på ejendommen. Den foreslåede nye sti bør blive den primære rute og vil lede offentligheden udenom det private boligareal, og den nederste del af markvejen er derfor ikke nødvendig for et stiforløb. Hvis den ikke afspærres, vil den

blive anvendt som primær rute og vil gå tæt forbi den nuværende bolig og en meter forbi laden, hvor der er givet byggetilladelse til privat bolig. Der vil også ske generende parkering. Der sker allerede parkering i forvejen, og der er ikke lagt op til parkeringspladser i fredningsforslaget. Der ønskes ikke adgang for offentligheden til en sti ind på marken og rundt om højen ved Tåstrup Sø. De vil i stedet sørge for, at der ikke er udsigtshæmmende beplantning ned mod søen, så der er udsigt til søen fra markvejen. En stor del af de planlagte trampespor/stier i fredningsområdet kan i øvrigt ikke benyttes efter hensigten, fordi området er for vådt og sumpet, og der kan på trods af Aarhus Kommunes intentioner om skiltning være områder, som er risikable at færdes i.

De har i øvrigt anført, at det er en fejl, når markvejen på fredningskortet er benævnt Tåstrup Søvej. Markvejen munder ud i Tåstrup Søvej, men har ikke noget navn. Vejnavnet Tåstrup Søvej bør derfor på fredningskortet flyttes ind til det vejforløb, der er i Tåstrup By.

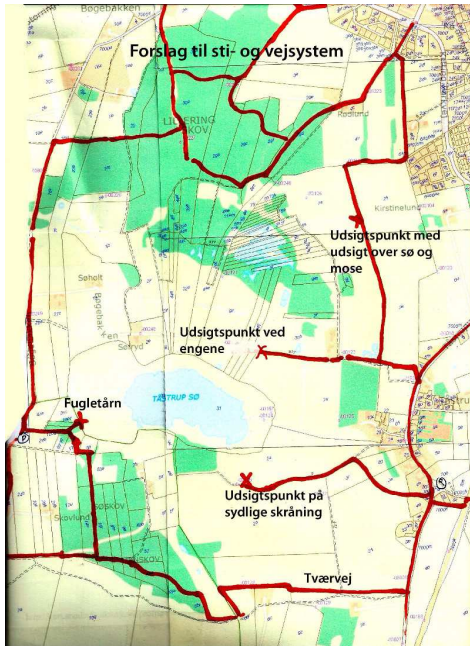
Naturstyrelsen har yderligere anført overordnet set at have forståelse for sagsrejsernes ønske om at frede området. Det er dog opfattelsen, at flere af bestemmelserne er unødvendigt restriktive. De vil på den ene side pålægge ejerne unødvendigt store byrder og på den anden side medføre uforholdsmæssigt store omkostninger. Det er ikke begrundet, hvorfor så store dele af de lysåbne arealer skal overgå fra dyrket til udyrket uden gødsning og sprøjtning. Så indgribende foranstaltninger bør kun ske, hvis der er helt særlige grunde til det, f.eks. i form af helt særligt sjældne og truede dyr og planter, som har behov for spredningsmuligheder. En omfattende ekstensivering medfører endvidere et stort behov for naturpleje, når den hidtidige drift af arealerne ophører. Der er ikke en begrundelse for, at arealer tilplantet med nåletræer skal konverteres til løvtræer. I relation til træartsvalg bør skovdriften efter Naturstyrelsens opfattelse følge Natura 2000 handleplanerne, så den indenfor Natura 2000 området skal ske i overensstemmelse med den til enhver tid gældende Natura 2000 plan og deraf følgende kommunale og statslige handleplaner. Det fremgår i øvrigt af forslag til Natura 2000-handleplanen for Lillering Skov, Stjær Skov, Tåstrup Sø og Tåstrup Mose (nr. 232), at der forventes gennemført skovtypebevarende drift og pleje af ca. 45 ha med fredskovspligt og ca. 3 ha uden fredskovspligt. Det er derfor ikke korrekt, når Danmarks Naturfredningsforening på det offentlige møde oplyste, at der i Natura 2000 handleplanerne ikke er indlagt initiativer til bevarelse af skovnaturtyper. De initiativer, der fremgår af Natura 2000-handleplanen, er tilstrækkelige til at sikre skovnaturtyperne. Naturstyrelsen er enig i, at der er behov for at fastsætte bestemmelser om udslæbning af træ og dybdepløjning, hvor det er nødvendigt af hensyn til fortidsminderne, og for at forhindre beskadigelse af stenbestrøninger. Bestemmelsen om, at der ikke må udsættes vildt, og at vildtet ikke må tilskuds-fodres, er også vidtgående for så stort et område og er unødvendig. Hvis sagsrejserne anser bestemte områder for særligt sårbare, kan sådanne områder foreslås friholdt.

Ole Vest Jensen har på vegne af Tåstrup Sø og Moseforening anført, at der fortsat mangler parkeringspladser i den østlige, sydlige og nordlige del af området, hvilket er væsentligt for beboerne i området. Det er tydeligt, at den reelle baggrund for fredningsforslaget er et øget stisystem med dertil hørende adgangsmuligheder. Det meste af området er i forvejen fredet og beskyttet gennem lokal-fredninger, museumsloven, habitatarealer og arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og der er derfor ikke behov for en fredning. Det berettiger ikke en fredning, at enkelte oldtidsgravhøje ikke er blevet vedligeholdt. Elever fra Aarhus Universitet har i mange år uden problemer kunnet studere de mange biologiske og forskellige naturtyper, og det samme gælder spejdere, skoler, børnehaver mv. De våde naturtyper trues ikke af dræning og heller ikke af næringsstofftilførslen i området. Hovedfærdselsåren mellem Skanderborg og Randers har ikke haft en stenbro over Tåstrup bæk gennem flere hundrede år, men derimod et vadested. Man kunne i stedet genetablere noget af det gamle vadested i Tåstrup, hvilket ville være en smuk kontrast til den gamle stenbro. Den pågældende ejendom er byjord og kunne eventuelt også bruges som restested og/eller parkering. Skovene og lysåbne naturtyper er også sikret med Natura 2000 handlingsplanen, og odderen yngler stadig i Tåstrup Sø. Der har

aldrig været fasanopdræt i den østlige del af mosen. Dyr og fugle skal plejes på samme måde som planter, og derfor er fodring nødvendig, hvis man vil have en mangfoldighed, og det er ikke kun fasaner, der spiser ved foderne. Da fasaner udover at være en jagtfugl også er fødeemne for andre dyr og rovfugle, er de med til at øge mangfoldigheden i naturen. Fødeemner og roen i naturen betyder også, at der kan ses mange forskellige og sjældne fugle i området, f.eks. havørn, fiskeørn, blå kærhøg, slørugle, natugle, rørdrum, hornugle og et utal af mejser mv. og odder, ræve, rådyr og kronvildt. Det skyldes en stor indsats fra jægere og lodsejere, og mere færdsel og flere veje på arealet vil betyde et mindre antal af de store fugle. Den negative holdning til nåletræer er ikke til at forstå, da de tjener som læ- og sovepladser for dyr og fugle. Egernet bygger rede i nåletræer, der også giver dem en stor del af føden.

Det er om offentlighedens adgang yderligere anført, at det nuværende sti- og vejsystem i alt væsentligt dækker behovet for at kunne opleve naturen på tæt hold med respekt for dyr og fugle. Der er derfor ikke behov for at udbygge sti- og vejnettet andet end med nogle få meter hist og pist i samarbejde med ejerne. Trampestierne ved Tåstrup Mose er en total misforståelse. Der er ingen udsigt, de kan kun benyttes en del af året, færdslen vil give en voldsom forstyrrelse for dyr og fugle specielt i ynglesæsonen. Broerne i form af spang vil hindre vandets løb og dermed ændre biotopen i området. En udbygning af vejen over engene vil heller ikke være en god ide, da en gennemgående vej vil øge trafikken og belaste miljøet og herunder forstyrre dyr og fugle. Det vil være tilstrækkeligt at gøre som hidtil, nemlig at gå ud til et punkt og opleve dyrene og fuglene i deres naturlige miljø uden at forstyrre dem. Hvis offentligheden i stedet blev ledt igennem Lillering Skov og ud på Bøgebakken, ville de få en meget større naturoplevelse og en perfekt udsigt over Tåstrup Sø. Herefter kunne man gå til højre og komme til Lillering, hvor man kunne opleve en lille idyllisk landsby med bindingsværkshuse og stråtag. Man kunne også gå til venstre ned i dalen og komme over til fugletårnet. På den måde forstyrres man ikke dyre og fugleliv, men kan derimod opleve det. Der er ingen bemærkninger til vejen fra fugletårnet i vest og op til Stenskov i syd. Men når man går mod øst ud af Stenskov, ville man få en større naturoplevelse ved at benytte den allerede eksisterende vej, der er i det sydlige skel af matr. 3h Tåstrup By, Harlev, ligesom det ikke ville medføre gener for bygningerne på matr. 5d og 7h Stjær By, Stjær. Der skal kun etableres ca. 75 meter ny sti, og på den måde kunne man lave en rundtur igennem Lillering Skov over til fugletårnet i vest, videre igennem Stenskov og ud på de åbne arealer, hvor man igen ville få en fantastisk udsigt. På den måde ville man kunne opleve både skov og enge uden at forstyrre dyre- og fugleliv nævneværdigt. Den gamle Tarskov Møllevej fra Stjær til Tåstrupvej i øst, der ikke fremgår af det foreslåede fredningskort, kunne også være et alternativ. Man kunne eventuelt etablere vejen fra Tåstrup langs bækken ud til udsigtspunktet, men kun som en stikvej der stopper ved udsigtspunktet. Området og specielt mose- og engarealerne er i betragtning af det begrænsede areal meget følsomme for øget trafik. Hvis ikke det foreslåede sti- og vejsystem tages op til revurdering, vil naturoplevelser i form af at se rådyrene og de sjældne rovfugle være en ny saga.

Med bemærkningerne fulgte følgende kort med indtegnet forslag til et alternativt stisystem:

Ole Vest Jensen har yderligere anført, at Harlev Fællesråd har oplyst, at politikere i Aarhus Kommune tidligere har tilkendegivet, at der ikke bliver nogen fredning, hvis det ikke sker på frivillig basis. Det er derfor en væsentlig sagsbehandlingsfejl, at fredningen nu gennemtrumfes uden, at Aarhus Kommune har søgt dialog med beboerne.

Hanne Brandt har som ejer af del af matr.nr. 2o, del af matr.nr. 3h og matr.nr. 3l Tåstrup By, Harlev anført, at hun har et lille stykke skov, der grænser op til Stenskov, og som foreslås omfattet af fredningen. En del af skoven er fra gammel tid drevet som stævningskov, primært rødæl. Hvis denne driftsform skal bevares, kræver det, at alle træerne skæres tilbage på én gang, da arealet er for lille til, at det kan deles op i agre. Skoven er sidst høstet i 2010 og vil være klar igen efter 10 – 15 år. Hun foreslår på den baggrund, at der i fredningen tages højde for denne lidt specielle driftsform, så der gives lov til at skære hele arealet tilbage på én gang.

F. Det ændrede fredningsforslag

Danmarks Naturfredningsforening, Skanderborg Kommune og Aarhus Kommune fremsatte på baggrund af det hidtidige sagsforløb et ændret forslag til fredningsbestemmelser med følgende indhold:

”§ 1 Fredningens formål

- at bevare og forbedre natur- og landskabsværdierne samt skabe et større sammenhængende naturområde
- at forbedre adgangen til fredningsområdet både for offentligheden og i undervisnings- og formidlingsmæssig sammenhæng
- at bevare og beskytte kulturhistoriske værdier og de naturligt forekommende stenbestrøninger

- at medvirke til at sikre gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som er på det til enhver tid gældende udpegningsgrundlag for habitatområde 232.

§ 2 Bevaring af området

De fredede arealer skal bevares i deres nuværende tilstand medmindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved en dispensation efter § 11. Det betyder blandt andet, at arealerne ikke må terrænændres, bebygges eller beplantes.

Desuden er de dele af fredningen, som er omfattet af Natura 2000 underlagt den til enhver tid gældende Natura 2000 plan og opfølgende kommunale og statslige handleplaner.

Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretningsprojekter i området. Naturgenopretningsprojekter skal ske i overensstemmelse med et nærmere beskrevet projekt, som er forelagt lodsejere og Danmarks Naturfredningsforening til udtalelse samt godkendt af Fredningsnævnet.

§ 3 Arealernes drift

a. Drift af lysåbne arealer og skov uden for Natura 2000

Landbrugsarealer i omdrift ekstensiveres. Arealer omfattet heraf fremgår af delområdekortets signatur.

Driften tilrettelægges så den opfylder fredningens formål. Lysåbne arealer, jf. delområdekortet, fastholdes som lysåbne. De lysåbne arealer må ikke gødskes, kalkes, sprøjtes eller omlægges.

15 års genopdyrkningsret på matr. nr. 2y, Lillering By, Framlev annulleres. Der må ikke etableres nye læhegn. Eksisterende læhegn må vedligeholdes ved enkelte genplantninger med hjemmehørende løvtræarter.

Skovdriften skal være ekstensiv efter naturnære principper og sikre opretholdelse og udvikling af biologiske værdier. Skovene drives med plukhugst eller gruppevis foryngelse og selvforyngelse i videst muligt omfang. Der er forbud mod renafdrift af arealerne.

Træartsvalget skal fortrinsvist være hjemmehørende løvtræarter. Der kan forekomme indslag med andre lokalitetstilpassede arter, herunder nåletræer. Berørte skovarealer fremgår af signatur på delområdekortet.

Skoven på matr. nr. 3 h og 2o Tåstrup by, Harlev, kan fortsat drives som stævningsskov, hvor nedskæring til rod er tilladt på op til en fjerdedel af arealet i hver stævningsperiode.

Rosenhaven, en del af matr. nr. 7h Tåstrup By, Harlev som omfatter 0,46 ha ned mod Tåstrup Bæk, kan fortsat drives på stedet, men overgår til naturareal såfremt den nuværende brug af arealet til udstillingshave og gartneriformål ophører.

b. Drift af natur- og skovarealer inden for Natura 2000

Driften af skov- og naturarealer indenfor Natura 2000 området skal ske i overensstemmelse med den til enhver tid gældende Natura 2000 plan og deraf følgende kommunale og statslige handleplaner. Skovdriften skal sikre opretholdelse og udvikling af biologiske værdier.

Arealer tilplantet med nåletræer, herunder juletræer, konverteres senest ved almindelig omdriftsalder til løvtræer med mulighed for indslag af andre lokalitetstilpassede arter. Disse arealer er indtegnet med signatur på fredningskortet: ”nåletræer som konverteres til løvtræer”.

Der må ikke foretages skadevoldende udslæbning af træ, dybdepløjning m.m. eller kørsel på kulturhistoriske spor, fortidsminder, diger og stenbestrøninger. Forekomsten af fortidsminder mv. fremgår af kortbilag 3.

c. Landbrugsarealer med tilplantningsforbud

Landbrugsarealer med forbud mod udsigtshæmmende beplantning, jf. delområdekortet, må anvendes til sædvanlig landbrugsdrift med 1-årige afgrøder.

Der er forbud mod udsigtshæmmende afgrøder og beplantning, herunder nye læhegn, juletræer, pyntegrønt, energipil, elefantgræs og lignende.

Fredningen er ikke til hinder for at arealerne overgår til vedvarende græsningsarealer eller høslet.

På del af matr.nr. 5f Stjær By, Stjær kan eksisterende levende hegn med frugtræer og buske forlænges langs med ejerlavsgårdsgrænsen i overensstemmelse med indtegningsplan som fremgår af kortbilag 2. På matr.nr. 5d og 5f, Stjær By, Stjær kan der mellem det levende hegn og stendiget i ejerlavsgårdsgrænsen etableres et supplerende læhegn i en afstand fra stendiget, som sikrer mod skader herpå. Det supplerende læhegn skal bestå af hjemmehørende løvtræerarter.

§ 4 Byggeri, tilstandsændringer, tekniske anlæg, oplag mv.

a. Byggeri

Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende. Forbuddet omfatter tillige legeredskaber, terrasser, drivhuse og andre faste indretninger uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse. Sådanne konstruktioner kan opføres på arealer som er omfattet af fredningskortets signatur ”hus med have og gårdspladsareal”.

Om- og tilbygninger til eksisterende bebyggelse kan kun ske efter Fredningsnævnets godkendelse. Fredningen er ikke til hinder for indvendig ombygning af eksisterende bygninger.

Bygninger som er nødvendige for landbrugsdriften kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter forudgående godkendelse af Fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Der er forbud mod opførelse af ridehaller.

Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for skovdrift eller naturpleje (max. 6 uger).

Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for får, kreaturer og lignende efter Fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering.

Byggeri skal tilpasses den eksisterende bebyggelse og det omkringliggende landskab.

b. Hegning

Der må opsættes sædvanlige fåre- og kreaturhegn. Der kan opsættes sædvanlige hegn omkring nyplantninger og foryngelser såfremt disse fjernes igen inden 10 år. Usædvanlig hegning er ikke tilladt, herunder f.eks. hvide træhegn (hestehegn).

c. Veje og stier

Der må ikke anlægges nye veje eller ændres belægning på eksisterende veje. Almindelig vedligeholdelse af mark- og skovveje med eksempelvis sten eller grus er tilladt.

Nye stier må anlægges i overensstemmelse med fredningskortet. Herudover kan nye stier anlægges med Fredningsnævnets godkendelse.

d. Dræning

Der må ikke etableres nye grøfter eller dræn. Plejemyndigheden kan dog i særlige tilfælde godkende nye grøfter eller dræn, hvis formålet er at muliggøre naturpleje, eller hvis det er nødvendigt for opretholdelse af udlagte veje og stier.

e. Øvrige forhold

Campering og teltslagning samt opmagasinering af maskiner, redskaber m.m. uden for have- og gårdspladsarealer er ikke tilladt.

Der må ikke etableres anlæg af nogen art, herunder belysning langs stier og veje.

Terrænændringer herunder råstofindvinding er ikke tilladt. Dog kan der ske terrænændringer som led i en naturgenopretning (jf. § 2), eller som mindre terrænændringer i forbindelse med byggeri og anlæg efter Fredningsnævnets godkendelse.

Fredningen er ikke til hinder for etablering af de nødvendige foranstaltninger i forbindelse med pleje, anlæg af stier mv., f. eks. stenter, drikkeanlæg, fangfolde og lignende.

§ 5 Offentlighedens adgang

a. Adgangsbestemmelser

Offentligheden har ret til at færdes og opholde sig i fredningsområdet efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler, hvor ikke andet er fastsat efter nedenstående.

Hvor adgang til de på fredningskortet udpegede stier forhindres ved hegning af hensyn til græssende husdyr, skal stierne holdes åbne og tilgængelige for offentligheden med stenter, klaplåger, færister eller lignende, eller ved at føre stien udenom eller imellem foldene.

Hunde skal føres i snor. Undtaget herfra er brugshunde i forbindelse med jagt eller træning på skydebanearealerne.

Der er adgang til stenbestrøningerne i Stjær Stenskov og Søskov i undervisnings- og forskningsmæssig forbindelse.

Plejemyndigheden kan af hensyn til bevarelsen af plante- og dyrelivet fastsætte regler for begrænsning af offentlighedens færdsel i området.

Harlev Jagtforening kan af hensyn til sikkerheden lukke for offentlighedens adgang på den del af stien, som står i forbindelse med skydebanens areal i forbindelse med de tilladte skydeaktiviteter.

b. Eksisterende veje og stier der sikres

De stier der fremgår af fredningskortet må ikke nedlægges, idet de skal sikre adgang på tværs af de centrale dele af området.

c. Anlæg af stier

I overensstemmelse med skitsering på fredningskortet, genoprettes den eksisterende stiadgang i øst-vestgående retning mellem Tåstrupvej og Bøgebakken således, at stien bliver gennemgående. Stien anlægges med grus eller stenmelsbelægning. Offentligheden kan færdes til fods og på cykel ad denne sti.

I overensstemmelse med fredningskortet, etableres der flere steder nye stiforbindelser mellem eksisterende stiforløb i området. Stierne udlægges som trampespor med adgang til fods.

d. Parkering

I forbindelse med fredning etableres parkeringsmulighed for op til 8 biler ved Stenskovvej på del af matrikel nr. 24b Stjær By, Stjær.

e. Information

Kommunen kan opsætte vejledende information og skiltning.

f. Vedligeholdelse

Plejemyndigheden sikrer, at stier som fremgår af fredningskortet holdes åbne ved slåning af sporet en gang årligt.

Plejemyndigheden sikrer, at de stier som fremgår af fredningskortet, er afmærkede i terrænet og dermed synlige for publikum.

På tre markerede strækninger i det eksisterende stiforløb i den nordlige og vestlige udkant af Tåstrup Mose udlægges plejemyndigheden spang, såvel som plejemyndigheden afholder udgifter til etablering af stenter, klaplåger og lignende, som eventuelt er nødvendigt for de udlagte stier. Vedligeholdelse af spang, stenter, klaplåger m.m. udføres af plejemyndigheden.

§ 6 Stenbestrøninger

Det er forbudt at fjerne, flytte, bortsprænge, opgrave, tildække eller på anden måde beskadige de naturlige stenforekomster i Stjær Stenskov og Søskov.

§ 7 Kulturhistoriske spor

Højryggede oldtidsagre, stenkisteformede broer og ledsten bevares og må ikke beskadiges. Der henvises til kulturkortet for disses forekomst på arealerne.

Den stenkisteformede bro på matrikel nr. 30a, Lillering By, Framlev retableres af plejemyndigheden umiddelbart efter en fredning er gennemført.

Det eksisterende tracé fra Hammelbanen samt lasterampe i skovbrynet bevares i dets nuværende stand, jf. foto i bilag 8.

Efter Fredningsnævnets godkendelse kan der ske udgravning i forbindelse med arkæologiske undersøgelser. Fredningsnævnets godkendelse erstatter ikke nødvendige tilladelser eller dispensationer, som skal indhentes ved andre myndigheder.

Det er ikke tilladt at ændre tilstanden af beskyttede sten- og jorddiger.

Fredningen er ikke til hinder for at der kan ske rydning af skovpartier, som på kortbilag 3 fremgår med signaturen ”Arealer med særlige driftshensyn”, for at beskytte og formidle de kulturhistoriske spor, såfremt det sker i overensstemmelse med et nærmere beskrevet projekt godkendt af Møsegård Museum eller Kulturarvsstyrelsen.

§ 8 Natur- og landskabspleje

Aarhus Kommune og Skanderborg Kommune har som plejemyndighed ret til – efter forudgående drøftelse med ejeren, at udføre naturpleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål.

Der kan som led i plejen f.eks. ske fjernelse af træbevoksninger herunder selvsåninger samt bekæmpelse af invasive arter. Desuden kan der opsættes hegn, afgræsses, foretages høslet og lignende.

En plan for den del af plejearbejdet, som ikke er omfattet af en Natura 2000 handleplan, skal sendes i høring ved ejeren, Kulturarvsstyrelsen og ved Danmarks Naturfredningsforening. Hvis enighed om planen ikke kan opnås mellem plejemyndighed, Danmarks Naturfredningsforening og ejer, skal sagen forelægges Fredningsnævnet til afgørelse.

§ 9 Jagt

Jagt er tilladt i overensstemmelse med den til enhver tid gældende lov om jagt og vildtforvaltning.

Vildtet må ikke tilskudsfores på arealer, som er næringsstoffølsomme. Lodsejerne pålægges derfor at fjerne foderstandere og lignende, samt ikke at tilskudsfore i fra naturtyper, der til enhver tid er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Der må ikke opdrættes eller udsættes vildt.

§ 10 Skydebanen

Fredningen er ikke til hinder for, at skydebanens aktiviteter kan fortsætte på maksimalt det niveau, som fremgår af miljøgodkendelsen af 8. september 1997 samt Miljøstyrelsens afgørelse af 13. november 1998.

Skyderetningen tilpasses så lerdUER ikke nedskydes over mosen, men udelukkende over arealer som muliggør let opsamling.

Ikke ramte lerdUER og større skår opsamles mindst en gang årligt.

Mindre ændringer af skydebanen, der skal nedsætte generne fra skydeaktiviteterne, kan udføres efter godkendelse fra Fredningsnævnet.

Såfremt de nuværende skydeaktiviteter ophører, skal alle bygninger og installationer på arealet fjernes, og arealet udlægges til lysåben natur. Brugere - i dag Harlev Jagtforening - sørger for oprydning på arealerne for egen regning efter myndighedernes anvisning.

§ 11 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 12 Ophævelse af tidligere fredninger

Nærværende fredningsforslag erstatter Overfredningsnævnets kendelse af 22. maj 1962 på skovlodder af matriklerne 14a, 15a, 8a, 9d, 48, 57 og 5a Stjær By og sogn, som derfor ophæves. Tillige ophæves deklARATION af 18. april 1972 omfattende matrikel nr. 29a Lillering By, Framlev Sogn nu del af 29 b smst., som ligeledes erstattes med nærværende fredning.

§ 13 Midlertidig retsvirkning

Midlertidig retsvirkning af dette fredningsforslag træder i kraft så snart Fredningsnævnet har offentliggjort forslaget i Statstidende.”

Sagsrejsernes bemærkninger til indsigelser og kommentarer, herunder begrundelser for ændringer

Med det ændrede forslag til fredningsbestemmelser fulgte sagsrejsernes bemærkninger til fremsatte indsigelser og kommentarer, herunder en begrundelse for ændringerne i fredningsforslaget.

Om Naturstyrelsens bemærkninger blev det anført, at sagsrejserne anbefaler, at driften ekstensiveres på arealerne i den centrale del af fredningsområdet i overensstemmelse med afgrænsningen på kortbilaget. Lavbundsjorderne i ådalen er i dag vandlidende og har en ringe landbrugsmæssig værdi. En ekstensivering af driften på arealerne vil genskabe sammenhængen mellem de to dele af Natura 2000 området og dermed give mere plads til, at områdets naturværdier kan udvikle sig. Den store variation af naturtyper inden for fredningsområdet skaber grundlag for en stor artsrigdom, som også er dokumenteret tilbage i tiden. En ekstensivering af landbrugsdriften på lavbundsarealerne ses som et væsentligt bidrag til at bevare og udvikle den biologiske mangfoldighed i området som helhed, at sikre grobund for større bestande af de arter af insekter, fugle, pattedyr og planter, der findes i området, og

derigennem også at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus i Natura 2000 området. At begrænse tilførslen af næringsstoffer og pesticider vil have en gavnlig effekt på både vandkvalitet og naturtilstanden i områdets beskyttede natur, der er næringsstofpåvirket, og dermed bidrage til at udmønte Natura 2000 planens målsætninger. Der ses ikke at være alternative virkemidler, som kan sikre et permanent løft til områdets naturværdier. Natura 2000 handleplanen er vedtaget med forvaltningstiltag om skovnaturtypebevarende drift og pleje for 48 ha skov, og Naturstyrelsens forslag til ændret tekst i fredningsforslagets bestemmelser om drift af natur- og skovarealer indenfor Natura 2000 kan derfor imødekommes.

Sagsrejerne anbefaler dog at fastholde påbuddet om at konvertere nål til løv ved almindelig omskiftsalder, herunder også juletræer. Skovene er i dag i det store hele ekstensivt drevet, og den situation ønskes fastholdt i området ud fra et biologisk hensyn. Tillige findes der med stor sandsynlighed rester/efterkommere af formodet oprindelig skov. En udvikling mod en mere intensiv skovdrift og valg af eksotiske træarter vil give et tab af biologiske værdier. Det fremgår desuden af Natura 2000 basisanalysen fra 2007, at nål er en langsigtet trussel mod habitatskovtyperne, særligt udsat er de oprindelige bevoksninger af ege-blandskov, og det fremgår at Natura 2000-planen fra 2011, at skovnaturtyperne ikke er sikret mod konvertering til andre træarter. Der planlægges ikke en indsats herfor i Natura 2000 handleplanen.

Sagsrejerne fastholder, at fredningen skal indeholde et forbud mod udsætning af vildt. Jagt bør ske på de jagtbare arter, som naturligt forekommer i området. Af Natura 2000-planen fra december 2011 fremgår, at fodring i Tåstrup Sø og småsøer i området lokalt udgør en kilde til næringsstofbelastning. Da tilskudsfodring har fundet sted i området gennem en længere årrække, kan det ikke forventes at kunne reguleres via naturbeskyttelseslovens § 3. Sagsrejerne vil dog være imødekommende over for ønsket om at tillade tilskudsfodring i dele af fredningsområdet, såfremt det kan ske i respekt for de næringsstoffølsomme naturtyper, og det er baggrunden for ændringen i fredningsforslagets bestemmelser herom. Det foreslås, at forbuddet mod tilskudsfodring afgrænses til arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der vil herved heller ikke kunne tilskudsfordres på arealer, der senere eventuelt omfattes af bestemmelsen.

Om Harlev Jagtforenings bemærkninger blev det anført, at sagsrejerne fortsat anbefaler, at skydebanearbejdet omfattes af fredningen. Der er naturværdier på arealet, som det vil være hensigtsmæssigt at kunne inddrage i en sammenhængende pleje og forvaltning af hele området også i det tilfælde, at skydeaktiviteterne fremtidigt måtte ophøre. Det anbefales ikke at imødekomme jagtforeningens ønske om at udelade eller omplacere adgangsvejene. Stiforløbet i udkanten af Tåstrup Mose op til Lille-ring Skov giver den naturinteresserede samt elever en mulighed for at komme helt tæt på naturen og få nogle unikke naturoplevelser, som ikke gives andre steder i fredningsområdet. Der er ikke mange steder, hvor der som her er mulighed for at opleve skiftet i naturtyper og opleve og undersøge mose med hængesæk. Længere mod vest ad dette stiforløb vil der fra stien være mulighed for at opleve og studere forekomster af sjældne og karakteristiske planter, f.eks. skelrod. Stien er fra starten tænkt som en trampesti, der udelukkende skal være tilgængelig, når naturen tillader det, og sporet eksisterer allerede i dag. Der er ikke grundlag for at lave andre ændringer i relation til skydebanen end dem, fredningsnævnet har tilladt under sagens behandling. Sagsrejerne vil dog gerne imødekomme jagtforeningens behov for at kunne lukke for adgangsvejen, mens skydeaktiviteter foregår i området, og det anførte om opsamling af lerduerester og foreslår derfor en ændring i fredningsforslagets bestemmelser herom.

Om Tåstrup Sø- og Moseforenings bemærkninger blev det anført, at det omtalte vadested i givet fald vil være uden for fredningsområdet. Sagsrejerne vurderer, at behovet for parkering er dækket af muligheden for at parkere langs den blinde vej Tarskovvænget i Tåstrup og ved fugletårnet. Det fast-

holdes, at ét af formålene med en fredning er at forbedre offentlighedens adgang i fredningsområdet. Ved fredningsnævnets besigtigelse var der dialog med lodsejere om et ændret forløb af cykel- og gangstien på grund af vand i området. På den baggrund er der udarbejdet et alternativt forslag til, hvordan man bedst kan placere en øst-vest gående cykel- og gangsti. De øvrige alternative forslag kan ikke imødekommes, da de dels bringer besøgende ud på en landevej med dårlig sigt, dels vil føre besøgende langt fra de oplevelsesmæssige værdier, som ligger bag de foreslåede stiforløb.

Om Arne Skjødts bemærkninger blev det anført, at sagsrejerne fastholder den foreslåede fredningsgrænse, da arealerne indgår som en del af en større landskabelig helhed og til dels indeholder biologiske værdier. Oprindeligt var de pågældende arealer foreslået pålagt samme restriktioner som lys-åbne arealer, men efter dialog med ham er de nu kun pålagt forbud mod dyrkning af flerårige udsigtshæmmende afgrøder, idet der fra Bøgebakken er indsigt til fredningsområdet. De øvrige matrikler indgår i fredningsforslaget ud fra et ønske om at kunne gennemføre en sammenhængende pleje og forvaltning af områdets naturværdier.

Om advokat Uffe Ballers bemærkninger fremsat på vegne af Tom Holmen Hansen og Louise Hansen og deres egne særskilte bemærkninger blev det anført, at fredningshandleplanen ikke er juridisk bindende, men derimod vejledende. Sagsrejerne vurderer i øvrigt, at fremme af befolkningens friluftsliv i området ikke kan ske uden en fredning. Sagsrejerne er ikke imødekommende over for en afspærring/nedlæggelse af den omtalte strækning af den eksisterende markvej, såfremt den foreslåede stiføring langs med Tåstrup Bæk realiseres. Det begrundes i den sædvanlige administration af naturbeskyttelseslovens bestemmelser om adgang til naturen, hvor en ny adgang ikke kan erstatte en anden adgang med en anden oplevelsesmulighed og et historisk vejforløb. Man vil derimod være åbne over for, at ejernes problemer søges afhjulpet med tydelig skiltning. Ønsket om en stiføring op til og forbi den omtalte gravhøj fastholdes, da udsigten over Tåstrup Sø og hele dalområdet er markant bedre på gravhøjens nordside end fra markvejen ved gravhøjens sydside, men man vil være imødekommende over for en løsning, hvor der etableres en stikvej til et udsigtspunkt på gravhøjens nordside frem for en stiføring rundt om gravhøjen. Ønsket om at gennemføre det foreslåede stiforløb gennem skoven syd for Tåstrup Sø fastholdes ligeledes, da det er et væsentligt element i det stiforløb, som giver en sammenhængende rute fra Tåstrup By til Stjær Stenskov i den sydlige del af fredningsområdet. En rute, som giver en særlig fin oplevelse af landskabet og bringer de besøgende tæt på naturen uden at komme for tæt på områdets beboere. Det vil forringe den oplevelsesmæssige værdi væsentligt at flytte stien ud på marken bag skoven eller at flytte hele ruten til den højere beliggende markvej.

Om Hanne Brandts bemærkninger om fortsat drift med stævningsdrift på en skovparcel blev det anført, at dette kan imødekommes, og at der sket en ændring i fredningsforslagets i overensstemmelse hermed.

Om Hans Fløes bemærkninger blev det anført, at det foreslåede stiforløb tidligere er behandlet, men at sagsrejerne finder, at forslaget ikke giver de samme gode muligheder for at opleve fredningsrådets mange værdier. Derimod kan ønskes om, at arealerne ikke skal udlægges til naturformål ved et salg eller ved ophør af gartneridrift, imødekommes, således at fredningsforslagets særbestemmelser herom udgår.

Om advokat Jeppe Svennings bemærkninger fremsat på vegne af Kent Sørensen blev det anført, at sagsrejerne anbefaler, at ejendommen omfattes af fredningen både ud fra landskabelige og naturmæssige hensyn. Landskabet inden for fredningsområdet opleves i dag som stort set uspolet af byggeri, og det er et ønske at fastholde dette landskabelige udtryk, som understøtter områdets karakter af biologisk særligt værdifuldt område. Ejendommen er centralt beliggende inden for frednings-

området og er med sin højtliggende placering meget synlig i landskabet. Der er med fredningsforslagets § 4 mulighed for om- og tilbygninger efter fredningsnævnets forudgående godkendelse og til at søge dispensation til tiltag, som ikke strider mod fredningens formål. Beboelsesejendommen er i øvrigt i dag beliggende i landzone, hvor der ikke er en umiddelbar ret til at opføre ny bebyggelse.

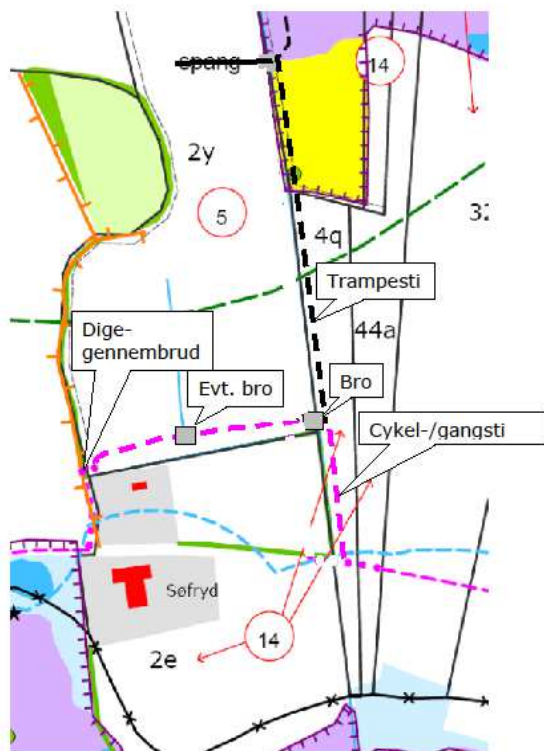
Om Hans Henrik Markociejskis bemærkninger blev det anført, at sagsrejserne fastholder, at ejendommen skal indgå i fredningen, og at den omfattes af forbuddet mod gødskning, sprøjtning og omlægning, idet arealet indgår i naturlig sammenhæng med de øvrige fredede arealer. Der er tale om et græsningsareal med potentielle muligheder for at udvikle sig til natur.

G. Forslag om et ændret stiforløb

Fredningsnævnet modtog sammen med det ændrede fredningsforslag et forslag om et ændret stiforløb omkring ejendommen kaldet Søfryd, Bøgebakken 15, Harlev. Aarhus Kommune anførte i tilknytning hertil, at der i et samarbejde mellem Danmarks Naturfredningsforening, kommunen og de nye ejere af ejendommen blev foreslået et nyt forløb af cykel-gangstien omkring Søfryd. Det vurderes, at et ændret stiforløb vil betyde et mere naturligt forløb af stien med god udsigt over det fredede område. Forslaget vurderes at være et bedre forslag end de forslag, der hidtil har været arbejdet med, fordi udsigten er bedre, og terrænet mere tørt. Forslaget betyder, at der skal etableres en bro eller to over de mindre vandløb i området. Stien skal placeres i udkanten af den eksisterende rørbevoksning.

Patricia Switten Nielsen og Mads Sloth Vinding har som de nye ejere af ejendommen anført, at det vil være for belastende for deres privatsfære, hvis stien skal føres på matriklen i kanten og/eller endda skære igennem matriklen som tidligere foreslået, hvor stien i øvrigt også ville komme ganske tæt på beboelsen. Der er omvendt flere fordele ved, at stien bliver placeret på matr.nr. 4q mod skoven og ellers følger den gamle oprindelige sti mod øst. Det tager højde for de vandige tilstande på ejendommen, brugere af stien vil få en flottere naturudsigt mod øst, og det vil ikke nødvendiggøre etablering af et afskærmende hegn i form af bevoksning. Stien placeres i nordlig udkant af rørbevoksning, og der skal evt. laves bro hen over vandløbet på ejendommen. Det blev yderligere anført, at forslaget bakkes op af den ejer, der med det ændrede forslag får et længere forløb af trampestien på ejendommen.

Forslaget til det ændrede stiforløb blev illustreret ved følgende kortmateriale:

Stiforløb omkring Søfryd (Bøgebakken 15)

H. Bemærkninger til det ændrede fredningsforslag

Henrik Baunvig har supplerende præciseret, at han er modstander af en fredning. Han ønsker ikke at få skoven fredet som foreslået og vil ikke sælge arealerne med juletræer. Det kan ikke blot afvises, at de nugældende regler for skoven ikke er tilstrækkelige. Der kan laves de nødvendige tilføjelser til Natura 2000 handleplanen. Han er ikke enig i, at der findes rester af formodet oprindelig skov i skovene. Alle træer, der er over 70 år, ser ud som om, at de er blevet plantet, og hele skovarealet har været udnyttet.

Birgit og Kent Sørensen har supplerende anført, at deres have gennem 26 år ikke er korrekt registreret på kortbilaget. Jorden går ned til Tåstrup sø, og ejendommen havde ikke været beboet i 15 år, da de købte den, og den havde inden da kun været brugt som fritids/jagtbolig. Haven var kun brysthøj ukrudt og tætstående fire meter høje selvsåede træer samt nogle få gamle frugttræer. Huset og den gamle have er beliggende i et hul klods op ad skoven, så de inddrog straks en trekant af marken, hvor der var lys og luft og en fantastisk udsigt over sø, skov og marker.

Ole Vest Hansen har for Tåstrup Sø- og Moseforening supplerende anført, at landbrugsarealerne er blevet mere vandlidende de senere år, hvilket kan skyldes, at Aarhus Kommune i modsætning til det tidligere Århus Amt ikke oprenser afløbet fra Tåstrup Sø, men kun slår vegetationen og det på et sent

tidspunkt på året. Formålet med udsætning og fodring af vildt er foruden jagt også at få blandet nyt blod i agerhøns, fasaner og ænder. De indgår også i fødekæden for rovfugle og ræve og bidrager derfor til disse bestande. Det giver en mangfoldighed og store naturoplevelser. Der er oparbejdet en god bestand af agerhøns igen efter en årrække, hvor de har været væk fra arealerne. Det er ikke for jagtens skyld, men fordi det er en smuk fugl, der hører til i den danske natur. Der sker fodring af vildtet, så det og deres afkom kan komme godt igennem vinteren. Der har været tilskudsfordret i mange år, så naturbeskyttelseslovens § 3 finder ikke anvendelse. Den omtalte Natura 2000 plan er misvisende, da der ikke er sket fodring i Tåstrup Sø, og da fodringen derfor ikke kan udgøre en kilde til en øget næringsstofbelastning. Belastningen af Tåstrup Sø må stamme fra de mange år indtil 1990, hvor Stjær og Storning har udledt spildevand direkte i søen, og der er stadig mulighed for overløb. 95 % af vandet fra Tåstrup Mose løber ikke i Tåstrup Sø, men i den østlige kanal Tåstrup Bæk og videre i Aarhus Å, så det kan heller ikke være herfra, næringsstofbelastningen kommer. Man kan ikke byde beboerne på Tarskovvænget, at deres vej bliver brugt til parkering. Parkeringspladsen ved fugletårnet er ulovlig grundet udkørselsforholdene. Parkering fra Harlev siden kan ikke ske uden, at beboerne generes. Ændringsforslaget til stisystemet er for naturens skyld og til dels også ad hensyn til offentligheden, da man herved kan få en meget større naturoplevelse og en langt bedre udsigt end fra rørskoven, hvor man intet kan se, men kun kan forstyrre naturen. En øst/vest gang/cykelsti vil være en naturkatastrofe, og der vil ikke være nogen naturoplevelse.

Thomas Brauer har for Harlev Jagtforening supplerende anført, at der som følge af ændrede regler for erhvervelse af jagttegn er et øget behov for skydetid på skydebanen i forbindelse med træning og aflæggelse af skydeprøve for de mange nyjægere, der hvert år uddannes i Aarhus Kommune. Foreningens skydebane er for tiden den eneste i kommunen, hvor der kan aflægges prøve. Jagtforeningen ønsker derfor, at der i fredningen er mulighed for øget skydetid ved et øget behov og ved fremtidige revisioner af nuværende tilladelser, miljøgodkendelser, planer, love og regler. Det foreslås også, at jagtforeningens klubhus, der er beliggende udenfor skydebanen, ikke omfattes af kravet om fjernelse ved ophør af skydeaktiviteter, da klubhuset er rammen om alle foreningens øvrige aktiviteter.

J. Sagsrejsernes yderligere bemærkninger

Sagsrejserne har om bemærkningerne fra Birgit og Kent Sørensen anført, at havearealet i fredningsforslaget er anført på baggrund af kort fra Geodatastyrelsen. Det areal, de peger på som haveareal, er inden for søbeskyttelseslinjen. På en del af arealet er der blandt andet plantet frugttræer og i tilknytning hertil opført henholdsvis en havepavillon og et udhus. Det vurderes ud fra luftfotos, at frugttræer og bebyggelse er kommet til inden for de sidste 10 år. Der ses ikke at være søgt om dispensation. Der synes ved luftfotos endvidere at kunne ses flytbare læskure til dyr. Havearealet har form som en trekant. Den ene og mest spidse ende vender mod det gårdsplads- og haveareal, der ligger på henholdsvis det flade terræn ved beboelsen og det lavtliggende areal nord for beboelsen. Arealet er delvist inden for Natura 2000 området. Havetrekanten ligger noget højere og opleves ikke som tilknyttet beboelse mv., men er løsrevet herfra. Der kan derfor ikke forventes tilladelse til byggeri mv. på arealet, jf. naturbeskyttelseslovens § 16 og planlovens § 35. Det er sammenfattende anført, at det, uanset om forholdene er lovlige eller ulovlige, er sagsrejsernes vurdering, at havearealet ikke bør ændres i fredningen, da såvel naturbeskyttelseslovens § 16 som planlovens § 35 tilsigter at friholde arealet for byggeri og anlæg.

Sagsrejserne har om bemærkningerne fra Harlev Jagtforening anført, at der uanset de ændrede regler for jagttegn ikke bør ske en ændring af fredningsbestemmelserne. Jagtforeningen kan søge om fredningsnævnets dispensation med udgangspunkt i et dokumenteret behov for øget kapacitet for en given periode. Der vil fremadrettet være behov for at sikre en balance mellem jagtforeningens ønske

om at træne nye jægere og de øvrige brugere og naboers rekreative behov. Der bør heller ikke ske ændring i relation til, at klubhuset skal fjernes, hvis skydeaktiviteterne ophører, idet området i sin fulde udstrækning bør overgå til naturformål.

K. Aarhus Kommunes afgørelse om naturbeskyttelseslovens § 3

Aarhus Kommune har den 20. oktober 2014 truffet afgørelse om status efter naturbeskyttelseslovens § 3 for en ejendom, der tilhører Ole Vest Jensen. Kommunen har oplyst over for fredningsnævnet bl.a., at afgørelsen betyder, at der ophæves § 3 status for i alt 3,9 ha på matr.nr. 32b Lillering By, Framlev og 30b Tåstrup By, Harlev. Dele af markarealerne (nr. 1-10) på i alt 3,2 ha skifter formelt set status fra at være omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 til at være landbrugsjord. Dele af markarealerne (nr. 11-12) på i alt 0,7 ha skifter på samme måde formelt status fra at være omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 til at være landbrugsjord, men for disse arealer har fredningen ikke betydning, da de i henhold til fredningsforslagets § 3b alene er reguleret af Natura 2000 handleplanen.

Det er kommunens opfattelse, at afgørelsen alene medfører ændringer i areal- og lodsejerlisten, men ikke nødvendiggør ændringer i fredningen eller fredningskortet.

L. Fredningsnævnets afgørelser under fredningssagen

Fredningsnævnet har under fredningssagens behandling med hjemmel i naturbeskyttelseslovens § 37, stk. 4 truffet afgørelse om delvist at ophæve de midlertidige retsvirkninger af fredningsforslagets § 3 a og § 9 således, at arealerne udlagt som lysåbne arealer i henhold til fredningsforslagets kortbilag 2 kan dyrkes med gødskning, sprøjtning, kalkning og omlægning i hidtidigt omfang, og således at vildtet kan tilskudsfordres i hidtidigt omfang.

Fredningsnævnet har endvidere i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1 meddelt dispensation til Harlev Jagtforening om ændring af skydebanen således, at der kan ske ændring af skydebanen i relation til skyderetningen og etableres standpladser, støjvægge og maskinhuse.

M. Fredningsnævnets bemærkninger og afgørelse

Det fremgår af naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, at fredningsnævnet kan gennemføre fredning af bl.a. landarealer til varetagelse af de formål, der er nævnt i naturbeskyttelseslovens § 1.

Af naturbeskyttelseslovens § 1, stk. 1 fremgår det, at loven skal medvirke til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet. Det er anført i naturbeskyttelseslovens § 1, stk. 2, at loven tilsigter særligt at beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter samt deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier. Endvidere tilsigter loven særligt at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr og planter og for landskabelige og kulturhistoriske interesser. Endelig tilsigter loven særligt at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.

Det er anført i naturbeskyttelseslovens § 38, at en fredning skal indeholde en bestemmelse om formålet med fredningen. I fredninger, der omfatter arealer inden for internationale beskyttelsesområder,

skal det fremgå af formålet, at fredningen skal medvirke til at sikre en gunstig bevaringsstatus for arter og naturtyper, som områderne er udpeget for. En fredning kan gå ud på bevaring af den nuværende tilstand eller tilvejebringelse af en bestemt tilstand, der herefter skal bevares, og den kan regulere offentlighedens færdsel i området. En fredning kan indeholde de bestemmelser, herunder de påbud og forbud vedrørende arealernes anvendelse, der skønnes nødvendige, for at fredningsformålet kan opnås.

Fredningsnævnets bemærkninger om det område, der foreslås fredet

Det er fredningsnævnets opfattelse, at området har så store naturmæssige, landskabsmæssige og kulturhistoriske værdier, at det er nødvendigt at frede området for at sikre og forbedre disse værdier og for at sikre og forbedre offentlighedens adgang til at færdes i naturen og landskabet. Det er således fredningsnævnets opfattelse, at formålet med en fredning ikke kan opnås på mindre indgribende vis.

Det er endvidere fredningsnævnets opfattelse, at fredningen inden for de områder, der er omfattet af internationale beskyttelsesområder, medvirker til at sikre en gunstig bevaringsstatus for de arter og naturtyper, som områderne er udpeget for, herunder ved at sikre sammenhængen mellem de internationale beskyttelsesområder.

Det er yderligere fredningsnævnets opfattelse, at fredningen kan medvirke til at øge sammenhængen med de øvrige fredede områder i Det Midtjyske Søhøjland, og at fredningen således kan bidrage til at sikre en sammenhængende natur med Årslev Eng sø og Brabrand Sø samt Jeksendalen.

Fredningsnævnets bemærkninger om arealernes drift

Det er fredningsnævnets opfattelse, at de foreslåede fredningsbestemmelser i sammenhæng med den regulering, der i forvejen er gældende for de ejendomme, der er omfattet af Natura 2000, er hensigtsmæssige til opnåelse af fredningens formål.

Fredningsnævnet kan efter den ændrede formulering af de foreslåede fredningsbestemmelser for drift af lysåbne arealer og skov uden for Natura 2000 endvidere tiltræde en sådan regulering, der ikke mindst i relation til en ekstensivering af driften må anses som nødvendig for at øge områdets naturværdier og skabe eller genskabe den sammenhængende natur i området, der er et af hovedformålene med fredningen.

Det er endvidere fredningsnævnets opfattelse, at det for at bevare det meget naturskønne åbne og kuperede terræn, hvorfra der er udsigt over Tåstrup Sø, er nødvendigt med et forbud mod beplantning, der kan betyde, enten at landskabets karakter af åbent og kuperet terræn forsvinder, eller at udsigten til Tåstrup Sø forsvinder.

Fredningsnævnet kan på den baggrund tiltræde, at der gennemføres et forbud mod udsigtshæmmende beplantning på de arealer, hvor beplantningen vil have en sådan negativ virkning på landskabet eller udsigten til Tåstrup Sø.

Fredningsnævnets bemærkninger om offentlighedens adgang

Det er fredningsnævnets opfattelse, at der er behov for en øget mulighed for adgang til området, idet de eksisterende veje og stier i området ikke giver tilstrækkelig mulighed for at færdes i de naturskønne omgivelser. Der er således behov for både stier til særlige steder i området og til at skabe en sam-

menhængende adgang gennem området og i relation til de nærliggende fredninger. Det er herved ikke afgørende, at ikke alle stier kan bruges hele året.

Da formålet ikke i tilstrækkeligt omfang kan opnås ved etablering af stier eller udnyttelse af eksisterende veje eller stier i udkanten af fredningsområdet, kan fredningsnævnet tiltræde, at der etableres de foreslåede stier.

Det bemærkes særligt i relation til stien omkring ejendommen matr.nr. 2e Lillering By, Framlev (kaldet Søfryd), at den mest hensigtsmæssigt kan udformes i overensstemmelse med det ændrede forslag, der er fremkommet efter fredningsnævnets besigtigelse og Aarhus Kommunes drøftelser med de nye ejere af ejendommen.

Det er fredningsnævnets opfattelse, at der for offentlighedens hensigtsmæssige brug af området til mindst mulig gene for beboerne i området bør etableres de nødvendige parkeringspladser til brug for adgangen til området. Fredningsnævnet opfordrer derfor både Aarhus og Skanderborg Kommune til at sørge for, at de nødvendige parkeringsfaciliteter med skiltning for brugen af området er til stede.

Det bemærkes herved særligt i relation til stien mellem Tåstrupvej og udsigtspunktet på ejendommen matr.nr. 2a Tåstrup By, Harlev, at der ved færdsel mod Tåstrupvej med skiltning tydeligt bør gøres opmærksom på stiens linjeføring mod den stenkisteformede bro over Tåstrup Bæk, og at der efter fredningsnævnets opfattelse bør etableres en parkeringsplads over for stiens udmundning på den blinde vej ud mod Stillingvej uden for det fredede område, hvorved linjeføringen bliver den naturlige adgang til området til mindst mulig gene for ejerne af Tåstrupgården.

Det præciseres, at plejemyndighedens forpligtelser til at holde stier åbne ved slåning af spor konkret kan betyde, at der om nødvendigt skal ske slåning mere end én gang årligt.

Fredningsnævnets bemærkninger om jagt og skydebanen

Fredningsnævnet finder, at det vil være bedst stemmende med fredningens formål, at der er forbud mod opdrætning og udsætning af vildt.

Der er under fredningssagens behandling meddelt dispensation til ændring af skydebanen, og der er sket ændringer i fredningsforslagets bestemmelser om skydebanen med henblik på at imødekomme ønsker herom fra Harlev jagtforening.

Det er fredningsnævnets opfattelse, at de nu foreslåede fredningsbestemmelser er bedst stemmende med fredningens formål i sammenhæng med en skydebane i det fredede område. Fredningsnævnet kan således tiltræde, at aktiviteterne kan fortsætte på det niveau, der fremgår af miljøgodkendelsen. I det omfang lovgivningen medfører et øget behov for anvendelse af skydebanen til f.eks. uddannelse af jægere, må der søges om fredningsnævnets dispensation til udvidelse af kapaciteten.

Fredningsnævnets bemærkninger i øvrigt

Da de fremsatte indsigelser i relation til enkelte ejendommers undtagelse fra at blive omfattet af enten fredningen eller konkrete fredningsbestemmelser, herunder om bebyggelse i øvrigt ikke findes at kunne tillægges betydning overfor fredningshensynene, og da fredningsnævnet i øvrigt kan tiltræde fredningsforslagets fredningsbestemmelser, bestemmer fredningsnævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 33, stk. 1, at fredningen skal gennemføres i overensstemmelse med Danmarks Natur-

fredningsforening, Skanderborg Kommune og Aarhus Kommunes ændrede fredningsforslag med de korrektioner, der er anført af fredningsnævnet i dette afsnit.

N. Fredningens omfang og indhold

Fredningsnævnet for Skanderborg Kommune fastsætter herefter de nedenfor anførte fredningsbestemmelser med tilhørende fredningskort for følgende ejendomme i Skanderborg Kommune:

Matr.nr. 31c Stjær By, Stjær, del af matr.nr. 5bt Stjær By, Stjær, matr.nr. 5d Stjær By, Stjær, matr.nr. 5f Stjær By, Stjær, matr.nr. 7h Stjær By, Stjær, matr.nr. 48a Stjær By, Stjær, matr.nr. 48b Stjær By, Stjær, matr.nr. 57 Stjær By, Stjær, del af matr.nr. 10q Stjær By, Stjær, matr.nr. 9ø Stjær By, Stjær, matr.nr. 8m Stjær By, Stjær, matr.nr. 8p Stjær By, Stjær, matr.nr. 8q Stjær By, Stjær, matr.nr. 15r Stjær By, Stjær, matr.nr. 14u Stjær By, Stjær, matr.nr. 12u Stjær By, Stjær, matr.nr. 58a Stjær By, Stjær, matr.nr. 17r Stjær By, Stjær, del af matr.nr. 24b Stjær By, Stjær, matr.nr. 18bd Stjær By, Stjær, matr.nr. 18bf Stjær By, Stjær og del af matr.nr. 47a Stjær By, Stjær.

Fredningsnævnet for Aarhus Kommune fastsætter herefter de nedenfor anførte fredningsbestemmelser med tilhørende fredningskort for følgende ejendomme i Aarhus Kommune:

Matr.nr. 3a Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 29e Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 3k Lillering By, Framlev, matr.nr. 29d Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ae Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 7a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7g Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9v Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 29f Lillering By, Framlev, matr.nr. 29c Lillering By, Framlev, matr.nr. 2y Lillering By, Framlev, matr.nr. 20b Lillering By, Framlev, matr.nr. 29b Lillering By, Framlev, matr.nr. 30a Lillering By, Framlev, matr.nr. 33 Lillering By, Framlev, matr.nr. 6e Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ø Lillering By, Framlev, matr.nr. 1m Lillering By, Framlev, matr.nr. 27b Lillering By, Framlev, matr.nr. 16v Lillering By, Framlev, matr.nr. 28a Lillering By, Framlev, del af matr.nr. 7a Lillering By, Framlev, matr.nr. 27 c Lillering By, Framlev, matr.nr. 11 Lillering By, Framlev, matr.nr. 1p Lillering By, Framlev, matr.nr. 1e Lillering By, Framlev, matr.nr. 2e Lillering By, Framlev, matr.nr. 4q Lillering By, Framlev, matr.nr. 44a Lillering By, Framlev, matr.nr. 4ad Lillering By, Framlev, matr.nr. 44d Lillering By, Framlev, matr.nr. 4d Lillering By, Framlev, matr.nr. 32b, Lillering By, Framlev, matr.nr. 24c Lillering By, Framlev, matr.nr. 4l Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 11am Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 30b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 44c Lillering By, Framlev, matr.nr. 39a Lillering By, Framlev, matr.nr. 10h Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 5aa Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 5ø Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3k Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 2n Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 2a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 6o Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3i Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 6s Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 7b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 16a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9g Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 15b Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 8f Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 4r Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 4q Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 4a Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 9æ Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 31 Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 2o Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 3h Tåstrup By, Harlev, matr.nr. 3l Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 8g Tåstrup By, Harlev, del af matr.nr. 3a Tåstrup By, Harlev.

§ 1 Fredningens formål

- at bevare og forbedre natur- og landskabsværdierne samt skabe et større sammenhængende naturområde.

- at forbedre adgangen til fredningsområdet både for offentligheden og i undervisnings- og formidlingsmæssig sammenhæng
- at bevare og beskytte kulturhistoriske værdier og de naturligt forekommende stenbestrøninger
- at medvirke til at sikre gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som er på det til enhver tid gældende udpegningsgrundlag for habitatområde 232.

§ 2 Bevaring af området

De fredede arealer skal bevares i deres nuværende tilstand, medmindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved en dispensation efter § 11. Det betyder blandt andet, at arealerne ikke må terrænændres, bebygges eller beplantes.

Desuden er de dele af fredningen, som er omfattet af Natura 2000, underlagt den til enhver tid gældende Natura 2000 plan og opfølgende kommunale og statslige handleplaner.

Fredningen er ikke til hinder for naturgenopretningsprojekter i området. Naturgenopretningsprojekter skal ske i overensstemmelse med et nærmere beskrevet projekt, som er forelagt lodsejere og Danmarks Naturfredningsforening til udtalelse samt godkendt af fredningsnævnet.

§ 3 Arealernes drift

a. Drift af lysåbne arealer og skov uden for Natura 2000

Landbrugsarealer i omdrift ekstensiveres. Arealer omfattet heraf fremgår af signaturen på det delområdekort, der er medtaget som et bilag til afgørelsen.

Driften tilrettelægges, så den opfylder fredningens formål. Lysåbne arealer, jf. delområdekortet, fastholdes som lysåbne. De lysåbne arealer må ikke gødskes, kalkes, sprøjtes eller omlægges.

Eksisterende læhegn må vedligeholdes ved enkelte genplantninger med hjemmehørende løvtræarter.

Skovdriften skal være ekstensiv efter naturnære principper og sikre opretholdelse og udvikling af biologiske værdier. Skovene drives med plukhugst eller gruppevis foryngelse og selvforyngelse i videst muligt omfang. Der er forbud mod renaftdrift af arealerne.

Træartsvalget skal fortrinsvist være hjemmehørende løvtræarter. Der kan forekomme indslag med andre lokalitetstilpassede arter, herunder nåletræer. Berørte skovarealer fremgår af signatur på delområdekortet.

Skoven på matr. nr. 3 h og 2o Tåstrup by, Harlev, kan fortsat drives som stævningsskov, hvor nedskæring til rod er tilladt.

15 års genopdykningsret på matr. nr. 2y, Lillering By, Framlev annulleres. Der må ikke etableres nye læhegn.

Rosenhaven, som er en del af matr. nr. 7h Tåstrup By, Harlev, der omfatter 0,46 ha ned mod Tåstrup Bæk, kan fortsat drives på stedet, men overgår til naturareal såfremt den nuværende brug af arealet til udstillingshave og gartneriformål ophører.

b. Drift af natur- og skovarealer inden for Natura 2000

Driften af skov- og naturarealer indenfor Natura 2000 området skal ske i overensstemmelse med den til enhver tid gældende Natura 2000 plan og deraf følgende kommunale og statslige handleplaner. Skovdriften skal sikre opretholdelse og udvikling af biologiske værdier.

Arealer tilplantet med nåletræer, herunder juletræer, konverteres senest ved almindelig omdriftsalder til løvtræer med mulighed for indslag af andre lokalitetstilpassede arter. Disse arealer er indtegnet med signatur på fredningskortet: ”nåletræer som konverteres til løvtræer”.

Der må ikke foretages skadevoldende udslæbning af træ, dybdepløjning m.m. eller kørsel på kulturhistoriske spor, fortidsminder, diger og stenbestrøninger. Forekomsten af fortidsminder mv. fremgår af det kortbilag, der er medtaget som et bilag til afgørelsen.

c. Landbrugsarealer med tilplantningsforbud

Landbrugsarealer med forbud mod udsigtshæmmende beplantning, jf. delområdekortet, må anvendes til sædvanlig landbrugsdrift med 1-årige afgrøder.

Der er forbud mod udsigtshæmmende afgrøder og beplantning, herunder nye læhegn, juletræer, pyn-tegrønt, energipil, elefantgræs og lignende.

Fredningen er ikke til hinder for, at arealerne overgår til vedvarende græsningsarealer eller høslet.

På del af matr.nr. 5f Stjær By, Stjær kan eksisterende levende hegn med frugttræer og buske forlænges langs med ejerlavsgænsen i overensstemmelse med indtegnning, som fremgår af delområdekortet. På matr.nr. 5d og 5f, Stjær By, Stjær kan der mellem det levende hegn og stendiget i ejerlavsgænsen etableres et supplerende læhegn i en afstand fra stendiget, som sikrer mod skader herpå. Det supplerende læhegn skal bestå af hjemmehørende løvtræarter.

§ 4 Byggeri, tilstandsændringer, tekniske anlæg, oplag mv.

a. Byggeri

Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter og lignende. Forbuddet omfatter tillige legeredskaber, terrasser, drivhuse og andre faste indretninger uden tilknytning til den eksisterende bebyggelse. Sådanne konstruktioner kan opføres på arealer, som er omfattet af fredningskortets signatur ”hus med have og gårdspladsareal”.

Om- og tilbygninger til eksisterende bebyggelse kan kun ske efter fredningsnævnets godkendelse. Fredningen er ikke til hinder for indvendig ombygning af eksisterende bygninger.

Bygninger, som er nødvendige for landbrugsdriften, kan opføres i tilknytning til eksisterende bebyggelse efter forudgående godkendelse af fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Der er forbud mod opførelse af ridehaller.

Fredningen er ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for skovdrift eller naturpleje (max. 6 uger).

Fredningen er ikke til hinder for anbringelse af sædvanlige læskure for får, kreaturer og lignende efter fredningsnævnets godkendelse af udformning, størrelse og placering.

Byggeri skal tilpasses den eksisterende bebyggelse og det omkringliggende landskab.

b. Hegning

Der må opsættes sædvanlige fåre- og kreaturhegn. Der kan opsættes sædvanlige hegn omkring nyplantninger og foryngelser, såfremt disse fjernes igen inden 10 år. Usædvanlig hegning er ikke tilladt, herunder f.eks. blafrehegn og hvide træhegn (hestehegn).

c. Veje og stier

Der må ikke anlægges nye veje eller ændres belægning på eksisterende veje. Almindelig vedligeholdelse af mark- og skovveje med eksempelvis sten eller grus er tilladt.

Nye stier må anlægges i overensstemmelse med fredningskortet. Herudover kan nye stier anlægges med fredningsnævnets godkendelse.

d. Dræning

Der må ikke etableres nye grøfter eller dræn. Plejemyndigheden kan dog i særlige tilfælde godkende nye grøfter eller dræn, hvis formålet er at muliggøre naturpleje, eller hvis det er nødvendigt for opretholdelse af udlagte veje og stier.

e. Øvrige forhold

Campering og teltslagning samt opmagasinering af maskiner, redskaber m.m. uden for have- og gårdspladsarealer er ikke tilladt.

Der må ikke etableres anlæg af nogen art, herunder belysning langs stier og veje.

Terrænændringer, herunder råstofindvinding er ikke tilladt. Dog kan der ske terrænændringer som led i en naturgenopretning i henhold til fredningsbestemmelsernes § 2 eller som mindre terrænændringer i forbindelse med byggeri og anlæg efter fredningsnævnets godkendelse.

Fredningen er ikke til hinder for etablering af de nødvendige foranstaltninger i forbindelse med pleje, anlæg af stier mv., f. eks. stenter, drikkeanlæg, fangfolde og lignende.

§ 5 Offentlighedens adgang

a. Adgangsbestemmelser

Offentligheden har ret til at færdes og opholde sig i fredningsområdet efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler, hvor ikke andet er fastsat efter nedenstående.

Hvor adgang til de på fredningskortet udpegede stier forhindres ved hegning af hensyn til græssende husdyr, skal stierne holdes åbne og tilgængelige for offentligheden med stenter, klaplåger, færister eller lignende eller ved at føre stien udenom eller imellem foldene.

Hunde skal føres i snor. Undtaget herfra er brugshunde i forbindelse med jagt eller træning på skydebanearealerne.

Der er adgang til stenbestrøninger i Stjær Stenskov og Søslev i undervisnings- og forskningsmæssig forbindelse.

Plejemyndigheden kan af hensyn til bevarelsen af plante- og dyrelivet fastsætte regler for begrænsning af offentlighedens færdsel i området.

Harlev Jagtforening kan af hensyn til sikkerheden lukke for offentlighedens adgang på den del af stien, som står i forbindelse med skydebanens areal, i forbindelse med de tilladte skydeaktiviteter.

b. Eksisterende veje og stier der sikres

De stier, der fremgår af fredningskortet, må ikke nedlægges, idet de skal sikre adgang på tværs af de centrale dele af området.

c. Anlæg af stier

I overensstemmelse med skitseringen på fredningskortet genoprettes den eksisterende stiadgang i øst-vestgående retning mellem Tåstrupvej og Bøgebakken således, at stien bliver gennemgående. Stien anlægges med grus eller stenmelsbelægning. Offentligheden kan færdes til fods og på cykel ad denne sti.

I overensstemmelse med fredningskortet etableres der flere steder nye stiforbindelser mellem eksisterende stiforløb i området. Stierne udlægges som trampespor med adgang til fods.

d. Parkering

I forbindelse med fredningen etableres parkeringsmulighed for op til 8 biler ved Stenskovvej på del af matrikel nr. 24b Stjær By, Stjær.

e. Information

Kommunen kan opsætte vejledende information og skiltning.

f. Vedligeholdelse

Plejemyndigheden sikrer, at stier, som fremgår af fredningskortet, holdes åbne ved slåning af sporet mindst en gang årligt.

Plejemyndigheden sikrer, at de stier, som fremgår af fredningskortet, er afmærkede i terrænet og dermed synlige for publikum.

På fire markerede strækninger i det eksisterende stiforløb i den nordlige og vestlige udkant af Tå-

strup Mose udlægger plejemyndigheden spang, ligesom plejemyndigheden afholder udgifter til etablering af stenter, klaplåger og lignende, som eventuelt er nødvendigt for de udlagte stier. Vedligeholdelse af spang, stenter, klaplåger m.m. udføres af plejemyndigheden.

§ 6 Stenbestrøninger

Det er forbudt at fjerne, flytte, bortsprænge, opgrave, tildække eller på anden måde beskadige de naturlige stenforekomster i Stjær Stenskov og Søskov.

§ 7 Kulturhistoriske spor

Højryggede oldtidsagre, stenkisteformede broer og ledsten bevares og må ikke beskadiges. Forekomsterne fremgår af det kortbilag, der er medtaget som et bilag til afgørelsen.

Den stenkisteformede bro på matrikel nr. 30a, Lillering By, Framlev reetableres af plejemyndigheden umiddelbart efter, at fredningen er gennemført.

Det eksisterende tracé fra Hammelbanen samt lasterampe i skovbrynet bevares i dets nuværende stand.

Efter fredningsnævnets godkendelse kan der ske udgravning i forbindelse med arkæologiske undersøgelser. Fredningsnævnets godkendelse erstatter ikke nødvendige tilladelser eller dispensationer, som skal indhentes ved andre myndigheder.

Det er ikke tilladt at ændre tilstanden af beskyttede sten- og jorddiger.

Fredningen er ikke til hinder for, at der kan ske rydning af skovpartier, som på kortbilaget fremgår med signaturen "Arealer med særlige driftshensyn", for at beskytte og formidle de kulturhistoriske spor, såfremt det sker i overensstemmelse med et nærmere beskrevet projekt godkendt af Moesgård Museum eller Kulturarvsstyrelsen.

§ 8 Natur- og landskabspleje

Aarhus Kommune henholdsvis Skanderborg Kommune har som plejemyndighed ret til efter forudgående drøftelse med ejeren at udføre naturpleje på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål.

Der kan som led i plejen f.eks. ske fjernelse af træbevoksninger, herunder selvsåninger samt bekæmpelse af invasive arter. Desuden kan der opsættes hegn, afgræsses, foretages høslet og lignende.

En plan for den del af plejearbejdet, som ikke er omfattet af en Natura 2000 handleplan, skal sendes i høring ved ejeren, Kulturarvsstyrelsen og ved Danmarks Naturfredningsforening. Hvis enighed om planen ikke kan opnås mellem plejemyndighed, Danmarks Naturfredningsforening og ejeren, skal sagen forelægges fredningsnævnet til afgørelse.

§ 9 Jagt

Jagt er tilladt i overensstemmelse med den til enhver tid gældende lov om jagt og vildtforvaltning.

Vildtet må ikke tilskudsodres på arealer, som er næringsstoffølsomme. Lodsejerne pålægges derfor

at fjerne foderstandere og lignende samt ikke at tilskuds fodre i naturtyper, der til enhver tid er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Der må ikke opdrættes eller udsættes vildt.

§ 10 Skydebanen

Fredningen er ikke til hinder for, at skydebanens aktiviteter kan fortsætte på maksimalt det niveau, som fremgår af miljøgodkendelsen af 8. september 1997 samt Miljøstyrelsens afgørelse af 13. november 1998.

Skyderetningen tilpasses, så lerduer ikke nedskydes over mosen, men udelukkende over arealer som muliggør let opsamling.

Ikke ramte lerduer og større skår opsamles mindst en gang årligt.

Mindre ændringer af skydebanen, der skal nedsætte generne fra skydeaktiviteterne, kan udføres efter godkendelse fra fredningsnævnet.

Såfremt de nuværende skydeaktiviteter ophører, skal alle bygninger og installationer på arealet fjernes, og arealet udlægges til lysåben natur. Brugere - i dag Harlev Jagtforening - sørger for oprydning på arealerne for egen regning efter myndighedernes anvisning.

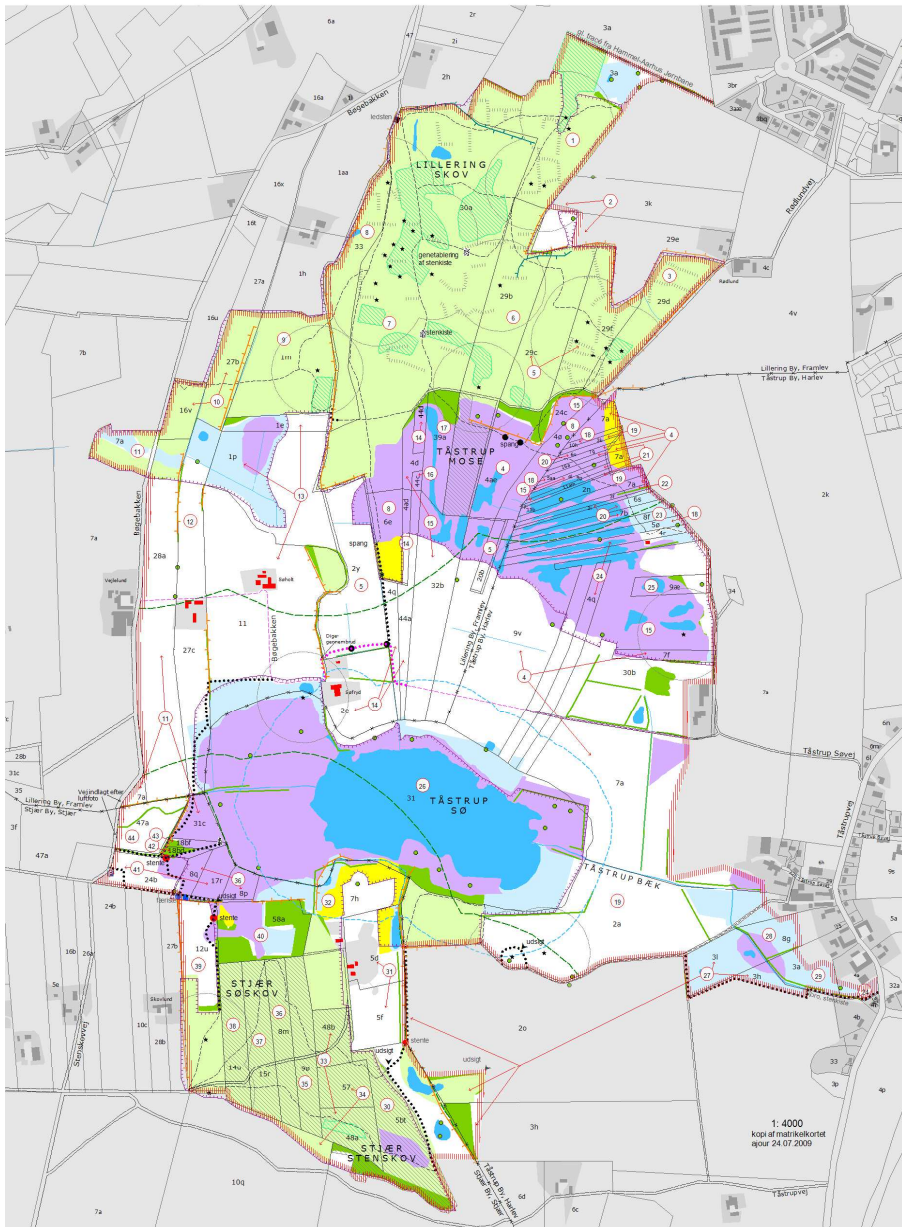
§ 11 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, såfremt det ansøgte ikke strider mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 12 Ophævelse af tidligere fredninger

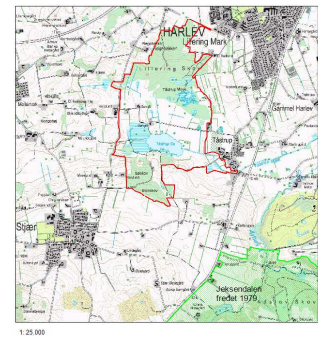
Nærværende fredningsforslag erstatter Overfredningsnævnets kendelse af 22. maj 1962 på skovlodder af matriklerne 14a, 15a, 8a, 9d, 48, 57 og 5a Stjær By og sogn, som derfor ophæves. Tillige ophæves deklARATION af 18. april 1972 omfattende matrikel nr. 29a Lillering By, Framlev Sogn nu del af 29 b smst., som ligeledes erstattes med nærværende fredning.

Fredningens afgrænsning og indhold fremgår yderligere af følgende fredningskort, delområdekort og kulturkort:

08.12.2015 HJ DN Udsnit af Kort & Matrikstyrelsens kortmateriale er gengivet (merhvid) til tilføje G.1200

N

Fredningskort

Kortbilag 1

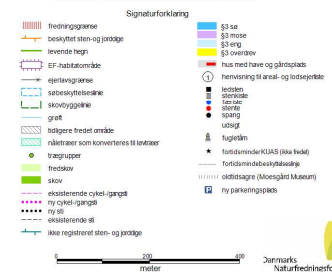
Sammenhængende natur og landskab syd for Harlev

Del af

Lillering By, Framlev
Tåstrup By, Harlev
Århus Kommune
Stjær By, Stjær
Skanderborg Kommune
Region Midtjylland

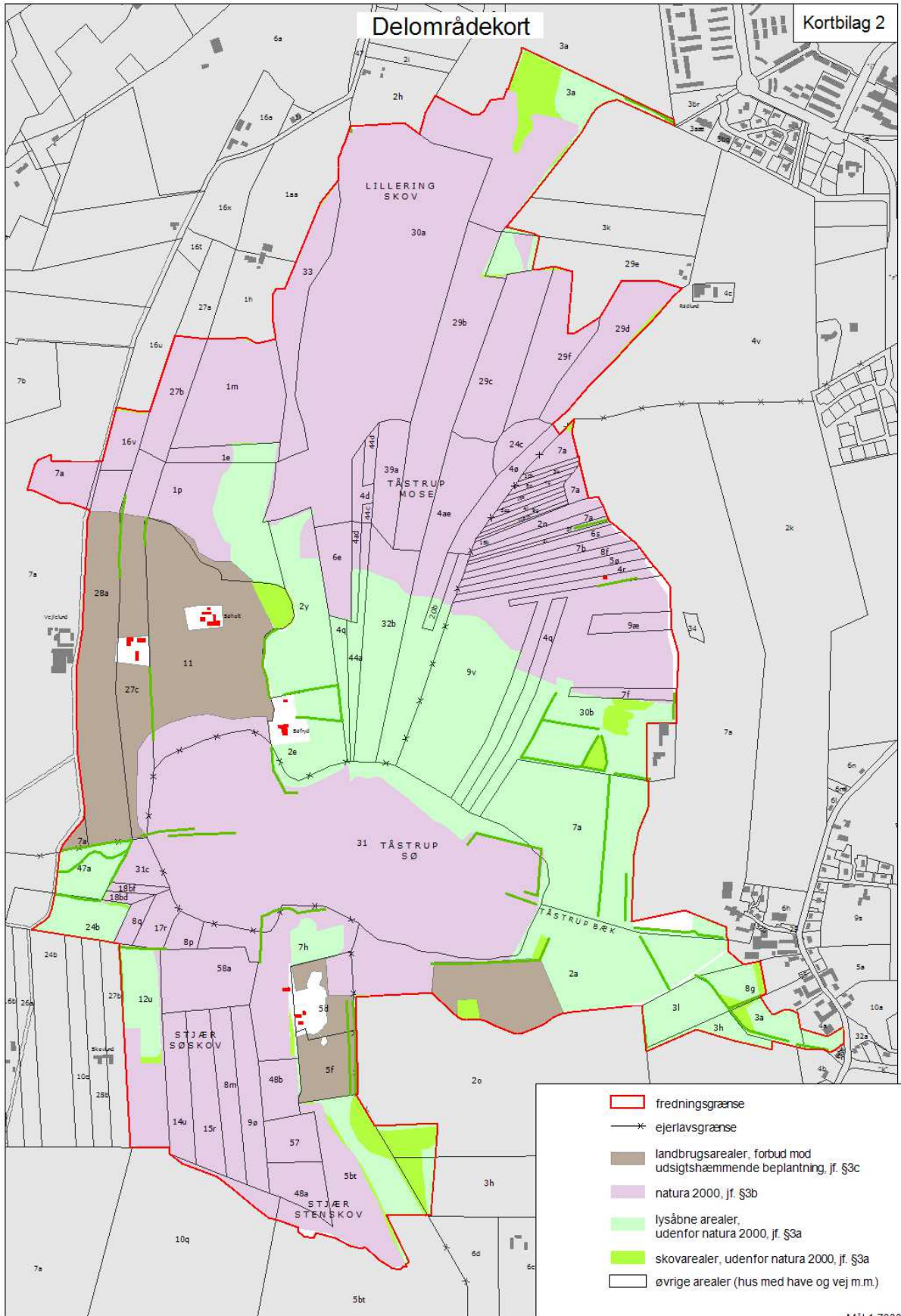
Fredningskort til brug ved
Fredningsrådets afgørelse
i FN-MJO 2012.55
December 2015

Udfærdiget af Danmarks Naturfredningsforening

Delområdekort

Kortbilag 2

- fredningsgrænse
- ejerlavsgrense
- landbrugsarealer, forbud mod udsigtshæmmende beplantning, jf. §3c
- natura 2000, jf. §3b
- lysåbne arealer, udenfor natura 2000, jf. §3a
- skovarealer, udenfor natura 2000, jf. §3a
- øvrige arealer (hus med have og vej m.m.)

09.12.2015 Ivi/DN

Mål 1:7000

O. Retsvirkninger

Fredningsnævnet foretager offentlig bekendtgørelse om sagens afgørelse og sender afgørelsen til dem, der har fået fredningsforslaget tilsendt, samt til enhver, der under sagen har givet møde for nævnet eller har fremsat ønske om underretning om sagens afgørelse, jf. naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 2. Når der er foretaget offentlig bekendtgørelse, skal fredningsbestemmelserne overholdes af alle og enhver, jf. naturbeskyttelseslovens § 41, stk. 1.

Fredningsnævnet lader fredningsbestemmelserne tinglyse på de pågældende ejendomme, jf. naturbeskyttelseslovens § 40, stk. 3.

Hvis fredningsnævnets afgørelse begrænser fredningsbestemmelserne i forhold til fredningsforslaget, opretholdes forslaget retsvirkninger om, at der efter den offentlige bekendtgørelse af fredningssagens rejsning ikke må foretages noget, som strider mod de foreslåede fredningsbestemmelser, indtil Natur- og Miljøklagenævnet har truffet afgørelse i sagen, jf. naturbeskyttelseslovens § 41, stk. 2.

Fredningsnævnet har samtidig med denne afgørelse om fredning truffet afgørelse om erstatning og godtgørelse i anledning af fredningen. Da den samlede erstatning og godtgørelse overstiger 500.000 kr., skal Natur- og Miljøklagenævnet efterprøve fredningsnævnets afgørelse om fredning og fredningsnævnets afgørelse om erstatning og godtgørelse, uanset om afgørelserne påklages, jf. naturbeskyttelseslovens § 42.

P. Klagevejledning

Denne afgørelse kan påklages til Natur- og Miljøklagenævnet.

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er offentligt bekendtgjort.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 43 er følgende klageberettigede:

- Ejere og brugere, der skal have afgørelsen tilsendt
- Enhver, der under sagen har givet møde for nævnet eller fremsat ønske om underretning om sagens afgørelse
- Statslige og kommunale myndigheder, hvis interesser berøres af forslaget
- Organisationer mv., som antages at have en væsentlig interesse i forslaget

Klage skal indgives til Natur- og Miljøklagenævnet. Det kan ske ved brev til Rentemestervej 8, 2400 København NV eller pr. e-mail til nmkn@nmkn.dk.

Klage kan også indgives ved brug af Natur- og Miljøklagenævnets klageportal, som du finder på www.nmkn.dk eller på www.borger.dk eller www.virk.dk. Klagen sendes gennem Klageportalen til Natur- og Miljøklagenævnet. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for Natur- og Miljøklagenævnet i Klageportalen. Det bemærkes, at i Klageportalens trin "Beskrivelse af klagen" skal du vælge "Særlige klage typer" og derefter "Vælg denne type, hvis din klage vedrører en fredningsafgørelse efter naturbeskyttelseslovens § 40".

Yderligere oplysninger om klage til Natur- og Miljøklagenævnet findes på nmkn.dk.

I fredningsnævnet for Skanderborg Kommunes behandling af sagen har deltaget Martin Møller-Heuer, Jytte Heslop og Flemming Pedersen.

I fredningsnævnet for Aarhus Kommunes behandling af sagen har deltaget Martin Møller-Heuer, Jytte Heslop og Eva Tørnæs.

Martin Møller-Heuer